

Geografía e Historia · 2.º Bachillerato · Illes Balears

Cuadernillo de trabajo del profesorado: currículo oficial, secuenciación trimestral, situaciones de aprendizaje, rúbricas competenciales, DUA y comparativa autonómica frente al BOE.

Normativa Decret 33/2022, de 11 d'agost

Generado 10/06/2026 03:08

59 Competencias	116 Criterios	631 Saberes
---------------------------	-------------------------	-----------------------

Curso EBAU: los criterios LOMLOE se aplican en paralelo a la preparación de la prueba de acceso a la universidad. La rúbrica del departamento debe reflejar tanto el currículo oficial como las exigencias específicas del modelo EBAU de la CCAA.

Índice

1. Resumen normativo
 2. Competencias específicas (explicadas)
 3. Criterios de evaluación (con evidencia)
 4. Saberes básicos (con actividad de aula)
 5. Rúbricas IA por competencia (niveles 1-4)
- Sugerencias DUA por CE
 - Cómo programar paso a paso

1. Resumen normativo

Materia	Geografía e Historia
Curso	2.º Bachillerato
Comunidad Autónoma	Illes Balears
Decreto autonómico	Decret 33/2022, de 11 d'agost
Particularidad	En Illes Balears, el catalán (modalidad balear) es lengua vehicular preferente y existe Llengua Catalana i Literatura con currículum propio.

2. Competencias específicas

Geografía

CE.1 · reconeixer els reptes ecosocials actuals i futurs de les illes balears i d'espanya, debatre'n des de la perspectiva geog...

TEXTO OFICIAL

reconeixer els reptes ecosocials actuals i futurs de les illes balears i d'espanya, debatre'n des de la perspectiva geogràfica sobre els missatges rebuts a través de canals oficials i extraoficials, formals i informals i desenvolupar el pensament crític per transformar patrons de consum insostenibles i adoptar estils de vida saludables. El reconeixement per part dels alumnes dels problemes ecosocials als quals s'enfronta la societat de les Illes Balears i d'Espanya suposa saber identificar-los i prendre consciència de la responsabilitat individual i col·lectiva davant desafiaments com l'emergència climàtica, el repte demogràfic o la gestió de recursos limitats. Són situacions d'ecodependència que afecten el medi natural i els grups humans i que, de vegades, segueixen processos a escala global. Una ciutadania informada ha de mantenir debats en els quals sotmeti a judici crític els missatges que es reben des de mitjans oficials o informals, prevenint la difusió dels que siguin informacions falses o en què es detecta la manipulació interessada. Els arguments que s'esgrimeixen en qualsevol debat públic o privat haurien de construir-se des del fonament científic que aporta el pensament geogràfic, rebutjant qualsevol opinió no avalada per dades fiables, accessibles i contrastades. El desenvolupament del pensament espacial crític constitueix el més gran actiu d'una ciutadania formada i informada que reuneixi les condicions necessàries per sospesar respostes ètiques davant els reptes actuals i futurs, anticipant-se a les conseqüències no desitjades. Així mateix, els alumnes haurien d'arribar a reflexionar amb rigor sobre la seva capacitat d'adaptació a noves situacions i sobre la transformació de patrons de consum insostenibles i per adoptar estils de vida saludables en benefici propi i del bé comú, d'acord amb els objectius de desenvolupament sostenible

RESUMEN CLARO

El alumnado analiza y debate mensajes geográficos sobre retos socioambientales para desarrollar pensamiento crítico y cambiar hábitos de consumo.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado analiza críticamente noticias y discursos geográficos, debate en clase sus implicaciones y propone cambios de consumo sostenibles.

NO ES

No es memorizar problemas ambientales ni repetir datos geográficos. No es una exposición teórica sin debate. No es aceptar mensajes sin analizar su fuente.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Analizan un anuncio turístico y un informe sobre huella ecológica, debaten en grupo y proponen alternativas de viaje sostenible.

argumentar

CE.2 · comprendre la complexitat de l'espai geogràfic, mitjançant la interpretació de fonts d'informació visuals, per apreciar ...

TEXTO OFICIAL

comprendre la complexitat de l'espai geogràfic, mitjançant la interpretació de fonts d'informació visuals, per apreciar la riquesa dels paisatges naturals i humanitzats i valorar la sostenibilitat com a principi de les relacions entre els ecosistemes naturals i l'acció humana. La comprensió de l'espai geogràfic implica assumir la seva complexitat com a sistema en el qual es combinen elements abiòtics, biòtics i l'acció humana. La teoria general de sistemes aporta els conceptes necessaris per entendre la imbricació d'aquests components i les seves relacions. Tot sistema està integrat per subsistemes que, una vegada desagregats, faciliten l'anàlisi detallada de les seves característiques, la qual cosa porta a resoldre el problema de l'escala d'anàlisi. Des del local al global, aquesta escala permet delimitar el camp o parcel·la d'estudi. La interpretació d'imatges ajuda a encuriosir els alumnes pel coneixement de territoris desconeguts i a redescobrir llocs familiars, generant creativament els seus propis recursos visuals, incloent croquis i esbossos. Com a complement a l'observació de paisatges, que també pot ser directa sobre el terreny, la cartografia i els gràfics són fonts d'informació visual valuoses. Educar la mirada geogràfica comporta també desenvolupar l'estima pel ric patrimoni paisatgístic que atresoren les Illes Balears i Espanya. La sostenibilitat ha d'incorporar-se com a criteri per jutjar críticament la relació entre medi natural i acció antròpica i promoure l'equilibri entre tots dos

RESUMEN CLARO

Interpretar paisajes con fuentes visuales para valorar la sostenibilidad de la acción humana.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado interpreta fotografías, mapas e imágenes satelitales para reconocer la riqueza de paisajes naturales y humanizados y evaluar la sostenibilidad de las actividades humanas.

NO ES

No es memorizar tipos de paisaje ni repetir definiciones de sostenibilidad. Es leer visualmente el territorio y juzgar su equilibrio.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Analizar una ortofoto de un delta agrícola y valorar si el regadío intensivo es sostenible a largo plazo.

interpretar

CE.3 · analitzar la diversitat natural de les illes balears i d'espanya i la seva singularitat geogràfica dins d'Europa, a trav...

TEXTO OFICIAL

analitzar la diversitat natural de les illes balears i d'espanya i la seva singularitat geogràfica dins d'Europa, a través de la comparació de característiques comunes i específiques del relleu, el clima, la hidrografia i la biodiversitat, per reflexionar sobre la percepció personal de l'espai. L'anàlisi de la diversitat natural de les Illes Balears i d'Espanya adquireix sentit en examinar la gran varietat d'ecosistemes terrestres i aquàtics existents que tenen el seu reflex en la xarxa d'espais naturals protegits. La seva singularitat a escala europea li confereix un lloc destacat dins de la Xarxa Natura 2000. La biodiversitat s'explica per la interacció particular en cada àrea dels factors físics que afecten la península Ibèrica, els arxipèlags de Balears i de Canàries i la resta de territoris. Des del rigor que imposa el mètode comparatiu, basat en la cerca d'analogies i diferències, qualsevol anàlisi geogràfica ha de partir de dades i càlculs fiables que puguin ser contrastats a l'hora de descriure les característiques i la distribució d'unitats geomorfològiques, climàtiques, vegetals i hídriques. Tradicionalment el medi natural ha servit per construir la percepció que cada persona té del territori i de la seva existència, condicionant vincles i sentiments de pertinença a un o diversos llocs. En una societat predominantment urbana de passat rural recent, la reflexió sobre els conflictes en els usos del territori, com també sobre la identitat individual i col·lectiva ha de construir-se des del respecte als altres i l'acceptació d'identitats múltiples. CPSAA3.1, CC1, CC3, CEC1.

RESUMEN CLARO

Comparar los paisajes de España para entender cómo nuestra experiencia personal condiciona lo que vemos.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado analiza mapas, climogramas e imágenes de distintas regiones, identifica semejanzas y diferencias, y reflexiona sobre cómo su propio entorno influye en su percepción del espacio.

NO ES

No es memorizar ríos y sierras. No es solo describir el relieve. Es conectar datos geográficos con la vivencia personal del alumno.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Comparar el paisaje de la costa mediterránea y la meseta castellana usando fotos y datos climáticos; luego escribir una reflexión personal.

analizar

CE.4 · aplicar les tecnologies de la informacio geografica (tig), metodes i tecniques propis o de ciències afins, localitzant f...

TEXTO OFICIAL

aplicar les tecnologies de la informacio geografica (tig), metodes i tecniques propis o de ciències afins, localitzant fenòmens naturals i humans i argumentant amb rigor els seus límits o categories, per resoldre eficientment el problema de l'escala en qualsevol anàlisi o proposta d'actuació. L'aplicació eficient dels mètodes propis de la geografia i de qualsevol ciència afí implica usar-la de manera pràctica per observar, representar i explicar els fenòmens físics i humans que es desenvolupen en el territori. Per les seves característiques integradores i el seu potencial visual com a font d'informació i recurs creatiu, les Tecnologies de la Informació Geogràfica (TIG) han d'adoptar una posició preferent com a eina manejada de manera competent per part dels alumnes. La distribució i localització de fenòmens físics i humans de tota mena i a diferents escales, com també la seva evolució en el temps, són principis bàsics de la geografia sobre els quals s'articula el pensament espacial. Les TIG han de desplegar el seu potencial per aconseguir-ho, mitjançant l'ús de mapes interactius i recursos que facilitin arguments per justificar l'extensió de cada fenomen. És a dir, delimitant regions, categories o tipologies i reflexionant sobre el problema dels límits i de les àrees de transició. Davant fenòmens naturals i humans complexos i en contínua transformació, la iniciativa per aportar solucions creatives a problemes reals des del coneixement rigorós és part essencial del compromís cívic

RESUMEN CLARO

Usar herramientas geográficas digitales para manejar el problema de la escala al analizar fenómenos naturales o humanos.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado maneja datos geográficos con programas informáticos, ajusta escalas y explica por qué esa elección cambia la interpretación del territorio.

NO ES

No es solo señalar en un mapa ni memorizar coordenadas. Es usar tecnología para cambiar la escala de observación y argumentar sus consecuencias.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Con Google Earth, el alumnado compara la expansión urbana a escala local y regional, y discute cuál es más útil para planificar infraestructuras.

aplicar

CE.5 · assumir la globalització com a context que emmarca l'evolució dels sistemes econòmics i els comportaments socials recent...

TEXTO OFICIAL

assumir la globalització com a context que emmarca l'evolució dels sistemes econòmics i els comportaments socials recents, investigant les seves relacions de causa i efecte i creant productes propis que demostrin la interconnexió i la interdependència a totes les escales, per promoure el respecte a la dignitat humana i al medi ambient com a base d'una ciutadania global. En entendre que el fenomen de la globalització és determinant en les complexes relacions existents entre els països i els seus sistemes econòmics, es pot posar en el seu context l'evolució recent de les activitats econòmiques a les Illes Balears, a Espanya i a la Unió Europea en tots els seus sectors. Igualment, s'han produït transformacions socioculturals de gran impacte sobre la distribució espacial de la població i els comportaments demogràfics. La recerca dels factors que causen aquestes transformacions i de les seves conseqüències sobre el territori i la societat obre un ric camp d'indagació d'aquestes ecodependències. Les relacions d'interdependència i interconnexió es poden demostrar de manera inductiva, especialment mitjançant l'estudi de casos o situacions-problemes pròximes i rellevants per als alumnes. Per exemple, l'origen de béns o serveis produïts i consumits fora i dins de les Illes Balears, d'Espanya, o les conseqüències de l'assimilació d'idees, comportaments i estils de vida aliens a pràctiques tradicionals.

RESUMEN CLARO

Analizar la globalización, sus causas y efectos, creando materiales que muestren la interdependencia global.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado investiga cómo la globalización afecta a economías y sociedades, y elabora productos (infografías, informes) que evidencien las conexiones a distintas escalas.

NO ES

No es memorizar listas de países o procesos globales. No es repetir definiciones de globalización. Es indagar y demostrar relaciones.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Diseñar un mapa interactivo que relacione el consumo local con cadenas de suministro globales y sus impactos ambientales.

[analizar](#)

CE.6 · explicar de manera crítica els desequilibris territorials de l'estat espanyol i de la seva estructura social, laboral i ...

TEXTO OFICIAL

explicar de manera crítica els desequilibris territorials de l'estat espanyol i de la seva estructura social, laboral i demogràfica, reconeixent els processos i les decisions que han contribuït a les desigualtats presents, per reforçar la consciència de solidaritat i el compromís amb els mecanismes de cooperació i cohesió espanyols i europeus. L'explicació crítica dels desequilibris socioeconòmics i demogràfics de l'Estat espanyol parteix d'un diagnòstic rigorós del desigual repartiment dels recursos naturals i humans a escala nacional i autonòmica. Requereix entendre les disparitats en el teixit productiu per grandària relativa, grau d'especialització, capitalització o innovació, com també, conèixer el repartiment espacial de la població i la seva composició per sexe, edat i per la diferent estructura social i laboral existent, parant esment al repte demogràfic que suposen l'envelliment de la població, els moviments migratoris, la despoblació rural i les aglomeracions urbanes. El reconeixement dels factors de localització de cada activitat productiva, incloent les decisions polítiques i empresarials i de les causes dels processos socioeconòmics recents i de les tendències actuals i futures, s'argumenta amb les raons objectives de la desigualtat en la distribució de la riquesa actual, la població i l'accés a uns certs serveis públics i privats. La finalitat és consolidar en els alumnes la solidaritat i la cooperació com a valors constitucionals i europeistes per aconseguir la cohesió a través de les polítiques redistributives d'ordenació del territori i de desenvolupament regional

RESUMEN CLARO

Analizar críticamente las desigualdades territoriales y sociolaborales de España y sus causas, fomentando la conciencia de solidaridad y cohesión.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado examina mapas, datos demográficos y socioeconómicos, identifica procesos que generan desequilibrios y debate sobre políticas de cooperación.

NO ES

No es enumerar diferencias regionales sin crítica ni memorizar indicadores. Implica interpretar causas y valorar mecanismos de cohesión.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Analizan el IDH por comunidades autónomas y elaboran un mapa argumentando las causas de las desigualdades.

analizar

CE.7 · mobilitzar coneixements previs, nous i d'altres camps del saber en abordar situacions del passat, del present o del futu...

TEXTO OFICIAL

mobilitzar coneixements previs, nous i d'altres camps del saber en abordar situacions del passat, del present o del futur, reorientant eficaçment decisions i estratègies de treball individual o en equip, per aportar solucions innovadores a contextos en transformació i fomentar l'aprenentatge permanent. La reflexió sobre el propi aprenentatge és clau com a objectiu metacognitiu. Aconseguir conèixer les possibilitats i limitacions pròpies ha de servir per construir l'autoestima necessària amb la qual implicar-se i ser protagonista en la resolució de reptes ecosocials reals i pròxims i, per tant, incorporar-se a la vida activa i exercir funcions socials. La planificació és un procés fonamental que implica mobilitzar coneixements previs, nous i d'altres àmbits. També suposa posar en acció eines per qüestionar situacions, plantejar hipòtesis, recollir dades, organitzar sistemàticament la informació recollida, tractar-la, contrastar-la amb altres evidències i extreure'n conclusions justificades. Moltes d'aquestes estratègies han de ser negociades amb altres persones en treballar en equip mitjançant tècniques de discussió i deliberació per revisar i generar productes consensuats. La finalitat d'aquests sabers i l'aportació del pensament geogràfic és desenvolupar l'autoaprenentatge permanent i el compromís cívic actiu, tant a l'hora de preveure i avaluar conseqüències, com a la de prioritzar accions a problemes rellevants o plantejar respostes innovadores

RESUMEN CLARO

El alumnado usa lo que sabe de Geografía y de otras áreas para analizar problemas y proponer soluciones creativas.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado relaciona conocimientos geográficos con otros campos, ajusta estrategias de trabajo en equipo o individual, y aporta ideas innovadoras ante situaciones cambiantes.

NO ES

No es memorizar conceptos ni repetir información; tampoco es aplicar un procedimiento fijo sin reajustarlo al contexto.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

El alumnado analiza la desertificación en su región, conecta con economía sostenible y propone un plan de adaptación local innovador.

[transferir](#)

Història d'Espanya

CE.1 · valorar els moviments i accions que han promogut les llibertats en la història d'espanya, utilitzant termes i conceptes ...

TEXTO OFICIAL

valorar els moviments i accions que han promogut les llibertats en la història d'espanya, utilitzant termes i conceptes històrics, a través de l'anàlisi comparada dels diferents règims polítics, per reconèixer el llegat democràtic de la Constitució de 1978 com a fonament de la nostra convivència i garantia dels nostres drets. La Constitució de 1978 va iniciar l'etapa de convivència pacífica i democràtica més llarga i duradora de la història d'Espanya. L'alumne ha de concebre l'estat social i de dret actual no sols com a resultat de l'enteniment i de l'acció de determinats homes i homes compromesos amb la llibertat, sinó també com el fruit de l'exercici diari de la ciutadania activa identificada amb els seus principis i inspirada en els seus valors. D'aquesta manera, s'ha d'interpretar la memòria democràtica, no sols com a efecte directe de l'experiència històrica de la Transició, sinó com a resultat del complex camí que el constitucionalisme ha recorregut des de 1812. Tot això implica considerar la història com un procés no lineal, d'avenços i reculades i valorar el que les diferents cultures polítiques han aportat al finançament del parlamentarisme i a l'establiment de la democràcia. Per a això resulta necessari desenvolupar estratègies comparatives sobre els diferents règims polítics que s'han succeït des de la fi de l'absolutisme i el regnat d'Isabel II fins a la Restauració i la Constitució de 1931, com també la utilització correcta d'aquells termes i conceptes històrics, polítics i jurídics que permeten definir la seva naturalesa i contextualitzar les seves dinàmiques i assoliments. D'altra banda, es persegueix el reconeixement i la interpretació dels diferents significats assignats al concepte de llibertat, com també l'anàlisi dels diferents i, de vegades, contraposats interessos que hi són presents, de manera que l'alumne entengui que la llibertat, com a principi inherent de l'ésser humà, implica una actitud crítica i exigent davant el compliment dels seus principis i aspiracions dins del propi marc constitucional

CE.2 · reconèixer i valorar la diversitat identitaria del nostre país, per mitja del contrast de la informació i la revisió crítica...

TEXTO OFICIAL

reconèixer i valorar la diversitat identitaria del nostre país, per mitja del contrast de la informació i la revisió crítica de fonts, prenent consciència del paper que juga en l'actualitat, per respectar els sentiments de pertinença, l'existència d'identitats múltiples i les normes i els símbols que estableix el nostre marc comú de convivència. La definició constitucional de la nació espanyola i el reconeixement d'altres identitats exigeixen l'estudi dels processos de nacionalització que es donen arran de la incorporació del concepte de sobirania nacional i de l'ús de la història per justificar-los. Una ciutadania informada i crítica ha de ser capaç d'interpretar discursos i idees diferents, incloent aquells que són contraris als seus i defensar la solidaritat i la cohesió com a base de la convivència, com també el respecte als símbols i normes comunes. La coexistència d'identitats, especialment les que tenen a veure amb el sentiment nacional, és un dels fets que més interès desperta en l'actualitat i que més tensió ha provocat en la societat espanyola de les últimes dècades. Com a fenomen polític i cultural, exigeix en l'alumne una aproximació rigorosa quant a la seva contextualització històrica, a través de l'anàlisi crítica de fonts i de la interpretació rigorosa d'aquestes. És també necessari que pugui descriure l'origen i evolució de l'Estat nacional, com també dels diferents nacionalismes i regionalismes, articulats en moviments polítics i culturals a partir del segle XIX. Igualment, ha de poder identificar l'origen de la idea d'Espanya i d'altres identitats territorials a través dels textos, des de les primeres formulacions i a través de l'evolució en el temps. D'altra banda, respectar els diferents sentiments de pertinença implica tractar-los en les diverses escales i dimensions i treballar sobre la compatibilitat d'identitats múltiples, valorant la riquesa de les diferents expressions i manifestacions. Finalment, prendre consciència històrica de l'articulació i organització territorial de l'Estat implica reconèixer les accions orientades a la centralització administrativa i política des del naixement de l'estat modern, els conflictes que ha generat i els models alternatius a la centralització

CE.3 · analitzar i valorar la idea de progrés des de la perspectiva del benestar social i de la sostenibilitat, a través de la ...

TEXTO OFICIAL

analitzar i valorar la idea de progrés des de la perspectiva del benestar social i de la sostenibilitat, a través de la interpretació dels factors modernitzadors de l'economia espanyola, l'ús de mètodes quantitius i l'anàlisi crítica de les desigualtats socials i territorials, per considerar l'emprenedoria, la innovació i l'aprenentatge permanent com a elements fonamentals en un entorn econòmic i professional en canvi constant. L'alumne ha de concebre que la sostenibilitat i el conjunt dels objectius de desenvolupament sostenible constitueixen un principi inexcusable, tant a nivell local com global i tant per afrontar l'emergència climàtica com per aconseguir els nivells mínims de justícia social. Una perspectiva que impliqui la mirada crítica a la idea del progrés, als seus plantejaments filosòfics i econòmics i a les seves derivacions polítiques, ha de considerar les conseqüències que ha generat el creixement econòmic que, històricament, no ha tingut en compte entre les seves prioritats ni la distribució de la riquesa ni els efectes ambientals. L'estudi de la modernització econòmica exigeix, doncs, posar en contacte les estructures a llarg termini, que a Espanya s'han mantingut des de l'època medieval, com és el cas de la propietat de la terra, amb el mitjà i curt termini, vinculant-les amb conjuntures concretes com els elevats costos per la implicació en els conflictes bèl·lics de l'època moderna, el comerç colonial o les polítiques comercials. També s'ha de prestar atenció especial a l'estudi comparatiu de l'evolució del capitalisme i la industrialització a Espanya amb la d'altres països europeus que ens serveixen de referència, a través de l'anàlisi dels ritmes de creixement respectius. Manejar aquest quadre de magnituds suposa, per altres, l'exercici d'habilitats econòmiques, l'ús de bases estadístiques, la lectura de gràfics, el maneig de dades i recursos digitals i l'ús d'aplicacions informàtiques. Aquesta tasca exigeix igualment el desenvolupament de l'aptitud interpretativa i de relació, a fi d'associar els factors econòmics amb la desigualtat social i territorial i de percebre la velocitat dels canvis del món actual, fenòmens aquests que demanden una ciutadania resilient, innovadora, emprenedora i compromesa amb la millora de la humanitat i del planeta

CE.4 · prendre consciència de la diversitat social a través de l'anàlisi multidisciplinària dels canvis i continuïtats de la so...

TEXTO OFICIAL

prendre consciència de la diversitat social a través de l'anàlisi multidisciplinària dels canvis i continuïtats de la societat espanyola al llarg del temps, l'evolució de la població, els nivells i maneres de vida, les condicions laborals i els moviments i conflictes socials, per valorar l'abast de les mesures adoptades i els progressos i limitacions per avançar en la igualtat, el benestar, la justícia i la cohesió social. L'increment dels nivells d'equitat i igualtat constitueix el criteri ètic des del qual valorar el desenvolupament humà d'un país i mesurar l'abast dels seus assoliments socials. L'alumne ha de percebre la gran heterogeneïtat i complexitat de la societat espanyola al llarg de la seva història, cosa que resulta necessari analitzar per entendre la seva evolució demogràfica, els desequilibris territorials i el desigual accés als recursos, als drets i a la participació en el poder. Per a això requereix combinar l'estudi històric amb les aportacions de disciplines com són, entre altres, l'antropologia, la psicologia social, les ciències polítiques o la sociologia, a fi d'interpretar les diferents respostes, individuals i col·lectives, que es donen davant situacions d'adversitat, incompliment d'expectatives o davant la percepció de la injustícia.

CE.5 · analitzar críticament el paper de les creences i de les ideologies en l'articulació social, en l'ús del poder i en la co...

TEXTO OFICIAL

analitzar críticament el paper de les creences i de les ideologies en l'articulació social, en l'ús del poder i en la configuració d'identitats i projectes polítics contraposats, a través de l'estudi de fonts primàries i textos historiogràfics i la fonamentació de judicis propis, per debatre sobre problemes actuals, transferir coneixement, valorar la diversitat cultural i mostrar actituds respectuoses davant idees legítimes diferents a les pròpies. Les creences i les ideologies han constituït un dels principals eixos vertebradors de la societat, a partir dels quals s'han generat els més importants espais de sociabilitat, de creació de vincles i d'identitats col·lectives. L'alumne ha d'identificar els canvis en les creences i pràctiques religioses, les formes de pensament i les concepcions polítiques que han anat emergint i transformant-se des de l'etapa de l'Absolutisme i l'Estat Liberal fins a l'actual societat democràtica. A través de la lectura de manifestos, articles de premsa o debats parlamentaris ha de poder inferir els projectes polítics que van motivar els enfrontaments entre fraccions, partits i moviments polítics de l'època contemporània, des del carlisme i les diferents forces monàrquiques al republicanisme i les ideologies revolucionàries. Especial interès cobra, per la significació històrica i l'intens debat social que suscita, el procés reformista i democratitzador que va emprendre la II República, com també les reaccions antidemocràtiques que es van generar davant el seu avenç i el cop d'estat que va suposar-ne l'acabament. Resulta necessari que l'alumne formi judicis propis argumentats en fonts fiables i en treballs històrics contrastats, que evitin la desinformació i afavoreixin el diàleg. La Guerra Civil i el Franquisme donen compte del grau de violència que poden adquirir els conflictes i de les conseqüències de l'ús dictatorial del poder, fets, traumàtics i dolorosos, que s'han de conèixer amb rigor perquè mai més no tornin a produir-se. Analitzar aquest complex entramat de corrents ideològics i lluites polítiques requereix, en fi, l'aproximació a la historiografia i a la manera amb què els historiadors tracten d'explicar-lo mitjançant l'aplicació de mètodes, conceptes i marcs teòrics, amb rigor i honestat

CE.6 · interpretar el valor geoestratègic d'Espanya i la seva connexió amb la història mundial, assenyalant les analogies i sin...

TEXTO OFICIAL

interpretar el valor geoestratègic d'Espanya i la seva connexió amb la història mundial, assenyalant les analogies i singularitats de l'evolució històrica en un context global canviant, per mitjà de la cerca i el tractament d'informació, per avaluar els compromisos del nostre país en matèria de cooperació i seguretat, promoure actituds solidàries i assumir els valors de l'uropeisme. Una aproximació comprensiva a la història d'Espanya ha de partir d'una visió espacial i cartogràfica, deduïnt com la seva ubicació li ha permès formar part dels principals itineraris històrics de la humanitat i dels processos clau que han ocorregut entorn de les seves principals geogràfiques: el Mediterrani, l'Atlàntic i l'Europa continental. Valorar i interpretar el llegat històric i cultural des de la romanització fins als nostres dies, permet que l'alumne connecti el present amb el passat i identifiqui el paper que han jugat les relacions internacionals en un món cada vegada més de l'evolució històrica espanyola basada en mites i estereotips, com la llegenda negra o la idea de decadència després de la fi de l'imperi i les successives crisis colonials, que l'allunyen del seu context interpretatiu. L'estudi d'aquest conjunt ampli de temes històrics requereix de processos inductius basats en l'exercici de l'autonomia i la maduresa personal i en el desenvolupament de processos avançats de cerca, selecció i tractament crític de la informació, que permetin a l'alumne elaborar el coneixement propi en diferents formats, com ara informes, esquemes, portafolis i síntesis. Una mirada històrica des del present ha d'incloure també una anàlisi del paper que representa l'Espanya d'avui en el món, assumint els compromisos que suposen la pertinença a la Unió Europea i a altres organismes internacionals i promovent en els alumnes una consciència de seguretat i cooperació nacional i internacional, reconeixent els instruments dels que disposa l'Estat per preservar els drets, llibertats i benestar de la ciutadania i valorant el paper d'institucions i entitats dedicades a la cooperació i l'ajuda humanitària. CPSAA4, CC1, CC2, CC3, CEC1, CEC2.

CE.7 · incorporar la perspectiva de gènere en l'anàlisi de l'Espanya actual i de la seva història, a través de la contextualització...

TEXTO OFICIAL

incorporar la perspectiva de gènere en l'anàlisi de l'Espanya actual i de la seva història, a través de la contextualització històrica de fonts literàries i artístiques i la recerca sobre el moviment feminista, per reconèixer la seva presència en la història i promoure actituds en defensa de la igualtat efectiva de dones i homes. La perspectiva de gènere respon a una exigència ètica en les societats contemporànies i té per objecte comprendre quina és la situació real de la igualtat entre dones i homes a l'Espanya actual, valorar els avenços aconseguits i plantejar els reptes del futur. Incorporar aquesta visió als estudis històrics permet a l'alumne situar en un lloc central nous conceptes en l'estudi de les relacions socials, analitzant els mecanismes de dominació, control, subordinació i submissió que s'han mantingut al llarg de la història. Identificar l'absència de la dona, tant a títol individual com col·lectiu, en la narrativa històrica, exigeix explorar noves fonts, especialment literàries i artístiques i també orals. En elles i a través de l'anàlisi d'estereotips, símbols i iconografies relacionats amb la dona i el món femení, en les quals es representin espais, activitats, rols, conductes, imatges i maneres de vida, es poden contextualitzar temporalment i espacialment les relacions de gènere i visibilitzar la seva presència en la història. Tot això suposa també el rescat de les dones que van ser capaces de superar el silenci i l'oblit, dotant-les d'un protagonisme que la història escrita els ha negat relegant-les a personatges secundaris i irrelevants. Finalment, l'estudi de les lluites per l'emancipació i dels moviments feministes permet analitzar les estratègies d'acció, la connexió amb determinades cultures polítiques i moviments socials, identificar els antagonistes i associar els assoliments a la modernització del país, per mostrar una complexa trajectòria que ha de promoure actituds informades enfront de la situació secular de desigualtat entre homes i dones. CPSAA1.2, CPSAA3.1, CC2, CC3, CEC1, CEC2.

CE.8 · valorar el patrimoni històric i cultural com a llegat i expressió de la memòria col·lectiva, identificant els significats...

TEXTO OFICIAL

valorar el patrimoni històric i cultural com a llegat i expressió de la memòria col·lectiva, identificant els significats i usos públics que reben determinats esdeveniments i processos del passat, per mitjà de l'anàlisi de la historiografia i del pensament històric per al desenvolupament de la iniciativa, del treball en equip, de la creativitat i de la implicació en qüestions d'interès social i cultural. L'alumne ha de conèixer que la història es concep com un procés obert i en revisió constant, que s'interpreta en funció de les preocupacions i interessos de la societat en cada moment. Així, investigant les finalitats, interessos i usos que, per part de diferents entitats i institucions han condicionat el coneixement històric al llarg del temps, s'enriqueix el coneixement del passat. L'alumne ha de comprendre que els canvis metodològics i historiogràfics responen, en gran manera, a les transformacions que es produeixen en el present i a la manera en què la recerca pot aportar idees i solucions relatives als reptes als quals ens enfrontem.

Historia de España

CE.1 · Valorar los movimientos y acciones que han promovido las libertades en la historia de España, utilizando términos y conc...

TEXTO OFICIAL

Valorar los movimientos y acciones que han promovido las libertades en la historia de España, utilizando términos y conceptos históricos, a través del análisis comparado de los distintos regímenes políticos, para reconocer el legado democrático de la Constitución de 1978 como fundamento de nuestra convivencia y garantía de nuestros derechos.

RESUMEN CLARO

Analizar críticamente la evolución de las libertades en España comparando distintos sistemas políticos para comprender el valor real de la democracia actual.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado utiliza terminología histórica para contrastar cómo se vivía bajo diferentes regímenes, identificando los logros sociales que desembocaron en el sistema de derechos de 1978.

NO ES

No es memorizar cronológicamente todas las constituciones ni recitar artículos de memoria. No es un listado de fechas, sino entender la conquista de derechos ciudadanos.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

El alumnado compara el derecho al voto y la libertad de expresión en la Constitución de 1812, la de 1931 y la de 1978.

valorar

CE.2 · Reconocer y valorar la diversidad identitaria de nuestro país, por medio del contraste de la información y la revisión c...

TEXTO OFICIAL

Reconocer y valorar la diversidad identitaria de nuestro país, por medio del contraste de la información y la revisión crítica de fuentes, y tomando conciencia del papel que juega en la actualidad, para respetar los sentimientos de pertenencia, la existencia de identidades múltiples, y las normas y los símbolos que establece nuestro marco común de convivencia.

RESUMEN CLARO

Comprender la pluralidad de España analizando críticamente cómo se han formado nuestras identidades y respetando el marco democrático y legal de convivencia.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado investiga fuentes históricas para entender la diversidad cultural y política del país, reflexionando sobre los sentimientos de pertenencia y el respeto a los símbolos comunes.

NO ES

No es memorizar de memoria las comunidades autónomas ni los artículos de la Constitución. No es aceptar una única visión identitaria sin cuestionar las fuentes históricas.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Analizar discursos nacionalistas y regionalistas de la Restauración comparándolos con el modelo de Estado autonómico actual para entender la evolución de la identidad.

valorar

CE.3 · Analizar y valorar la idea de progreso desde la perspectiva del bienestar social y de la sostenibilidad, a través de la ...

TEXTO OFICIAL

Analizar y valorar la idea de progreso desde la perspectiva del bienestar social y de la sostenibilidad, a través de la interpretación de los factores modernizadores de la economía española, el uso de métodos cuantitativos y el análisis crítico de las desigualdades sociales y territoriales, para considerar el emprendimiento, la innovación y el aprendizaje permanente como elementos fundamentales en un entorno económico y profesional en constante cambio.

RESUMEN CLARO

Entender la evolución económica de España y sus desigualdades para valorar el progreso real y prepararse para un mercado laboral cambiante.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado maneja datos estadísticos, analiza los cambios en el bienestar social y reflexiona sobre cómo la innovación y la sostenibilidad transforman el entorno profesional actual.

NO ES

No es memorizar datos macroeconómicos aislados ni repetir fechas de leyes industriales. No es estudiar la economía del pasado sin conectarla con los desafíos laborales del presente.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Analizar la evolución del desempleo y la industrialización por regiones para proponer un proyecto de emprendimiento sostenible en una zona rural afectada.

analizar

CE.4 · Tomar conciencia de la diversidad social a través del análisis multidisciplinar de los cambios y continuidades de la soc...

TEXTO OFICIAL

Tomar conciencia de la diversidad social a través del análisis multidisciplinar de los cambios y continuidades de la sociedad española a lo largo del tiempo, la evolución de la población, los niveles y modos de vida, las condiciones laborales y los movimientos y conflictos sociales, para valorar el alcance de las medidas adoptadas y los progresos y limitaciones para avanzar en la igualdad, el bienestar, la justicia y la cohesión social.

RESUMEN CLARO

Comprender cómo ha cambiado la vida de la gente en España y juzgar críticamente si hemos ganado en derechos, igualdad y bienestar social.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado investiga la evolución de las condiciones de vida, el trabajo y las luchas sociales para evaluar los avances y retos de la justicia social actual.

NO ES

No es memorizar una lista de leyes o censos. No es estudiar solo a grandes personajes políticos ignorando la realidad de la calle y los conflictos.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

El alumnado compara las condiciones laborales y derechos de huelga entre la Dictadura de Primo de Rivera y la etapa democrática actual.

analizar

CE.5 · Analizar críticamente el papel de las creencias y de las ideologías en la articulación social, en el uso del poder y en ...

TEXTO OFICIAL

Analizar críticamente el papel de las creencias y de las ideologías en la articulación social, en el uso del poder y en la configuración de identidades y proyectos políticos contrapuestos, a través del estudio de fuentes primarias y textos historiográficos y la fundamentación de juicios propios, para debatir sobre problemas actuales, transferir conocimiento, valorar la diversidad cultural y mostrar actitudes respetuosas ante ideas legítimas diferentes a las propias.

RESUMEN CLARO

Comprender cómo las ideologías y creencias han moldeado la política y sociedad española para debatir con respeto sobre los conflictos actuales.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado examina fuentes históricas y textos de expertos para explicar el origen de distintos proyectos políticos y su impacto en la identidad colectiva y el poder.

NO ES

No es memorizar nombres de partidos o fechas de constituciones. No es repetir dogmas, sino entender por qué diferentes grupos pensaban de forma distinta.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Analizar un manifiesto obrero y uno burgués de la Restauración para debatir en clase sobre la desigualdad social y su evolución actual.

analizar

CE.6 · Interpretar el valor geoestratégico de España y su conexión con la historia mundial, señalando las analogías y singulari...

TEXTO OFICIAL

Interpretar el valor geoestratégico de España y su conexión con la historia mundial, señalando las analogías y singularidades de su evolución histórica en un contexto global cambiante, por medio de la búsqueda y el tratamiento de información, para avalar los compromisos de nuestro país en materia de cooperación y seguridad, promover actitudes solidarias y asumir los valores del europeísmo.

RESUMEN CLARO

Comprender la posición de España en el mundo, comparando nuestra trayectoria con la global para valorar la importancia de la cooperación y el europeísmo.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado investiga hitos históricos internacionales, analiza el papel estratégico de nuestro país en ellos y argumenta la necesidad de participar en organismos de seguridad y solidaridad.

NO ES

No es memorizar fechas de tratados ni estudiar España como una isla. No es repetir nombres de diplomáticos sin entender el contexto geopolítico mundial.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

El alumnado elabora un informe comparando la transición democrática española con otros procesos europeos para explicar nuestra integración en la Unión Europea.

interpretar

CE.7 · Incorporar la perspectiva de género en el análisis de la España actual y de su historia, a través de la contextualizació...

TEXTO OFICIAL

Incorporar la perspectiva de género en el análisis de la España actual y de su historia, a través de la contextualización histórica de fuentes literarias y artísticas y la investigación sobre el movimiento feminista, para reconocer su presencia en la historia y promover actitudes en defensa de la igualdad efectiva de mujeres y hombres.

RESUMEN CLARO

Analizar la historia de España visibilizando el papel de las mujeres y la evolución de sus derechos para fomentar la igualdad real.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado investiga el movimiento feminista y analiza obras de arte o textos literarios para comprender cómo ha cambiado la situación social y jurídica de la mujer.

NO ES

No es memorizar nombres de mujeres ilustres de forma aislada ni añadir un anexo opcional al final del tema. No es dar una opinión sin base histórica.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

El alumnado analiza el impacto del sufragio femenino en la Segunda República comparando los argumentos de Clara Campoamor y Victoria Kent.

analizar

CE.8 · Valorar el patrimonio histórico y cultural como legado y expresión de la memoria colectiva, identificando los significad...

TEXTO OFICIAL

Valorar el patrimonio histórico y cultural como legado y expresión de la memoria colectiva, identificando los significados y usos públicos que reciben determinados acontecimientos y procesos del pasado, por medio del análisis de la historiografía y del pensamiento histórico, para el desarrollo de la iniciativa, del trabajo en equipo, de la creatividad y de la implicación en cuestiones de interés social y cultural.

RESUMEN CLARO

Comprender la importancia del patrimonio y cómo la sociedad actual interpreta y utiliza los hechos históricos para construir su identidad colectiva.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado investiga lugares de memoria, analiza diferentes visiones historiográficas sobre un mismo hecho y colabora en proyectos que protejan o difundan la herencia cultural.

NO ES

No es memorizar estilos artísticos ni fechas de monumentos. No es repetir una visión única del pasado sin cuestionar quién la cuenta o con qué intención.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Debatir sobre el cambio de nombre de calles o la retirada de estatuas, analizando los argumentos históricos y sociales que justifican cada postura.

valorar

CE.1 · identificar diferents concepcions de l'art al llarg de la historia, seleccionant i analitzant informació de manera crítica...

TEXTO OFICIAL

identificar diferents concepcions de l'art al llarg de la historia, seleccionant i analitzant informació de manera crítica, per valorar la diversitat de manifestacions artístiques com a producte de la creativitat humana i fomentar el respecte per aquestes. Totes les estratègies i processos relacionats amb la cerca, selecció, tractament i anàlisi de la informació resulten indispensables per a l'aprenentatge i adquisició de nous sabers; per això es fa necessari que els alumnes s'hi exercitin, procurant un grau suficient de maneig crític de fonts, de precisió en la recollida de dades i de tractament contrastat de la informació a partir de l'anàlisi crítica i rigorosa d'aquesta.

CE.2 · reconeixer els diversos llenguatges artístics com una forma de comunicació i expressió d'idees, dissenys i emocions, utilitzant amb correcció la terminologia i el vocabulari específic de la matèria, per expressar amb coherència i fluïdesa els judicis i sentiments propis i mostrar respecte i empatia pels judicis i expressions dels altres...

TEXTO OFICIAL

reconeixer els diversos llenguatges artístics com una forma de comunicació i expressió d'idees, dissenys i emocions, utilitzant amb correcció la terminologia i el vocabulari específic de la matèria, per expressar amb coherència i fluïdesa els judicis i sentiments propis i mostrar respecte i empatia pels judicis i expressions dels altres. Resulta especialment rellevant que els alumnes reconeguin els diversos llenguatges artístics com una forma de comunicació i expressió estètica, amb regles i pautes pròpies que s'originen, vulneren i recreen de maneres molt variades, a tenor de cada època, cultura, gènere, estil o artista individual. Aquestes regles poden referir-se a patrons formals i pautes tècniques (simetria, proporció, equilibri de la composició, tensió entre elements, ruptura amb les pròpies pautes, etc.) que convé que es reconeguin. En qualsevol cas, els alumnes han de comprendre que l'experiència artística necessita, en moltes ocasions, conèixer prèviament els codis representatius i llenguatges plàstics amb els quals opera cada art i cada artista. D'altra banda, és necessari que els alumnes coneguin i utilitzin amb propietat i correcció la terminologia i el vocabulari propi de la matèria, la qual cosa els permetrà realitzar i comunicar els propis comentaris artístics, treballs de recerca o reflexions personals, amb fluïdesa i rigor, tant en formats digitals com en altres de més tradicionals. L'objectiu és que els alumnes puguin expressar i comunicar de manera solent i original idees i judicis propis, construir i integrar nous coneixements, mobilitzar els sabers que ja han adquirit, com també participar amb actitud cooperativa en situacions comunicatives relacionades amb l'àmbit artístic, respectant sempre la diversitat de percepcions i opinions que cal experimentar i expressar davant l'obra d'art. Descriptors que es lliguen a aquesta competència específica:

CE.3 · distingir les diferents funcions de l'art al llarg de la historia, analitzant la dimensio religiosa, ideològica, polític...

TEXTO OFICIAL

distingir les diferents funcions de l'art al llarg de la historia, analitzant la dimensio religiosa, ideològica, política, social, econòmica, expressiva i pròpiament estètica de l'obra d'art, de la seva producció i la seva percepció, per promoure l'apreciació global i el judici crític i informat d'aquests. La producció artística ha adquirit sovint, de manera intencionada o no, diferents funcions. Així, l'art ha pogut instrumentalitzar-se en els seus orígens i encara avui com a procés màgic i ritual. S'ha emprat també com a llenguatge per a la transmissió de determinades idees, creences i doctrines religioses. Ha servit, de vegades, a estats, col·lectius i individus com a mitjà d'influència i control, tant per generar conformitat amb l'ordre social, com per subvertir-lo i transformar-lo. Ha estat igualment utilitzat com a element de cohesió social i representació identitària de grups i col·lectivitats. S'ha concebut com a activitat econòmica, confonent-se, en l'actualitat, amb processos com el disseny industrial o la publicitat. S'ha interpretat també com a manera d'expressió de la subjectivitat i els sentiments. Finalment, ha estat entesa, des de l'època moderna, com una activitat essencialment autònoma, sense subordinació possible a cap altra funció excepte la de recrear-se a si mateixa, per tornar a vincular-se a una concepció problemàtica i diversa de la realitat en algunes dels corrents i artistes postmoderns. Així, és important que els alumnes identifiquin i contextualitzin històricament les relacions complexes entre la producció artística i les mentalitats, interessos i accions dels estats i altres grups de poder, de les diferents classes i grups socials, com també de les empreses i d'altres instàncies o subjectes individuals o col·lectius, incidint en les que s'estableixen, avui dia, en el marc de la cultura audiovisual dominada des dels mitjans i xarxes de comunicació. L'objectiu últim és comprendre la producció i percepció artística com un procés històric complex, vinculat a diferents contextos, intencions i funcionalitats que resulten finalment plasmades en la pròpia obra d'art. Descriptors que es lliguen a aquesta competència específica:

CE.4 · identificar i caracteritzar els principals moviments artístics al llarg de la historia, reconeixent les relacions d'infl...

TEXTO OFICIAL

identificar i caracteritzar els principals moviments artístics al llarg de la historia, reconeixent les relacions d'influència, préstec, continuïtat i ruptura que es produeixen entre ells, per comprendre els mecanismes que regeixen l'evolució de la història de l'art i fomentar el respecte i estima de les manifestacions artístiques de qualsevol època i cultura. Al final de l'etapa de batxillerat, els alumnes han d'haver adquirit una visió general sobre les diferents etapes i moviments que conformen la història de l'art. Es tracta en aquest sentit de caracteritzar-los en els trets essencials, establint relacions entre ells, identificant semblances i diferències i sistematitzant de manera crítica la informació bàsica entorn seu. La dificultat d'abastar, donada l'amplitud, tota la seqüència històrica, fa necessària la selecció equilibrada d'elements temàtics que afavoreixi l'aproximació general al desenvolupament de la història de l'art, propiciant una concepció global d'aquesta en què es complementi la seqüenciació lineal amb una anàlisi transversal relativa a les funcions, valors i significats atribuïbles a la creació i l'experiència artístiques. Es concedirà, així, atenció especial a les relacions d'influència i els mecanismes de reproducció que fan que un moviment artístic es prolongui en el temps, com ocorre en la relació entre l'art grec i el romà, que pervisqui en si mateix, com l'art islàmic, o que, mitjançant una ruptura, doni lloc a un moviment nou, com és el cas del Neoclassicisme i del Romanticisme. La pròpia reflexió sobre el llenguatge artístic ajudarà els alumnes a entendre per què a un estil el segueix un altre, moltes vegades contraposat, o per què dos estils conviuen en el temps. D'altra banda, es tracta també d'identificar les contínues influències que es donen entre el passat i el present, reprenent-se de vegades i amb altres llenguatges, certs elements del passat i trencant, en altres casos, amb ell per donar lloc, de manera progressiva o més abrupta, a nous moviments artístics. Descriptors que es lliguen a aquesta competència específica:

CE.5 · identificar i contextualitzar en l'espai i el temps les manifestacions i personalitats artístiques més rellevants, anali...

TEXTO OFICIAL

identificar i contextualitzar en l'espai i el temps les manifestacions i personalitats artístiques més rellevants, analitzant-ne l'entorn social, polític i cultural i els seus aspectes biogràfics, per valorar les obres i els seus artistes com a expressió de l'època i àmbit social, apreciar-ne la creativitat i promoure el coneixement de diverses formes d'expressió estètica. És important que els alumnes identifiquin i analitzin les obres més significatives de diferents artistes i moviments artístics. Es tracta d'analitzar aquelles que, per la seva significació i la seva repercussió al llarg del temps, han marcat una fita en la història de l'art. És igualment important que en la delimitació de les obres i en el procés mateix de l'anàlisi s'evitin criteris que, pel seu caràcter ideològic, eurocèntric, sexista o, en general, discriminatori, suposin un biaix injustificat. Per evitarho és convenient infondre una visió global i lliure de prejudicis de la història de l'art, examinant i apreciand obres d'altres cultures o aquelles que, malgrat el seu interès i qualitat, hagin estat marginades dels canons a l'ús. Això mateix és extensible a artistes que, per diversos motius i malgrat el valor reconegut de la seva obra, hagin estat oblidats per la historiografia. D'altra banda, un dels eixos de la matèria ha de ser entendre les creacions artístiques com a expressió de l'activitat humana i les seves circumstàncies en determinada cultura i moment històric. L'estudi d'una obra d'art adquireix, així, tot el significat quan se la posa en relació amb el context sociocultural i amb la biografia de l'autor. Convé, a més, tenir en compte el caràcter bidireccional d'aquesta relació, de manera que, si bé cap obra pot ser plenament entesa sense considerar els factors i circumstàncies espaciotemporals i biogràfics que van intervenir en la seva creació, l'estudi de l'obra d'art resulta igualment un factor a tenir en compte per conèixer l'època, la cultura i la personalitat que la va gestar. Descriptors que es lliguen a aquesta competència específica:

CE.6 · coneixer i valorar el patrimoni artístic en l'àmbit local, nacional i mundial, analitzant exemples concrets del seu apro...

TEXTO OFICIAL

coneixer i valorar el patrimoni artístic en l'àmbit local, nacional i mundial, analitzant exemples concrets del seu aprofitament i les seves funcions, per contribuir a la conservació, l'ús compromès a favor de la consecució dels objectius de desenvolupament sostenible i la promoció com a element conformador de la identitat. El reconeixement del patrimoni artístic com un element que ens han llegat les generacions passades i la necessitat de conservar-lo, usar-lo de manera sostenible i promocionar-lo, representen un imperatiu fonamental per a qualsevol societat i cultura.

CE.7 · distingir i descriure els canvis estètics i els diferents canons de bellesa al llarg de la història de l'art, realitzant...

TEXTO OFICIAL

distingir i descriure els canvis estètics i els diferents canons de bellesa al llarg de la història de l'art, realitzant anàlisis comparatives entre obres de diversos estils, èpoques i llocs, per formar-se una imatge ajustada de si mateix i consolidar una maduresa personal que permeti mostrar sensibilitat i respecte cap a la diversitat superant estereotips i prejudicis. La història de l'art és un dels millors escenaris en els quals formar als alumnes per a l'assoliment d'un adequat concepte de si mateix, a través, per exemple, de la reflexió sobre les diferents formes de representació humana al llarg del temps.

CE.8 · integrar la perspectiva de genere en l'estudi de la historia de l'art, analitzant el paper que ha ocupat la dona i la im...

TEXTO OFICIAL

integrar la perspectiva de genere en l'estudi de la historia de l'art, analitzant el paper que ha ocupat la dona i la imatge que se n'ha donat en els diferents estils i moviments artístics, per visibilitzar a les artistes i promoure la igualtat efectiva entre dones i homes. La historiografia de l'art, gestada a partir de mediats del segle XVIII, va relegar la dona de les diferents disciplines artístiques, negant i ocultant la seva capacitat creadora, com constata l'escassa presència femenina en les col·leccions dels grans museus. La matèria d'Història de l'Art pot ser una eina molt útil per invertir aquesta tendència i recuperar i valorar aquelles figures artístiques que han estat injustificadament marginades del cànon de l'art per la condició de dona. D'altra banda, analitzant els estereotips i símbols relacionats amb la dona i l'àmbit femení en obres d'art en què es representen espais, rols, activitats i maneres de vida, es poden contextualitzar i comprendre millor les relacions entre tots dos sexes al llarg de la història. Es tracta així de promoure en els alumnes actituds crítiques i de rebuig cap al sexisme i la discriminació de la dona, a partir d'una anàlisi crítica de les representacions i de la seva funció com a generadores de conformitat social. Descriptors que es lliguen a aquesta competència específica:

Historia de la Filosofía

CE.1 · cercar, analitzar, interpretar, produir i transmetre informació relativa a fets històrics i filosòfics, a partir de l'ús...

TEXTO OFICIAL

cercar, analitzar, interpretar, produir i transmetre informació relativa a fets històrics i filosòfics, a partir de l'ús crític i segur de fonts i el domini de tècniques bàsiques de recerca, per generar coneixements i produccions pròpies sobre la història dels problemes i idees filosòfics. La labor de recerca de la Història de la Filosofia comparteix amb els estudis històrics, però també amb la filologia i amb altres ciències humanes, el fet que el seu objecte d'estudi està vehiculat per textos, documents i altres manifestacions anàlogues llegades per la tradició. És, doncs, fonamental que l'alumne sàpiga treballar amb fonts fiables i rellevants, entenent-les en el seu context social i cultural alhora que en la seva projecció històrica i estableixi relacions entre documents de diferents èpoques i cultures. Per això, cal dotar-lo d'eines de recerca amb què recerchar i organitzar la informació, tant en entorns digitals com en uns altres més tradicionals, com també per avaluar-la i utilitzar-la de manera crítica per a la producció i transmissió de coneixements relatius a la matèria. L'objectiu és que, a més de l'ús de documents d'una certa complexitat formal i material, puguin construir els judicis propis i elaborar produccions a partir del diàleg amb tals documents i l'exercici autònom de la capacitat indagadora. Tot això suposa, no sols la facultat d'interpretar i comentar formalment textos i altres documents i manifestacions històriques i filosòfiques, relacionant-los amb problemes, tesis i autors o autores, sinó també la de realitzar esquemes i mapes conceptuals, quadres cronològics i altres elaboracions, incloent la producció i exposició de treballs de recerca de caràcter bàsic, utilitzant els protocols a aquest efecte i tant de manera individual com col·laborativa

RESUMEN CLARO

Investigar y crear trabajos propios sobre historia de la filosofía usando fuentes de forma crítica.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado busca fuentes, las analiza críticamente, y elabora producciones propias sobre problemas filosóficos.

NO ES

No es solo leer textos filosóficos sin cuestionarlos ni producir algo nuevo.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Preparar un breve trabajo de investigación sobre la influencia de Platón en el pensamiento moderno, citando fuentes primarias y secundarias.

producir

CE.2 · reconeixer les normes i pautes de l'argumentació i el diàleg filosòfics mitjançant la identificació i anàlisi en diferen...

TEXTO OFICIAL

reconeixer les normes i pautes de l'argumentació i el diàleg filosòfics mitjançant la identificació i anàlisi en diferents suports i a través de diverses activitats, per aplicar-les amb rigor en la construcció i exposició d'arguments i en l'exercici del diàleg amb els altres. El domini de l'argumentació és un factor fonamental per pensar i comunicar-se amb rigor i efectivitat, tant en l'àmbit de les ciències i sabers, com en el de la vida quotidiana, com també una condició necessària per a la formació del judici personal. És, doncs, necessari que l'alumne, tant en el treball amb textos i documents, com en el diàleg filosòfic amb els altres, empli arguments correctes i ben fundats, apreciànt el rigor argumentatiu i detectant i evitant les maneres dogmàtiques, fal·lacies i esbiaixats de sostenir o discutir opinions i hipòtesis. D'altra banda, si el diàleg gaudeix en la didàctica de la filosofia d'un merescut reconeixement, tant com expressió del caràcter pròpiament dialèctic de la indagació filosòfica com en tant que element essencial de l'exercici de la ciutadania democràtica, en l'estudi de la història de les idees compleix una doble funció: la de promoure el debat filosòfic i la de fer-lo entorn de plantejaments i concepcions que guarden alhora entre sí un diàleg al llarg del temps.

RESUMEN CLARO

El alumnado aplica las reglas de la argumentación filosófica para construir argumentos propios y dialogar críticamente.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado identifica las normas de argumentación en textos filosóficos, las analiza y las aplica al construir sus propios argumentos y debatir con otros.

NO ES

No es memorizar falacias ni repetir diálogos ajenos. No es solo leer o reconocer, sino usar esas normas en la propia producción.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Analizan la estructura de un argumento de Descartes y luego elaboran su propio argumento sobre la existencia del yo.

aplicar

CE.3 · comprendre i expressar diferents concepcions filosòfiques historicament donades, mitjançant l'acostament a les seves fon...

TEXTO OFICIAL

comprendre i expressar diferents concepcions filosòfiques historicament donades, mitjançant l'acostament a les seves fonts i el treball crític sobre aquestes, per desenvolupar el coneixement d'un patrimoni que constitueix part essencial del patrimoni cultural comú. La tradició filosòfica, com també el debat filosòfic contemporani, s'han acumulat i transmès i continuen produint avui un immens i valuós patrimoni de plantejaments, preguntes, intents de resposta, idees, argumentacions i exposicions diferents entorn de les qüestions filosòfiques, modulades d'acord amb el context històric i l'esforç dels autors i autores en els quals, en cada cas, van tenir vessant d'expressió. El coneixement de les propostes filosòfiques més importants ha de formar part de la cultura de tot l'alumne i, en general, del bagatge d'una ciutadania il·lustrada. Per altra banda, l'aprenentatge de tals concepcions filosòfiques necessita el treball orientat des de l'experiència actualitzada de qüestions ja tractades a primer de batxillerat, de manera que sigui l'alumne qui, en relació amb aquestes qüestions, senti la necessitat d'investigar-ne l'arrel i la dimensió històrica a través del contacte directe amb documents i del treball a partir d'ells. Una indagació que ha de ser, per altra, aliena a prejudicis etnocèntrics, sexistes o de qualsevol altre tipus i reconèixer el paper, sovint ocult i marginat, de les dones, com també la importància i influència d'altres tradicions de pensament diferents a la nostra, analitzant críticament les conceptualitzacions de caràcter exclouent o discriminatori que formin o hagin format part del discurs filosòfic.

RESUMEN CLARO

Leer y discutir textos filosóficos originales para entender distintas posturas y valorar su legado.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado analiza fuentes primarias de filósofos, interpreta sus ideas y las relaciona con problemas actuales.

NO ES

No es memorizar listas de autores ni fechas. No es repetir resúmenes sin reflexión crítica.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Comentar un fragmento de la Apología de Sócrates y debatir si sus argumentos son válidos hoy.

interpretar

CE.4 · reconeixer la naturalesa essencialment plural i diversa de les concepcions filosòfiques històricament donades, mitjançant...

TEXTO OFICIAL

reconeixer la naturalesa essencialment plural i diversa de les concepcions filosòfiques històricament donades, mitjançant la posada en relació dialèctica de confrontació i complementarietat, per generar una concepció complexa i dinàmica de la història del pensament i promoure una actitud tolerant i compromesa amb la resolució racional i dialogada dels conflictes. La filosofia, a diferència d'altres àmbits de coneixement, es presenta radicalment oberta i disputada en totes les àrees, cosa que no ha de ser interpretada com a defecte o disfunció, sinó, al contrari, com a indicatiu del caràcter complex i dialèctic tant de la disciplina com de moltes qüestions filosòfiques en què no són possibles, ni potser desitjables, la unanimitat o la unilateralitat, però sí el diàleg respectuós i constructiu. El caràcter plural de la filosofia és més evident quan el compremem a través de la dimensió històrica. No obstant això, tampoc aquí la riquesa de perspectives compromet la unitat essencial que defineix a tota l'empresa filosòfica com una cerca incondicionada i integral de la veritat i del sentit de la realitat en els seus aspectes més fonamentals. Per altra banda, el contacte amb les diferents maneres d'argumentació i exposició que corresponen a les concepcions filosòfiques, com també amb la diversitat de formes amb què cal interpretar-les, resulten una experiència òptima per a la pràctica del pensament complex, l'anàlisi, la síntesi i la comprensió de problemes filosòfics i altres de rellevància cultural i social des d'una perspectiva més profunda i plural, menys esbiaixada i crítica amb tot dogmatisme, d'acord amb el que ha de ser l'exercici de la pròpia ciutadania democràtica.

RESUMEN CLARO

El alumnado compara y contrasta distintas posturas filosóficas para entender la riqueza del pensamiento y fomentar el diálogo.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado relaciona las ideas de distintos filósofos, identificando diferencias y complementariedades, para construir una visión compleja y tolerante de la historia de la filosofía.

NO ES

No es memorizar nombres y fechas, ni repetir teorías sin relacionarlas. No es un debate sin fundamento.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

En grupo, comparan la ética de Kant y Hume, señalando acuerdos y discrepancias, y concluyen cómo dialogan.

[comparar](#)

CE.5 · reconeixer la manera en que s'han plantejat successivament, a traves de diferents èpoques i concepcions, els mateixos pr...

TEXTO OFICIAL

reconeixer la manera en que s'han plantejat successivament, a traves de diferents èpoques i concepcions, els mateixos problemes filosòfics, mitjançant l'anàlisi i interpretació de textos i altres maneres d'expressió tant filosòfica com més àmpliament cultural, històricament donats, per afrontar tals problemes a partir de la reflexió crítica sobre el coneixement de l'aportat per la tradició. La reflexió filosòfica, que en el curs de primer de batxillerat s'abordava de manera principalment temàtica, es desplega aquí de manera també diacrònica, analitzant els mateixos problemes en diferents moments històrics, llenguatges i formes i en relació amb els aspectes propis de cada època i cultura. La suma de les fases o moments comprèn un conjunt de plantejaments i respostes que els alumnes han de conèixer, no sols per comprendre la història passada i fins i tot el concepte d'història, sinó també per entendre el seu present i pensar el seu futur de manera més reflexiva i acurada. Per altra banda, en la filosofia, atès el caràcter plural i sempre obert que té, és encara més pertinent que en altres sabers tenir consciència d'aquest procés històric, un objecte de reflexió filosòfica en ell mateix i en el qual es pot trobar l'arrel de tot el pensament contemporani. És necessari per això que l'alumne analitzi els problemes filosòfics al llarg de la història, aclareixi les condicions socioculturals de la seva aparició i connecti el tractament que se'n fa en diferents corrents i escoles de pensament. L'objectiu és que els alumnes afrontin tals problemes des del reconeixement tant de la seva radicalitat i universalitat com de la pluralitat i variabilitat en què s'expressen i reflexionin sobre la relació de tots dos aspectes, amb la finalitat de promoure un coneixement profund i crític de la filosofia i de la cultura en què aquesta s'insereix i es desenvolupa

RESUMEN CLARO

El alumnado descubre que los grandes problemas filosóficos se repiten a lo largo de la historia y los analiza para formarse un juicio propio.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado analiza textos filosóficos de distintas épocas, identifica problemas recurrentes y los interpreta críticamente para construir su propio pensamiento.

NO ES

No es memorizar fechas o autores. No es repetir doctrinas sin más. Es comparar cómo un mismo problema se ha planteado en contextos diferentes.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

El alumnado compara un fragmento de Platón sobre la justicia con otro de Nietzsche y redacta una breve reflexión crítica.

analizar

CE.6 · reconeixer les formes diverses en que els interrogants filosòfics i els seus intents de resposta s'han presentat històri...

TEXTO OFICIAL

reconeixer les formes diverses en que els interrogants filosòfics i els seus intents de resposta s'han presentat històricament en altres àmbits de la cultura, mitjançant l'anàlisi interpretativa de textos i altres manifestacions que pertanyen a aquests àmbits, per promoure una concepció sistemàtica, relacional i complexa de la història de la cultura occidental i del paper de les idees filosòfiques en ella. La filosofia, lluny de ser un saber abstret en els seus problemes i llenguatge i aliè a la resta de sabers i aspectes de l'existència humana, s'ha mostrat sempre interessada a dialogar amb altres àmbits del coneixement, nodrint-se'n i enriquint-los amb noves idees i perspectives. A això se li suma que l'estudi de la filosofia resulta més estimulant i ric quan s'exercita mitjançant l'anàlisi d'altres manifestacions culturals en les quals els problemes i les concepcions històrics i filosòfics estan presents, de manera almenys tàcita. Per això, l'acostament a la matèria d'Història de la Filosofia ha de realitzar-se no sols a través de l'estudi i interpretació dels textos dels grans filòsofs i filòsofes, sinó també a través de l'anàlisi d'aquells altres documents i esdeveniments històrics de caràcter polític, artístic, científic o religiós que resultin filosòficament rellevants. L'objectiu és, d'una banda, que l'alumne compregui la naturalesa interdisciplinària i transdisciplinària de la reflexió filosòfica i la seva funció articuladora del conjunt dels sabers i, per l'altra, que reconegui la relació entre les diferents teories filosòfiques i aquells moviments, doctrines i creacions socials, polítiques, morals, artístiques, científiques i religioses amb què aquelles han compartit espai històric i cultural, identificant-ne les influències mútues i, especialment, els fonaments i problemes filosòfics que bateguen sota els moviments, doctrines i creacions

RESUMEN CLARO

El alumnado interpreta cómo preguntas filosóficas aparecen en el arte y la cultura para entender la historia de las ideas de forma conectada.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado analiza y comenta textos filosóficos, literarios, obras de arte o cine, identificando preguntas universales y sus respuestas históricas.

NO ES

No es memorizar teorías ni repetir definiciones. No es una lista de filósofos sin contexto cultural.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Comentar un cuadro de Goya (como 'El sueño de la razón produce monstruos') relacionándolo con la crítica ilustrada de la razón.

interpretar

CE.7 · analitzar problemes fonamentals i d'actualitat mitjançant l'exposició crítica de diferents posicions històric-filosòfiques...

TEXTO OFICIAL

analitzar problemes fonamentals i d'actualitat mitjançant l'exposició crítica de diferents posicions històric-filosòfiques rellevants per a la comprensió i discussió sobre els temes, per desenvolupar l'autonomia de judici i promoure actituds i accions cíviques i èticament conseqüents. Els grans sistemes de pensament al llarg del temps no són sols llocs de referència obligada per entendre en profunditat el passat, els nostres senyals d'identitat cultural o la nostra manera de ser, conèixer o valorar, sinó que són també guies que, tractades de manera crítica, il·luminen els més complexos debats actuals, i constitueixen així una eina indispensable per a la nostra tasca de promoure un món més just, sostenible i racional.

RESUMEN CLARO

El alumnado usa ideas de filósofos para debatir problemas actuales y formar su propio criterio.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado expone críticamente distintas posiciones histórico-filosóficas para analizar un problema fundamental o de actualidad.

NO ES

No es memorizar doctrinas ni hacer resúmenes sin aplicación. No consiste en repetir la opinión de un autor sin conectarla al presente.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Debaten sobre la desobediencia civil comparando las posturas de Sócrates, Thoreau y Arendt.

[analizar](#)

Història de la Música i de la Dansa

CE.1 · identificar les característiques tècniques de la música i de la dansa, apreciament la seva evolució al llarg de la història...

TEXTO OFICIAL

identificar les característiques tècniques de la música i de la dansa, apreciament la seva evolució al llarg de la història a través de l'anàlisi de les fonts d'estudi disponibles, per reconèixer els seus trets estilístics i la seva funció en un determinat context. La música i la dansa són mitjans d'expressió i comunicació que, transcendent l'ús del llenguatge verbal, han desenvolupat un codi propi que les identifica i que, en moltes ocasions, ha evolucionat de manera conjunta. En cada període varien els trets estilístics que caracteritzen aquestes arts, perquè guarden relació amb altres aspectes definitoris del seu context i amb la funció que exerceixen en un determinat moment. L'escolta o el visionat de peces de diferents èpoques, com també l'anàlisi de textos i de partitures representatives, permetran als alumnes identificar i comparar les seves característiques tècniques i apreciar l'evolució de la música i de la dansa al llarg del temps. A més, atenent paràmetres històricestètics, els alumnes podran contextualitzar les peces i determinar-ne la funció en l'entorn creatiu corresponent i compartir-lo amb la classe a través de textos orals, escrits o multimodals de naturalesa expositiva. Descriptors que es lliguen a aquesta competència específica:

CE.2 · relacionar la musica i la dansa amb altres formes d'expressio artistica, vinculant-les amb l'evolució del pensament humà...

TEXTO OFICIAL

relacionar la musica i la dansa amb altres formes d'expressio artistica, vinculant-les amb l'evolució del pensament humà, per comprendre el caràcter interdisciplinari de l'art i valorar la importància de la seva conservació i difusió com a patrimoni cultural. Igual que altres manifestacions artístiques, la música i la dansa estan lligades a la pròpia història de la humanitat i als diversos factors que la condicionen. En aquest sentit, el coneixement, l'anàlisi, la comprensió i la valoració crítica de l'evolució de les formes d'expressió d'altres arts i la seva relació amb el fet musical o de la dansa aporten als alumnes una visió interdisciplinària que els enriqueix culturalment i els permet adoptar una postura respectuosa i responsable en relació amb la importància de la conservació i la difusió del patrimoni; quant a això, són de gran utilitat les tecnologies digitals, perquè faciliten l'accés a biblioteques i col·leccions digitals a través de les quals es poden consultar textos literaris o observar, per exemple, obres d'arts plàstiques o d'arts decoratives. Descriptors que es lliguen a aquesta competència específica:

CE.3 · interpretar fragments musicals o adaptacions d'obres rellevants de la musica i de la dansa de diferents èpoques i estils...

TEXTO OFICIAL

interpretar fragments musicals o adaptacions d'obres rellevants de la musica i de la dansa de diferents èpoques i estils, a través de la dramatització i l'ús de la veu, el cos i diferents instruments, per viure el fet artístic i comprendre'l des de la pròpia experiència. La música i la dansa són dues de les manifestacions artístiques que han servit a la humanitat per expressar-se. Per això, el seu estudi requereix l'organització d'activitats que permetin als alumnes experimentar, en primera persona, amb la música i la dansa de diferents períodes a través de la interpretació o la dramatització d'obres rellevants de totes dues disciplines. La interpretació d'adaptacions de peces instrumentals o vocals, com també de danses senzilles de diferents períodes històrics facilita als alumnes no solament la immersió pràctica en la música i la dansa d'un determinat període històric, sinó que afavoreix el seu reconeixement i comparació amb mostres originals i amb l'evolució posterior de totes dues expressions, prenent consciència de la riquesa del patrimoni musical i de la dansa. El desenvolupament de tasques conjuntes d'interpretació implica, a més, l'adquisició de valors de respecte, col·laboració i treball en equip. Descriptors que es lliguen a aquesta competència específica:

CE.4 · investigar sobre els principals compositors, interprets i obres de la historia de la musica i de la dansa, utilitzant fo...

TEXTO OFICIAL

investigar sobre els principals compositors, interprets i obres de la historia de la musica i de la dansa, utilitzant fonts d'informació fiables, per analitzar els diferents corrents interpretatius i reflexionar sobre la riquesa del patrimoni musical i sobre la pròpia identitat cultural. L'adquisició i construcció d'un criteri propi a través de la recerca, l'anàlisi i la valoració crítica de les diferents propostes musicals i de dansa contribueix al desenvolupament d'una postura oberta i receptiva que proporciona als alumnes una visió àmplia des de la qual posicionar-se en el món amb actitud d'acceptació i respecte cap a la diversitat. La cerca d'informació en fonts fiables, tant analògiques com digitals, és un mitjà a través del qual els alumnes poden abordar, de manera autònoma, la recerca sobre la història de la música i la dansa. L'anàlisi de l'evolució musical i de la dansa en el seu context facilita el desenvolupament de la identitat cultural pròpia des de la qual afrontar els reptes que planteja el futur en relació amb el desenvolupament i l'evolució de l'art i la cultura. En aquest sentit, l'aula s'ofereix com a espai idoni en què fomentar la reflexió entorn de la creació o la interpretació musical i escènica com a expressió de la personalitat artística dels qui componen o interpreten les obres.

CE.5 · transmetre opinions i idees propies, informades i fonamentades, sobre l'evolució de la música i de la dansa, usant un vo...

TEXTO OFICIAL

transmetre opinions i idees propies, informades i fonamentades, sobre l'evolució de la música i de la dansa, usant un vocabulari específic, formulant arguments de caràcter teòric i estètic i analitzant críticament el context de creació de les obres, per desenvolupar la capacitat comunicativa sobre el fet musical. La transmissió d'idees i opinions pròpies, informades i fonamentades, sobre l'evolució de la música i la dansa al llarg de la història garanteix als alumnes una millor comprensió del fet musical i de la dansa. Per això, és important que aprengui a consultar diferents fonts i que desenvolupi estratègies de cerca, selecció i reelaboració de la informació amb les quals poder extreure dades que serveixin de fonament a les seves idees i opinions. Així mateix, és necessari que adquireixi un vocabulari específic que li permeti expressar els seus arguments de manera adequada. S'ofereix, així, als alumnes la possibilitat de desenvolupar una visió crítica sobre qüestions teòriques i estètiques que afecten la música i la dansa. Per compartir aquesta visió crítica es proposa la producció de treballs, ressenyes o comentaris, orals, escrits o multimodals, que prenguin en consideració el context de creació de les obres i respectin els drets d'autor i la propietat intel·lectual. En aquest sentit, l'ús d'aplicacions digitals com a suport a la comunicació o difusió de la informació en diferents formats servirà per millorar la capacitat comunicativa dels alumnes entorn del fet musical. Descriptors que es lliguen a aquesta competència específica:

Historia de la Música y de la Danza

CE.1 · Identificar les característiques tècniques de la música i de la dansa, apreciament la seva evolució al llarg de la història...

TEXTO OFICIAL

Identificar les característiques tècniques de la música i de la dansa, apreciament la seva evolució al llarg de la història a través de l'anàlisi de les fonts d'estudi disponibles, per reconèixer els seus trets estilístics i la seva funció en un determinat context. La música i la dansa són mitjans d'expressió i comunicació que, transcendent l'ús del llenguatge verbal, han desenvolupat un codi propi que les identifica i que, en moltes ocasions, ha evolucionat de manera conjunta. En cada període varien els trets estilístics que caracteritzen aquestes arts, perquè guarden relació amb altres aspectes definitoris del seu context i amb la funció que exerceixen en un determinat moment. L'escolta o el visionat de peces de diferents èpoques, com també l'anàlisi de textos i de partitures representatives, permetran als alumnes identificar i comparar les seves característiques tècniques i apreciar l'evolució de la música i de la dansa al llarg del temps. A més, atenent paràmetres històricestètics, els alumnes podran contextualitzar les peces i determinar-ne la funció en l'entorn creatiu corresponent i compartir-lo amb la classe a través de textos orals, escrits o multimodals de naturalesa expositiva.

RESUMEN CLARO

El alumnado analiza obras musicales y de danza, identificando sus técnicas y evolución histórica, para explicar estilo y función.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado compara partituras y grabaciones de distintas épocas, identifica elementos técnicos (textura, forma, ritmo) y relaciona los cambios con el contexto social.

NO ES

No es memorizar fechas ni compositores. No es solo escuchar pasivamente. Es descomponer las obras en sus elementos técnicos y explicar cómo reflejan la época.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Escucha un minueto de Haydn y una polca de Smetana; compara su estructura binaria y el uso de la sección de viento, relacionándolos con el ambiente cortesano y nacionalista.

analizar

CE.2 · Relacionar la música i la dansa amb altres formes d'expressió artística, vinculant-les amb l'evolució del pensament humà...

TEXTO OFICIAL

Relacionar la música i la dansa amb altres formes d'expressió artística, vinculant-les amb l'evolució del pensament humà, per comprendre el caràcter interdisciplinari de l'art i valorar la importància de la seva conservació i difusió com a patrimoni cultural. Igual que altres manifestacions artístiques, la música i la dansa estan lligades a la pròpia història de la humanitat i als diversos factors que la condicionen. En aquest sentit, el coneixement, l'anàlisi, la comprensió i la valoració crítica de l'evolució de les formes d'expressió d'altres arts i la seva relació amb el fet musical o de la dansa aporten als alumnes una visió interdisciplinària que els enriqueix culturalment i els permet adoptar una postura respectuosa i responsable en relació amb la importància de la conservació i la difusió del patrimoni; quant a això, són de gran utilitat les tecnologies digitals, perquè faciliten l'accés a biblioteques i col·leccions digitals a través de les quals es poden consultar textos literaris o observar, per exemple, obres d'arts plàstiques o d'arts decoratives.

RESUMEN CLARO

El alumnado conecta música y danza con otras artes y el pensamiento de cada época para comprender su valor cultural.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado analiza obras musicales y coreográficas junto con pintura, literatura o arquitectura de un mismo periodo para identificar vínculos y justificar su importancia patrimonial.

NO ES

No es memorizar fechas ni estilos por separado. No es estudiar la música sin relacionarla con su contexto artístico y filosófico.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

El alumnado compara un ballet romántico con un poema de la época y explica en un informe cómo ambos reflejan la misma corriente de pensamiento.

valorar

CE.3 · Interpretar fragments musicals o adaptacions d'obres rellevants de la música i de la dansa de diferents èpoques i estils...

TEXTO OFICIAL

Interpretar fragments musicals o adaptacions d'obres rellevants de la música i de la dansa de diferents èpoques i estils, a través de la dramatització i l'ús de la veu, el cos i diferents instruments, per viure el fet artístic i comprendre'l des de la pròpia experiència. La música i la dansa són dues de les manifestacions artístiques que han servit a la humanitat per expressar-se. Per això, el seu estudi requereix l'organització d'activitats que permetin als alumnes experimentar, en primera persona, amb la música i la dansa de diferents períodes a través de la interpretació o la dramatització d'obres rellevants de totes dues disciplines.

RESUMEN CLARO

Los alumnos interpretan piezas musicales o danzas con el cuerpo, la voz o instrumentos para sentir y comprender la obra desde dentro.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado representa fragmentos musicales o coreografías usando dramatización, canto o instrumentos, experimentando directamente el arte.

NO ES

No es analizar teóricamente la obra ni memorizar datos históricos; es realizar una experiencia práctica.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Representar una escena de El lago de los cisnes con movimientos y música simplificada.

interpretar

CE.4 · Investigar sobre els principals compositors, intèrprets i obres de la història de la música i de la dansa, utilitzant fo...

TEXTO OFICIAL

Investigar sobre els principals compositors, intèrprets i obres de la història de la música i de la dansa, utilitzant fonts d'informació fiables, per analitzar els diferents corrents interpretatius i reflexionar sobre la riquesa del patrimoni musical i sobre la pròpia identitat cultural. L'adquisició i construcció d'un criteri propi a través de la recerca, l'anàlisi i la valoració crítica de les diferents propostes musicals i de dansa contribueix al desenvolupament d'una postura oberta i receptiva que proporciona als alumnes una visió àmplia des de la qual posicionar-se en el món amb actitud d'acceptació i respecte cap a la diversitat. La cerca d'informació en fonts fiables, tant analògiques com digitals, és un mitjà a través del qual els alumnes poden abordar, de manera autònoma, la recerca sobre la història de la música i la dansa. L'anàlisi de l'evolució musical i de la dansa en el seu context facilita el desenvolupament de la identitat cultural pròpia des de la qual afrontar els reptes que planteja el futur en relació amb el desenvolupament i l'evolució de l'art i la cultura. En aquest sentit, l'aula s'ofereix com a espai idoni en què fomentar la reflexió entorn de la creació o la interpretació musical i escènica com a expressió de la personalitat artística dels qui componen o interpreten les obres.

RESUMEN CLARO

Investiga sobre músicos y obras con fuentes fiables para comprender distintas interpretaciones y valorar el patrimonio.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado busca información contrastada sobre compositores y piezas, compara versiones y reflexiona sobre la diversidad cultural.

NO ES

No es memorizar biografías ni escuchar pasivamente. Es buscar, cotejar fuentes y formarse un juicio propio.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Compara dos grabaciones históricas de la Consagración de la Primavera y escribe un breve análisis de las diferencias interpretativas.

[analizar](#)

CE.5 · Transmetre opinions i idees pròpies, informades i fonamentades, sobre l'evolució de la música i de la dansa, usant un vo...

TEXTO OFICIAL

Transmetre opinions i idees pròpies, informades i fonamentades, sobre l'evolució de la música i de la dansa, usant un vocabulari específic, formulant arguments de caràcter teòric i estètic i analitzant críticament el context de creació de les obres, per desenvolupar la capacitat comunicativa sobre el fet musical. La transmissió d'idees i opinions pròpies, informades i fonamentades, sobre l'evolució de la música i la dansa al llarg de la història garanteix als alumnes una millor comprensió del fet musical i de la dansa. Per això, és important que aprengui a consultar diferents fonts i que desenvolupi estratègies de cerca, selecció i reelaboració de la informació amb les quals poder extreure dades que serveixin de fonament a les seves idees i opinions. Així mateix, és necessari que adquireixi un vocabulari específic que li permeti expressar els seus arguments de manera adequada. S'ofereix, així, als alumnes la possibilitat de desenvolupar una visió crítica sobre qüestions teòriques i estètiques que afecten la música i la dansa. Per compartir aquesta visió crítica es proposa la producció de treballs, ressenyes o comentaris, orals, escrits o multimodals, que prenguin en consideració el context de creació de les obres i respectin els drets d'autor i la propietat intel·lectual. En aquest sentit, l'ús d'aplicacions digitals com a suport a la comunicació o difusió de la informació en diferents formats servirà per millorar la capacitat comunicativa dels alumnes entorn del fet musical.

RESUMEN CLARO

El alumnado aprende a argumentar con fundamento sobre música y danza, usando lenguaje específico y analizando el contexto.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado expone oralmente o por escrito opiniones informadas sobre la evolución musical, usando vocabulario específico y analizando el contexto de las obras para justificar sus ideas.

NO ES

No es repetir datos históricos sin reflexión propia, ni dar una opinión sin fundamento, ni describir una obra sin analizar su contexto.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

El alumnado prepara una exposición oral de 3 minutos sobre una obra de danza del siglo XX, argumentando su significado estético y social.

argumentar

Historia del Arte

CE.1 · Identificar diferents concepcions de l'art al llarg de la història, seleccionant i analitzant informació de manera críti...

TEXTO OFICIAL

Identificar diferents concepcions de l'art al llarg de la història, seleccionant i analitzant informació de manera crítica, per valorar la diversitat de manifestacions artístiques com a producte de la creativitat humana i fomentar el respecte per aquestes. Totes les estratègies i processos relacionats amb la cerca, selecció, tractament i anàlisi de la informació resulten indispensables per a l'aprenentatge i adquisició de nous sabers; per això es fa necessari que els alumnes s'hi exercitin, procurant un grau suficient de maneig crític de fonts, de precisió en la recollida de dades i de tractament contrastat de la informació a partir de l'anàlisi crítica i rigorosa d'aquesta. El procés ha de culminar amb l'elaboració de síntesis, resums, informes, ressenyes o reelaboracions pròpies a través dels quals organitzar, interioritzar i comunicar l'après de manera precisa i creativa. Un altre element fonamental és la delimitació del seu camp d'estudi, una cosa lligada tant als canvis històrics que s'han donat en la comprensió d'aquest com a l'evolució del significat dels seus

RESUMEN CLARO

Investigar y entender cómo ha cambiado la idea de arte en el tiempo, aprendiendo a valorar la creatividad y diversidad cultural mediante el análisis crítico.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado localiza y procesa información de diversas fuentes para explicar por qué el concepto de belleza varía y por qué debemos respetar todas las expresiones artísticas históricas.

NO ES

No es memorizar cronologías vacías ni definiciones de manual. No es copiar y pegar datos de Wikipedia sin verificar la fiabilidad de la fuente ni reflexionar sobre el autor.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

El alumnado compara mediante un mural digital las funciones del arte en el Antiguo Egipto frente al arte urbano contemporáneo, citando sus fuentes.

analizar

CE.2 · Reconèixer els diversos llenguatges artístics com una forma de comunicació i expressió d'idees, disigs i emocions, utili...

TEXTO OFICIAL

Reconèixer els diversos llenguatges artístics com una forma de comunicació i expressió d'idees, disigs i emocions, utilitzant amb correcció la terminologia i el vocabulari específic de la matèria, per expressar amb coherència i fluïdesa els judicis i sentiments propis i mostrar respecte i empatia pels judicis i expressions dels altres. Resulta especialment rellevant que els alumnes reconeixin els diversos llenguatges artístics com una forma de comunicació i expressió estètica, amb regles i pautes pròpies que s'originen, vulneren i recreen de maneres molt variades, a tenor de cada època, cultura, gènere, estil o artista individual. Aquestes regles poden referir-se a patrons formals i pautes tècniques (simetria, proporció, equilibri de la composició, tensió entre elements, ruptura amb les pròpies pautes, etc.) que convé que es reconeixin. En qualsevol cas, els alumnes han de comprendre que l'experiència artística necessita, en moltes ocasions, conèixer prèviament els codis representatius i llenguatges plàstics amb els quals opera cada art i cada artista. D'altra banda, és necessari que els alumnes coneguin i utilitzin amb propietat i correcció la terminologia i el vocabulari propi de la matèria, la qual cosa els permetrà realitzar i comunicar els propis comentaris artístics, treballs de recerca o reflexions personals, amb fluïdesa i rigor, tant en formats digitals com en altres de més tradicionals. L'objectiu és que els alumnes puguin expressar i comunicar de manera solvent i original idees i judicis propis, construir i integrar nous coneixements, mobilitzar els sabers que ja han adquirit, com també participar amb actitud cooperativa en situacions comunicatives relacionades amb l'àmbit artístic, respectant sempre la diversitat de percepcions i opinions que cal experimentar i expressar davant l'obra d'art.

RESUMEN CLARO

Entender el arte como un lenguaje para expresar ideas y emociones, usando términos técnicos para opinar con respeto sobre las obras.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado utiliza el vocabulario técnico de la asignatura para explicar qué transmite una obra y comparte sus opiniones personales respetando las de sus compañeros.

NO ES

No es memorizar un glosario de términos aislados ni repetir descripciones objetivas. No es solo saber qué es un arco de medio punto, sino usarlo para explicar un mensaje.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

El alumnado participa en un debate sobre una obra contemporánea, defendiendo su interpretación emocional mediante el uso correcto de conceptos como composición, luz o textura.

comunicar

CE.3 · Distingir les diferents funcions de l'art al llarg de la història, analitzant la dimensió religiosa, ideològica, polític...

TEXTO OFICIAL

Distingir les diferents funcions de l'art al llarg de la història, analitzant la dimensió religiosa, ideològica, política, social, econòmica, expressiva i pròpiament estètica de l'obra d'art, de la seva producció i la seva percepció, per promoure l'apreciació global i el judici crític i informat d'aquests. La producció artística ha adquirit sovint, de manera intencionada o no, diferents funcions. Així, l'art ha pogut instrumentalitzar-se en els seus orígens i encara avui com a procés màgic i ritual. S'ha emprat també com a llenguatge per a la transmissió de determinades idees, creences i doctrines religioses. Ha servit, de vegades, a estats, col·lectius i individus com a mitjà d'influència i control, tant per generar conformitat amb l'ordre social, com per subvertir-lo i transformar-lo. Ha estat igualment utilitzat com a element de cohesió social i representació identitària de grups i col·lectivitats. S'ha concebut com a activitat econòmica, confonent-se, en l'actualitat, amb processos com el disseny industrial o la publicitat. S'ha interpretat també com a manera d'expressió de la subjectivitat i els sentiments. Finalment, ha estat entesa, des de l'època moderna, com una activitat essencialment autònoma, sense subordinació possible a cap altra funció excepte la de recrear-se a si mateixa, per tornar a vincular-se a una concepció problemàtica i diversa de la realitat en algunes dels corrents i artistes postmoderns. Així, és important que els alumnes identifiquin i contextualitzin històricament les relacions complexes entre la producció artística i les mentalitats, interessos i accions dels estats i altres grups de poder, de les diferents classes i grups socials, com també de les empreses i d'altres instàncies o subjectes individuals o col·lectius, incidint en les que s'estableixen, avui dia, en el marc de la cultura audiovisual dominada des dels mitjans i xarxes de comunicació. L'objectiu últim és comprendre la producció i percepció artística com un procés històric complex, vinculat a diferents contextos, intencions i funcionalitats que resulten finalment plasmades en la pròpia obra d'art.

RESUMEN CLARO

Entender para qué servía cada obra en su época, analizando su papel político, religioso o social para valorarla con criterio propio.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado investiga el contexto y la utilidad de las obras, explicando cómo influyeron el poder, la fe o la economía en su creación y recepción.

NO ES

No es memorizar estilos artísticos ni fechas aisladas. No es solo describir si algo es bonito. Es comprender la intención real tras la creación de la obra.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Comparar un retrato real absolutista con un cartel de propaganda del siglo XX, identificando cómo ambos buscan proyectar poder político.

[analizar](#)

CE.4 · Identificar i caracteritzar els principals moviments artístics al llarg de la història, reconeixent les relacions d'infl...

TEXTO OFICIAL

Identificar i caracteritzar els principals moviments artístics al llarg de la història, reconeixent les relacions d'influència, préstec, continuïtat i ruptura que es produeixen entre ells, per comprendre els mecanismes que regeixen l'evolució de la història de l'art i fomentar el respecte i estima de les manifestacions artístiques de qualsevol època i cultura. Al final de l'etapa de batxillerat, els alumnes han d'haver adquirit una visió general sobre les diferents etapes i moviments que conformen la història de l'art. Es tracta en aquest sentit de caracteritzar-los en els trets essencials, establint relacions entre ells, identificant semblances i diferències i sistematitzant de manera crítica la informació bàsica entorn seu. La dificultat d'abastar, donada l'amplitud, tota la seqüència històrica, fa necessària la selecció equilibrada d'elements temàtics que afavoreixi l'aproximació general al desenvolupament de la història de l'art, propiciant una concepció global d'aquesta en què es complementi la seqüenciació lineal amb una anàlisi transversal relativa a les funcions, valors i significats atribuïbles a la creació i l'experiència artístiques. Es concedirà, així, atenció especial a les relacions d'influència i els mecanismes de reproducció que fan que un moviment artístic es prolongui en el temps, com ocorre en la relació entre l'art grec i el romà, que pervisqui en si mateix, com l'art islàmic, o que, mitjançant una ruptura, doni lloc a un moviment nou, com és el cas del Neoclassicisme i del Romanticisme. La pròpia reflexió sobre el llenguatge artístic ajudarà els alumnes a entendre per què a un estil el segueix un altre, moltes vegades contraposat, o per què dos estils conviuen en el temps. D'altra banda, es tracta també d'identificar les contínues influències que es donen entre el passat i el present, reprenent-se de vegades i amb altres llenguatges, certs elements del passat i trencant, en altres casos, amb ell per donar lloc, de manera progressiva o més abrupta, a nous moviments artístics.

RESUMEN CLARO

Entender cómo el arte cambia con el tiempo, viendo cómo unos estilos se copian, se mezclan o se rebelan contra los anteriores.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado analiza obras de distintas épocas para encontrar hilos conductores, influencias mutuas y cambios bruscos que explican la evolución de la cultura visual.

NO ES

No es memorizar una lista de fechas y nombres aislados. No es estudiar estilos como compartimentos estancos sin relación entre ellos.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Comparar una escultura neoclásica con una griega para explicar cómo el pasado inspira al futuro mediante el préstamo de formas.

[conectar](#)

CE.5 · Identificar i contextualitzar en l'espai i el temps les manifestacions i personalitats artístiques més rellevants, anali...

TEXTO OFICIAL

Identificar i contextualitzar en l'espai i el temps les manifestacions i personalitats artístiques més rellevants, analitzant-ne l'entorn social, polític i cultural i els seus aspectes biogràfics, per valorar les obres i els seus artistes com a expressió de l'època i àmbit social, apreciar-ne la creativitat i promoure el coneixement de diverses formes d'expressió estètica. És important que els alumnes identifiquin i analitzin les obres més significatives de diferents artistes i moviments artístics. Es tracta d'analitzar aquelles que, per la seva significació i la seva repercussió al llarg del temps, han marcat una fita en la història de l'art. És igualment important que en la delimitació de les obres i en el procés mateix de l'anàlisi s'evitin criteris que, pel seu caràcter ideològic, eurocèntric, sexista o, en general, discriminatori, suposin un biaix injustificat. Per evitarho és convenient infondre una visió global i lliure de prejudicis de la història de l'art, examinant i apreciand obres d'altres cultures o aquelles que, malgrat el seu interès i qualitat, hagin estat marginades dels canons a l'ús. Això mateix és extensible a artistes que, per diversos motius i malgrat el valor reconegut de la seva obra, hagin estat oblidats per la historiografia. D'altra banda, un dels eixos de la matèria ha de ser entendre les creacions artístiques com a expressió de l'activitat humana i les seves circumstàncies en determinada cultura i moment històric. L'estudi d'una obra d'art adquireix, així, tot el significat quan se la posa en relació amb el context sociocultural i amb la biografia de l'autor. Convé, a més, tenir en compte el caràcter bidireccional d'aquesta relació, de manera que, si bé cap obra pot ser plenament entesa sense considerar els factors i circumstàncies espaciotemporals i biogràfics que van intervenir en la seva creació, l'estudi de l'obra d'art resulta igualment un factor a tenir en compte per conèixer l'època, la cultura i la personalitat que la va gestar.

RESUMEN CLARO

Situar obras y autores en su momento histórico para entender que el arte refleja la sociedad, política y vida de su época.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado investiga el contexto histórico y la biografía de artistas para explicar por qué sus obras tienen determinadas características estéticas y sociales.

NO ES

No es memorizar un listado de fechas de memoria. No es describir la obra formalmente ignorando por qué el autor la creó en ese contexto específico.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

El alumnado redacta un perfil biográfico de Artemisia Gentileschi vinculando su experiencia personal y el contexto barroco con la fuerza de sus pinturas.

analizar

CE.6 · Conèixer i valorar el patrimoni artístic en l'àmbit local, nacional i mundial, analitzant exemples concrets del seu apro...

TEXTO OFICIAL

Conèixer i valorar el patrimoni artístic en l'àmbit local, nacional i mundial, analitzant exemples concrets del seu aprofitament i les seves funcions, per contribuir a la conservació, l'ús compromès a favor de la consecució dels objectius de desenvolupament sostenible i la promoció com a element conformador de la identitat.

RESUMEN CLARO

Entender el arte como un tesoro compartido que debemos proteger y usar de forma responsable para mejorar nuestra sociedad, identidad y economía.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado analiza monumentos o museos reales, evalúa su estado de conservación y propone soluciones sostenibles para que sigan aportando valor cultural y económico hoy.

NO ES

No es memorizar una lista de monumentos Patrimonio de la Humanidad. No es solo saber historia; es comprometerse activamente con la gestión y protección del entorno artístico.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Elaborar un plan de turismo sostenible para un edificio histórico local, analizando cómo atraer visitantes sin dañar su estructura ni el medio ambiente.

valorar

CE.7 · Distingir i descriure els canvis estètics i els diferents cànons de bellesa al llarg de la història de l'art, realitzant...

TEXTO OFICIAL

Distingir i descriure els canvis estètics i els diferents cànons de bellesa al llarg de la història de l'art, realitzant anàlisis comparatives entre obres de diversos estils, èpoques i llocs, per formar-se una imatge ajustada de si mateix i consolidar una maduresa personal que permeti mostrar sensibilitat i respecte cap a la diversitat superant estereotips i prejudicis. La història de l'art és un dels millors escenaris en els quals formar als alumnes per a l'assoliment d'un adequat concepte de si mateix, a través, per exemple, de la reflexió sobre les diferents formes de representació humana al llarg del temps. Aquesta necessitat si es fes visible, projectar-se i identificar-se a través de la imatge és una constant històricocultural que condueix a la pregunta recurrent sobre les formes i propòsits d'aquesta representació. És necessari doncs que, a través de l'anàlisi de gèneres com el retrat i d'altres, es promogui en els alumnes la captació de la psicologia i la mirada interior dels personatges, tant de figures destacades de la història com de persones o grups de diferents estrats socials, l'expressió de la diversitat de races i ètnies, o el reflex del cycle vital des de la infància fins a la vellesa i la mort. Tot l'anterior pot relacionar-se, al seu torn, amb el concepte de bellesa i els seus oposats i amb l'evolució històrica. D'aquesta manera, a través de l'anàlisi comparativa d'obres de diferents períodes, els alumnes poden reconèixer com han canviat la idea de bellesa i els cànons de valoració estètica, adquirint una concepció complexa i no dogmàtica de les idees estètiques i donant ocasió al desenvolupament del criteri i gust propi. Un altre dels propòsits d'aquesta anàlisi és contribuir al fet que els alumnes adoptin un concepte ajustat i assertiu de la seva imatge física, alhora que una actitud de respecte i reconeixement de la diversitat humana, tant en els aspectes psíquics i físics com quant a les manifestacions culturals, rebutjant tot tipus de prejudicis i estereotips discriminatoris.

RESUMEN CLARO

Comprender cómo ha evolucionado el concepto de belleza para aceptar la diversidad actual y construir una identidad propia libre de prejuicios estéticos.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado analiza y compara obras de diferentes épocas para identificar distintos cánones de belleza, reflexionando sobre cómo estos influyen en su propia percepción personal y social.

NO ES

No es memorizar fechas de estilos artísticos ni describir técnicamente una obra de forma aislada. No es aprenderse definiciones de memoria sin aplicarlas a la realidad humana.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

Realizar una comparativa visual entre el Doríforo de Policeto y una escultura de Giacometti para debatir sobre la evolución de los estándares de belleza física.

[comparar](#)

CE.8 · Integrar la perspectiva de gènere en l'estudi de la història de l'art, analitzant el paper que ha ocupat la dona i la im...

TEXTO OFICIAL

Integrar la perspectiva de gènere en l'estudi de la història de l'art, analitzant el paper que ha ocupat la dona i la imatge que se n'ha donat en els diferents estils i moviments artístics, per visibilitzar a les artistes i promoure la igualtat efectiva entre dones i homes. La historiografia de l'art, gestada a partir de mediats del segle XVIII, va relegar la dona de les diferents disciplines artístiques, negant i ocultant la seva capacitat creadora, com constata l'escassa presència femenina en les col·leccions dels grans museus. La matèria d'Història de l'Art pot ser una eina molt útil per invertir aquesta tendència i recuperar i valorar aquelles figures artístiques que han estat injustificadament marginades del cànon de l'art per la condició de dona. D'altra banda, analitzant els estereotips i símbols relacionats amb la dona i l'àmbit femení en obres d'art en què es representen espais, rols, activitats i maneres de vida, es poden contextualitzar i comprendre millor les relacions entre tots dos sexes al llarg de la història. Es tracta així de

RESUMEN CLARO

Analizar el arte con perspectiva de género para rescatar a las artistas olvidadas y entender cómo se ha representado históricamente a la mujer.

QUÉ HACE EL ALUMNADO

El alumnado investiga la presencia de mujeres creadoras y analiza críticamente cómo el arte ha retratado los roles femeninos y la identidad de género a lo largo de los siglos.

NO ES

No es memorizar una lista de nombres de mujeres. No es estudiar el arte como algo neutro. No es solo añadir un anexo femenino al final del tema.

EJEMPLO DE ACTIVIDAD

El alumnado compara la representación de Judith y Holofernes en las obras de Caravaggio y Artemisia Gentileschi, analizando las diferencias de mirada y autoría.

analizar

Història i Cultura de les Illes Balears

CE.1 · cercar, seleccionar i utilitzar fonts històriques, arqueològiques, artístiques i culturals de naturalesa diversa que es ...

TEXTO OFICIAL

cercar, seleccionar i utilitzar fonts històriques, arqueològiques, artístiques i culturals de naturalesa diversa que es puguin fer servir per aconseguir el coneixement integral i transversal de la història local. El coneixement, estudis i reflexió sobre el passat històric es farà servir com a eina facilitadora per aconseguir més coneixement de les particularitats històriques illenques i de les problemàtiques i reptes del present i del futur que cal abordar. L'anàlisi dels fets històrics facilitarà als alumnes reptes, eines i habilitats per fomentar la visió crítica, enriquidora, inclusiva de les manifestacions historicoartístiques i culturals de les generacions precedents. Una anàlisi basant-se en l'ús d'eines pròpies de les ciències socials i humanes: mapes, textos, imatges, restes arqueològiques, estadístiques i qualsevol element primari per aconseguir la interpretació crítica dels testimonis conservats. La transferència dels coneixements adquirits de la matèria es faran servir per afavorir el coneixement dels trets culturals i històrics mitjançant produccions orals, digitals, escrites o de qualsevol altra tipologia. Descriptors que es lliguen a aquesta competència específica:

CE.2 · comprendre i conèixer les causes i les conseqüències dels diferents processos històrics i culturals que, al llarg del te...

TEXTO OFICIAL

comprendre i conèixer les causes i les conseqüències dels diferents processos històrics i culturals que, al llarg del temps, han configurat les característiques singulars de la història i la cultura de les Illes Balears amb l'observança especial de la diversitat i de l'heterogeneïtat pròpia del món històric passat. La història i la cultura de les Illes Balears és fruit de la complexitat dels fenòmens històrics temporals de curta, mitjana i llarga durada. La diversitat de pobles, cultures, idees i influències que han circulat per l'arxipèlag faciliten la configuració de manifestacions culturals, artístiques, musicals, literàries i d'altres tipologies que són fruit de la convivència, de la relació i de l'intercanvi de comunitats dissemblants. S'ha de posar esment en les particularitats històriques des de múltiples disciplines i instruments, especialment en les aportacions culturals i històriques que generin aptituds cíviques. Descriptors que es lliguen a aquesta competència específica:

CE.3 · conèixer les arrels col·lectives pròpies per valorar les particularitats de les expressions històriques, arqueològiques ...

TEXTO OFICIAL

conèixer les arrels col·lectives pròpies per valorar les particularitats de les expressions històriques, arqueològiques i patrimonials. Procurar l'interès i el respecte per les semblances particulars, les compartides i les sinergies establertes al llarg del temps entre pobles i cultures. Cal computar els diferents elements que han contribuït a la construcció i evolució de les identitats, així com també el territori, la història, l'art, la llengua i la cultura. Les particularitats i trets propis de cada territori i de les societats que l'habiten s'han de percebre des d'una perspectiva històrica no estàtica ni inconnexa, fruit de la interconnexió generacional i espacial i en relació directa amb l'entorn natural on es desenvolupa. Descriptors que es lliguen a aquesta competència específica:

3. Criterios de evaluación

Geografía

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA1.1	CE.1	<p>Qüestionar maneres de vida insostenibles mitjançant l'anàlisi geogràfica de tot tipus de fonts d'informació que tractin els reptes ecosocials presents i futurs i des d'arguments fundats en la seva rellevància i en la necessitat de les accions per afrontar-los. Qüestionar estils de vida que no són viables a llarg termini perquè contribueixen a la degradació del medi ambient, al canvi climàtic o a problemes socials. Identificar problemes que afecten tant el medi ambient (aspecte "eco") com la societat (aspecte "social"). Analitzar críticament possibles canvis en les polítiques governamentals, en l'economia empresarial i en els estils de vida individuals o col·lectius. Utilitzar l'anàlisi geogràfica (dades científiques, estudis econòmics, informes sobre l'ús de recursos naturals o estudis sobre l'impacte social) com a eina per veure visió àmplia i objectiva dels problemes i de les solucions.</p>	
CA1.2	CE.1	<p>Debatre sobre els reptes naturals i socials de les Illes Balears i d'Espanya de forma compromesa i respectuosa amb opinions alienes, utilitzant estratègies orals amb suport digital de gràfics, imatges i cartografia i manejant dades rigoroses. Utilitzar estratègies de comunicació visual Reflexionar sobre els desafiaments que afecten tant la natura com la societat. Tenir en compte problemes com el canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat, la gestió de l'aigua o la pressió sobre els ecosistemes degut al turisme. Juntament amb qüestions com la desigualtat econòmica, l'accés a habitatge, la immigració o l'impacte del turisme sobre la cultura local. Fer servir eines visuals en els debats. Facilitarà la comprensió de temes complexos i permetrà il·lustrar millor les situacions.</p>	
CA2.1	CE.2	<p>Valorar tot impacte de l'acció antròpica des del principi de sostenibilitat tot reconeixent la complexitat sistèmica del medi natural i de les pròpies activitats humanes. Analitzar els efectes de les activitats humanes en el medi natural. Reconèixer com interactuen els elements del medi natural entre sí. Avaluar els impactes de les accions humanes. Considerar les aportacions positives i negatives de l'activitat humana envers el medi natural.</p>	
CA2.2	CE.2	<p>Extreure informació de paisatges naturals i humanitzats tot analitzant fonts visuals, distingint elements geogràfics i interpretant la influència i interrelacions de factors físics i humans. Analitzar els entorns naturals i urbans. Reconèixer els paisatges amb fons visuals. Identificar els components físics d'un paisatge natural.</p>	
CA3.1	CE.3	<p>Reflexionar sobre la percepció de l'espai geogràfic localitzant i reconeixent en mapes regions geomorfològiques i bioclimàtiques amb característiques comunes i específiques, destacant-ne l'aportació a la sostenibilitat del medi. Entendre críticament el territori que ens envolta. Analitzar i identificar els elements geogràfics mitjançant els mapes. Identificar elements únics i també compartits entre regions. Reconèixer característiques del lloc que contribueixen a la sostenibilitat. Tenir en compte els factors geomorfològics i bioclimàtics per gestionar els recursos i preservar-los.</p>	
CA3.2	CE.3	<p>Identificar la diversitat i singularitat de paisatges naturals comparant la seva distribució, característiques i contrastos a escala autonòmica, d'Espanya i d'Europa, com també formes humanes de relació amb aquests entorns. Reconèixer els paisatges naturals. Analitzar la distribució dels paisatges a les diferents regions.</p>	

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA3.3	CE.3	Analitzar els processos formadors del medi i la seva interacció amb la societat, a fi de poder dur a terme anàlisis i prediccions de fenòmens a partir de dades observables en la realitat i de bases de dades disponibles.	
CA4.1	CE.4	Emprar l'escala apropiada per localitzar o representar, amb suport de les TIG, qualsevol fenomen físic o humà justificant els mètodes i dades triades i la delimitació de regions o categories d'anàlisi, com també d'àrees de transició. Aprendre les Tecnologies de la Informació Geogràfica (TIG). Identificar i mostrar la localització de fenòmens naturals o humans. Justificar l'ús de les TIG en l'estudi del paisatge natural o en l'humanitzat. Representar l'espai mitjançant les escales adients.	
CA4.2	CE.4	Crear productes propis individuals o en grup amb finalitats explicatives tot comunicant diagnòstics, proposant hipòtesis o conclusions i aplicant les TIG. Desenvolupar materials originals, com ara informes, presentacions, mapes, infografies o qualsevol altre tipus de document que transmeti informació. La creació pot ser individual o col·lectiva, fomentant així el treball en equip. Potenciar el treball tant individual com en grup utilitzant diferents dinàmiques col·laboratives. Formular hipòtesis o conclusions per fomentar el pensament crític i la investigació.	
CA4.3	CE.4	Aplicar les tecnologies TIG per avaluar els riscos naturals i els efectes del canvi climàtic en un context de canvi global que afecta tots els processos geogràfics a qualsevol escala d'anàlisi.	
CA5.1	CE.5	Valorar la dignitat humana analitzant críticament les conseqüències de les nostres accions sobre les condicions laborals i de vida, tant a Espanya com en altres països, investigant el sistema de relacions econòmiques globalitzades i els sectors econòmics i plantejant solucions raonables. Respectar i tenir en compte els drets fonamentals i les condicions que fan que una persona pugui viure amb dignitat, com són el dret a un treball digne, a un salari just, en condicions de vida adequades i a ser tractat amb respecte i equitat. Reflexionar sobre l'impacte que tenen les nostres accions, decisions o fins i tot els nostres consums diaris sobre la vida d'altres persones, tant en l'àmbit laboral com en les seves condicions generals de vida. Investigar com es mou el capital, quins sectors són més vulnerables a l'explotació laboral (com la indústria tèxtil o l'electrònica, per exemple) i com es poden transformar aquestes relacions per millorar la dignitat humana. Identificar els problemes i proposar solucions que siguin pràctiques i realistes. Aquestes solucions podrien passar per promoure condicions laborals justes, regular millor les relacions comercials internacionals o fomentar el consum responsable i ètic per part de la ciutadania.	
CA5.2	CE.5	Expressar la necessitat de preservar el medi ambient indagant sobre els impactes de les maneres de producció, distribució i consum a escala local i global i proposant actuacions de millora. Reconèixer i comunicar la urgència d'actuar per cuidar el planeta. Comprendre que les accions humanes tenen impacte directe sobre la natura, el clima, la biodiversitat, l'aire, l'aigua i els ecosistemes en general i que la preservació d'aquests elements és essencial per al benestar futur de les persones i del planeta. Investigar i analitzar com els diferents processos de producció, distribució i consum afecten el medi ambient, tant a escala local (en comunitats o països específics) com a escala global (considerant l'impacte a tot el món). Promoure un consum més conscient i responsable, educant els consumidors sobre l'impacte de les seves decisions de compra i fomentant el reciclatge o la reutilització de materials.	

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA6.1	CE.6	Justificar la necessitat dels mecanismes de compensació de les desigualtats individuals i territorials identificant els processos passats i recents, com també, les seves causes i conseqüències socials, laborals i demogràfiques. Argumentar que les desigualtats socials, econòmiques i territorials tenen un impacte negatiu en la societat i en l'economia, creant divisions socials, tensions econòmiques i limitar el desenvolupament de certes àrees o grups de persones. Identificar des d'una perspectiva històrica però també contemporània els factors que han creat les desigualtats individuals i col·lectives. Considerar les causes i les conseqüències dels desequilibris territorials.	
CA6.2	CE.6	Argumentar sobre l'origen dels desequilibris socials i econòmics de les Illes Balears, d'Espanya i Europa tot analitzant els factors de localització de les activitats econòmiques i de la població en una societat terciaritzada. Identificar les causes que originen les diferències en el benestar econòmic i social. Analitzar les raons per les quals determinades activitats econòmiques es concentren en un lloc i no en un altre. Observar els desequilibris entre el nord i el sud o entre regions urbanes i rurals, derivats de la localització d'activitats econòmiques. Desgranar l'economia terciaritzada envers l'economia primària i secundària.	
CA7.1	CE.7	Reelaborar sabers sobre fenòmens naturals i humans rellevants a diferents escales i en nous contextos, aplicant el pensament geogràfic, mobilitzant i revisant de forma crítica coneixements previs i nous, diagnosticant problemes i oportunitats i raonant sobre possibles previsions i solucions. Aplicar els coneixements a diverses escales: local, regional, nacional i global. Qüestionar, avaluar i verificar els coneixements per si són adequats o necessiten ser corregits. Identificar i comprendre situacions conflictives o dificultats en relació amb els fenòmens naturals o humans. Trobar i reconèixer situacions avantatjoses o possibilitats de millora que poden sorgir en l'anàlisi d'aquests fenòmens. Proposar respostes o mesures concretes per afrontar els problemes o aprofitar les oportunitats identificades. Analitzar fenòmens utilitzant una perspectiva geogràfica, és a dir, tenint en compte la ubicació, el paisatge, les relacions espacials, la interacció entre l'home i el medi i la distribució de recursos i persones.	

Història d'Espanya

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA1.1	CE.1	Reconèixer el llegat democràtic i les accions en favor de la llibertat, identificant i comparant els diferents règims polítics i els seus respectius textos constitucionals, des de la fallida de la monarquia absoluta i els inicis de l'Espanya liberal a l'actualitat, utilitzant adequadament termes i conceptes històrics, valorar el grau i l'abast dels drets i llibertats que reconeixen i l'aplicació efectiva d'aquests. Definir, explicar i comparar els diferents règims polítics. Conèixer i comparar les principals constitucions espanyoles. Utilitzar adequadament els termes i conceptes històrics i jurídics. Identificar els protagonistes més destacats dels principals processos polítics. Posar en valor els principis i normes democràtiques i constitucionals. Valorar la importància de preservar la memòria històrica i de comprendre els esdeveniments des de múltiples punts de vista.	

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA1.2	CE.1	Identificar i valorar el paper de la Transició en l'establiment de la democràcia actual i de la Constitució de 1978 com a fonament i garantia dels drets i llibertats dels espanyols, a través de l'elaboració de judicis propis sobre els principals debats que afecten el sistema constitucional, mitjançant el domini de processos de cerca i tractament de la informació. Definir el concepte de Explicar les característiques de la Constitució de 1978. Entendre el procés autonòmic i l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears. Analitzar els principals entrebancs i debats que afectaren el procés democràtic i l'aprovació de la Constitució de 1978, fent ús de diverses fonts d'aquell moment i d'actuals.	
CA2.1	CE.2	Contrastar la informació i desenvolupar processos de crítica de fonts analitzant l'origen i l'evolució de les identitats nacionals i regionals que s'han format al llarg de la història d'Espanya, reconèixer la pluralitat identitària del nostre país i respectar els diversos sentiments de pertinença. Identificar i analitzar diverses fonts sobre l'origen i evolució de les identitats nacionals i regionals. Conèixer la ideologia, els suports i les principals actuacions dels diferents partits i moviments polítics. Identificar les seves diferències i similituds. Entendre l'origen i l'evolució dels nacionalismes. Reflexionar sobre els conceptes de autonòmica. Reconèixer les identitats múltiples i els símbols i normes comunes de l'Estat espanyol.	
CA2.2	CE.2	Identificar els diferents processos polítics, culturals i administratius que han tingut lloc en la formació de l'Estat i en la construcció de la nació espanyola, analitzant críticament els assoliments i els resultats de les accions dutes a terme i les reaccions generades, coneixent i respectant tant les identitats múltiples com els símbols i normes comunes que conformen el marc actual de convivència. Definir la unió dinàstica dels reis catòlics i les principals característiques del nou estat. Analitzar i sintetitzar les principals actuacions polítiques dels Àustries. Explicar els principals canvis polítics que es produïren a Espanya i a les Illes Balears durant el segle. XVIII Definir i entendre les causes, evolució i conseqüències dels conflictes bèl·lics més destacats de l'època i com afectaren a les Illes Balears.	
CA3.1	CE.3	Analitzar l'evolució econòmica d'Espanya, els ritmes i cicles de creixement, valent-se del maneig de dades, representacions gràfiques i recursos digitals, interpretant el seu particular procés de modernització en el context dels països de l'entorn i els debats historiogràfics sobre el seu desenvolupament industrial, considerant l'emprenedoria, la innovació i l'aprenentatge permanent com a formes d'afrontar els reptes d'un entorn econòmic i professional en constant canvi.	
CA3.2	CE.3	Entendre els diferents significats de la idea del progrés en els seus contextos històrics, desenvolupant l'estudi multicausal dels models de desenvolupament econòmic aplicats a l'Espanya contemporània i analitzant críticament la idea de modernització, valorant els seus efectes amb relació a la desigualtat social, els desequilibris territorials, la degradació ambiental i les relacions de dependència, així com reflectint actituds en favor dels Objectius de Desenvolupament Sostenible i els comportaments ecosocials. Entendre el context econòmic de les diferents etapes de la història d'Espanya i la seva evolució. Identificar els principals canvis i mesures en l'àmbit econòmic i explicar les causes i/o conseqüències. Caracteritzar els sectors econòmics més destacats en cadascuna de les etapes de la història d'Espanya. Conèixer els Objectius de Desenvolupament Sostenible. Analitzar dades de caràcter econòmic en diferents formats i fonts (representacions gràfiques, recursos digitals...).	

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA4.1	CE.4	<p>Descriure les grans transformacions socials i les diferents maneres d'organització i participació política que s'han produït a Espanya des del pas de l'Antic Règim a la nova societat burgesa, analitzant el sorgiment i l'evolució del concepte de ciutadania i de les noves formes de sociabilitat, utilitzant adequadament termes històrics i conceptes historiogràfics i identificant les desigualtats i la concentració del poder en determinats grups socials. Descriure el tipus de societat i els diferents grups socials de l'Antic Règim i de la nova societat liberal. Identificar els principals canvis i mesures socials i les seves causes i o conseqüències. Esquematzar les característiques de les classes socials de l'Espanya del segle Caracteritzar les migracions dels segles</p>	
CA4.2	CE.4	<p>Analitzar de manera multidisciplinària la diversitat i la desigualtat social existent en la història contemporània d'Espanya, l'evolució de la població i els canvis en les condicions i maneres de vida, interpretant les causes i motius de la conflictivitat social i la seva articulació en diferents moviments socials, considerant l'acció motivada dels subjectes i les mesures de diferent tipus adoptades per l'estat. Definir el moviment obrer a Espanya i el seu desenvolupament. Analitzar els diferents corrents ideològics del moviment obrer i camperol espanyol. Descriure les condicions de vida de la classe treballadora. Valorar les mesures adoptades per l'estat per afrontar desigualtats i conflictes.</p>	
CA4.3	CE.4	<p>Deduir a través de l'estudi crític de notícies i dades estadístiques l'evolució de l'estat social, identificant els assoliments i reculades experimentades i les mesures adoptades per l'estat fins al present, l'evolució dels nivells de vida i de benestar, així com els límits i reptes de futur, des d'una perspectiva solidària en favor dels col·lectius més vulnerables. Desenvolupar la capacitat crítica i analítica a partir del comentari de fonts històriques de caràcter social. Interpretar correctament notícies i dades estadístiques sobre l'evolució de l'estat social amb eines d'anàlisi crítica. Identificar els principals assoliments i reculades en la construcció de l'estat social al llarg de la història contemporània d'Espanya.</p>	
CA5.1	CE.5	<p>Referir el paper que han representat les creences religioses i les institucions eclesiàstiques en la configuració territorial i política d'Espanya, considerant críticament aquells moments en què ha prevalgut la uniformitat i la intolerància contra les minories religioses o culturals. Resumir la política religiosa dels Reis Catòlics i dels Àustries. Entendre i valorar la multiculturalitat com un fenomen enriquidor. Descriure les relacions de l'Església i l'Estat durant l'Edat Contemporània: des del regnat d'Isabel II fins a la Constitució de 1978. Definir el paper de l'Església durant la Guerra Civil i en l'Estat franquista i l'evolució del seu suport.</p>	
CA5.2	CE.5	<p>Generar opinions argumentades, debatre i transferir idees i coneixements sobre la funció que han exercit les ideologies en l'articulació social i política de l'Espanya contemporània, comprenent i contextualitzant aquests fenòmens a través de la lectura de textos historiogràfics i identificant les principals cultures polítiques que han anat succeint-se, les seves formes d'organització i els diferents projectes polítics que representaven, expressant actituds respectuoses davant idees diferents a les pròpies. Conèixer la ideologia, els suports i les principals actuacions dels diferents partits i moviments polítics. Identificar les seves diferències i similituds. Comentar a través de textos les actituds polítiques dels diferents partits i argumentar les idees extremes, mostrant capacitat d'anàlisi i síntesi. Contextualitzar l'arribada al poder dels diferents partits polítics contemporanis i els seus projectes.</p>	

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA5.3	CE.5	Emprar el rigor metodològic de la història en l'estudi de les grans reformes estructurals que va escometre la II República, identificant-ne els assoliments i les reaccions antidemocràtiques que es van produir i que van derivar en el cop d'estat de 1936, aproximant-se a la historiografia sobre la Guerra Civil i al marc conceptual de l'estudi dels sistemes totalitaris i autoritaris a través de la interpretació de l'evolució del Franquisme. Definir els conceptes de etapes. Sintetitzar els principals reptes i reformes de la II República. Analitzar les característiques de la Constitució de 1931. Explicar i definir l'organització política i econòmica de l'Estat franquista i les seves mesures. Mostrar respecte envers les víctimes dels processos totalitaris i autoritaris, destacant la importància dels drets humans i de la democràcia.	
CA6.1	CE.6	Assenyalar els reptes globals i els principals compromisos de l'Estat espanyol en l'esfera internacional, així com els que es deriven de la seva integració a la Unió Europea, a través de processos de cerca, selecció i tractament de la informació, així com del reconeixement dels valors de la cooperació, la seguretat nacional i internacional, la sostenibilitat, la solidaritat, l'uropeisme i l'exercici d'una ciutadania ètica digital. Entendre la posició i els compromisos d'Espanya en la política internacional. Analitzar l'origen de la incorporació d'Espanya a la CEE i a l'OTAN i les seves repercussions. Identificar el paper de la UE a la política espanyola. Desenvolupar el compromís cívic defensant els valors de l'uropeisme, la solidaritat i cooperació i la cultura de la seguretat nacional i internacional.	
CA6.2	CE.6	Reconèixer el valor geoestratègic de la península Ibèrica, identificant el ric llegat històric i cultural generat arran de la seva connexió amb processos històrics rellevants, caracteritzant les especificitats i singularitats de la seva evolució respecte a altres països europeus i els estereotips associats a aquestes, així com la influència de les relacions internacionals. Identificar els condicionats geogràfics i naturals de la península Ibèrica i comprendre el seu valor geoestratègic. Classificar cronològicament els diversos pobles establerts a la península Ibèrica.	
CA7.1	CE.7	Introduir la perspectiva de gènere en l'observació i anàlisi de la realitat històrica i actual, identificant els mecanismes de dominació que han generat i mantingut la desigualtat entre homes i dones, així com els rols assignats i els espais d'activitat ocupats tradicionalment per la dona. Entendre i comparar el paper de la dona en la societat al llarg de la Història. Analitzar el rol de la dona en la societat de l'Antic Règim. Contrastar els canvis en la situació de la dona en el segle educatiu. Entendre i valorar les relacions de gènere en la societat del segle	
CA7.2	CE.7	Constatar el paper relegat de la dona en la història analitzant fonts literàries i artístiques, valorant les accions en favor de l'emancipació de la dona i del moviment feminista i recuperant figures individuals i col·lectives com a protagonistes silenciades i omeses de la història. Conèixer el paper de la dona en el context de la industrialització. Valorar i investigar a través de diferents fonts figures femenines rellevants. Analitzar els canvis i assoliments produïts pel moviment feminista en els seus inicis.	

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA8.1	CE.8	<p>Fer treballs d'indagació i recerca, iniciant-se en la metodologia històrica i la historiografia, mitjançant la generació de productes relacionats amb la memòria col·lectiva sobre esdeveniments, personatges o elements patrimonials d'interès social o cultural de l'entorn local, considerant el patrimoni històric com un bé comú que s'ha de protegir. Valorar el patrimoni històric i conèixer els arxius, museus i centres de divulgació. Mostrar rigor acadèmic en la recerca i l'elaboració dels continguts i citar adequadament les fonts consultades. Valorar i argumentar sobre la validesa de diverses fonts històriques. Cercar, seleccionar i sintetitzar informació històrica de forma adequada en diverses fonts, tant analògiques com digitals. Elaborar i presentar en diferents formats la informació relacionada amb esdeveniments, personatges o elements patrimonials d'interès històric, social o cultural de manera clara i estructurada fent un ús adequat del lèxic històric.</p>	

Historia de España

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
1.1	CE.1	<p>Reconocer el legado democrático y las acciones en favor de la libertad, identificando y comparando los distintos regímenes políticos y sus respectivos textos constitucionales, desde la quiebra de la Monarquía Absoluta y los inicios de la España liberal a la actualidad, utilizando adecuadamente términos y conceptos históricos valorando el grado y alcance de los derechos y libertades que reconocen y la aplicación efectiva de los mismos.</p> <p>Analizar la evolución de los derechos y libertades en España comparando los regímenes políticos y textos constitucionales desde el fin del absolutismo hasta la Constitución de 1978.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un cuadro comparativo o un comentario de textos constitucionales donde identifica soberanía, división de poderes y catálogo de derechos en diferentes periodos históricos.</p> <p><i>Contexto:</i> Análisis grupal de fragmentos constitucionales significativos para debatir sobre el avance o retroceso de las libertades civiles en las distintas etapas de la España contemporánea.</p> <p><i>Evitar:</i> Omitir la distinción técnica entre soberanía nacional y compartida al comparar los textos constitucionales de los periodos moderado y progresista del siglo XIX.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>
1.2	CE.1	<p>Identificar y valorar el papel de la Transición en el establecimiento de la democracia actual y de la Constitución de 1978 como fundamento y garantía de los derechos y libertades de los españoles, a través de la elaboración de juicios propios acerca de los principales debates que afectan al sistema constitucional, mediante el dominio de procesos de búsqueda y tratamiento de la información.</p> <p>Analizar la Transición y la Constitución de 1978 como bases de la democracia, elaborando juicios críticos sobre debates constitucionales actuales mediante la búsqueda de información.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un ensayo argumentativo o informe de investigación donde vincula los derechos actuales con el proceso de la Transición y propone soluciones a debates constitucionales vigentes.</p> <p><i>Contexto:</i> Investigación sobre el consenso de 1978 y posterior debate en clase acerca de la vigencia del modelo territorial o la reforma de la Carta Magna.</p> <p><i>Evitar:</i> Evaluar únicamente el conocimiento cronológico de la Transición mediante pruebas objetivas, ignorando la capacidad de elaborar juicios propios y el tratamiento crítico de la información.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Valorar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
2.1	CE.2	<p>Contrastar la información y desarrollar procesos de crítica de fuentes analizando el origen y la evolución de las identidades nacionales y regionales que se han formado a lo largo de la historia de España, reconociendo la pluralidad identitaria de nuestro país y respetando los distintos sentimientos de pertenencia.</p> <p>Analizar críticamente fuentes históricas sobre el origen y evolución de las identidades nacionales y regionales en España, valorando la pluralidad y el marco de convivencia.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un comentario comparativo de fuentes primarias, como manifiestos o artículos de prensa, identificando diversas visiones sobre la identidad nacional y regional en la historia contemporánea.</p> <p><i>Contexto:</i> Análisis de textos políticos del siglo XIX y XX relacionados con la construcción del Estado liberal y el surgimiento de los nacionalismos periféricos.</p> <p><i>Evitar:</i> Evaluar la memorización de hitos cronológicos de los nacionalismos sin exigir el contraste de fuentes ni la reflexión sobre la pluralidad identitaria.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>
2.2	CE.2	<p>Identificar los distintos procesos políticos, culturales y administrativos que han tenido lugar en la formación del estado y en la construcción de la nación española, analizando críticamente los logros y resultados de las acciones llevadas a cabo y las reacciones generadas, conociendo y respetando tanto las identidades múltiples como los símbolos y normas comunes que conforman el marco actual de convivencia.</p> <p>Analizar la evolución histórica de la formación del Estado y la nación española, comprendiendo la diversidad de identidades y el marco constitucional actual de convivencia.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un ensayo crítico o cuadro comparativo sobre los diferentes modelos de Estado en la historia de España, desde el centralismo borbónico hasta el Estado de las Autonomías.</p> <p><i>Contexto:</i> Debate y análisis de fuentes primarias sobre los modelos territoriales propuestos en las distintas constituciones españolas y su impacto en la identidad nacional.</p> <p><i>Evitar:</i> Confundir los conceptos de Estado y Nación, o tratar la construcción nacional como un proceso estático y uniforme sin considerar las tensiones territoriales históricas.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>
3.1	CE.3	<p>Analizar la evolución económica de España, sus ritmos y ciclos de crecimiento, valiéndose del manejo de datos, representaciones gráficas y recursos digitales, interpretando su particular proceso de modernización en el contexto de los países del entorno y los debates historiográficos sobre su desarrollo industrial, considerando el emprendimiento, la innovación y el aprendizaje permanente como formas de afrontar los retos de un entorno económico y profesional en constante cambio.</p> <p>Explicar la evolución económica y modernización de España mediante el análisis de datos y gráficos, comparándola con Europa y debatiendo sobre su desarrollo industrial.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un comentario técnico de gráficas y tablas estadísticas sobre indicadores económicos históricos, integrando debates historiográficos y comparativas internacionales en un informe o prueba escrita.</p> <p><i>Contexto:</i> Análisis de series temporales del PIB y demografía en el siglo XIX y XX para contrastar el ritmo de industrialización español frente al modelo europeo.</p> <p><i>Evitar:</i> Limitarse a describir los cambios políticos de la época sin utilizar los datos de las gráficas proporcionadas para justificar las conclusiones sobre el crecimiento económico.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
3.2	CE.3	<p>Entender los distintos significados de la idea del progreso en sus contextos históricos, desarrollando el estudio multicausal de los modelos de desarrollo económico aplicados a la España contemporánea y analizando críticamente la idea de modernización, valorando sus efectos en relación a la desigualdad social, los desequilibrios territoriales, la degradación ambiental y las relaciones de dependencia, así como reflejando actitudes en favor de los Objetivos de Desarrollo Sostenible y los comportamientos ecosociales.</p> <p>Analizar críticamente los modelos de desarrollo económico en la España contemporánea, evaluando su impacto en la desigualdad social, el equilibrio territorial y la sostenibilidad ambiental.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un informe analítico o comentario de fuentes estadísticas que vincula los modelos económicos históricos con sus consecuencias sociales, territoriales y medioambientales actuales.</p> <p><i>Contexto:</i> Estudio comparativo entre el modelo desarrollista de los años 60 y los retos actuales de la España vaciada y la transición ecológica.</p> <p><i>Evitar:</i> Reducir la evaluación a una cronología de etapas económicas, omitiendo el análisis de impacto ecosocial y la interpretación de datos cuantitativos sobre desigualdad.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>
4.1	CE.4	<p>Describir las grandes transformaciones sociales y los diferentes modos de organización y participación política que se han producido en España desde el paso del Antiguo Régimen a la nueva sociedad burguesa, analizando el surgimiento y evolución del concepto de ciudadanía y de las nuevas formas de sociabilidad, utilizando adecuadamente términos históricos y conceptos historiográficos, e identificando las desigualdades y la concentración del poder en determinados grupos sociales.</p> <p>Analizar el paso de la sociedad estamental a la de clases en España, examinando el concepto de ciudadanía, nuevas formas de sociabilidad y desigualdades sociales.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un comentario de fuentes primarias o un ensayo comparativo donde identifica los cambios sociales y políticos desde el Antiguo Régimen hasta el Estado liberal.</p> <p><i>Contexto:</i> Estudio comparativo de las Constituciones de 1812 y 1845 para identificar la evolución de los derechos de ciudadanía y la participación política de la burguesía.</p> <p><i>Evitar:</i> Centrar el análisis exclusivamente en los cambios de gobierno o guerras dinásticas, omitiendo la transformación de la estructura social y el surgimiento de la burguesía.</p>	<p>Examen escrito</p> <p>Verbo: Analizar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
4.2	CE.4	<p>Analizar de manera multidisciplinar la diversidad y la desigualdad social existente en la historia contemporánea de España, la evolución de la población y los cambios en las condiciones y modos de vida, interpretando las causas y motivos de la conflictividad social y su articulación en distintos movimientos sociales, considerando la acción motivada de los sujetos y las medidas de distinto tipo adoptadas por el estado.</p> <p>Analizar la evolución de la sociedad, población y condiciones de vida en la España contemporánea, identificando las causas de los conflictos sociales y la respuesta del Estado.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un informe o comentario de fuentes históricas donde explica las desigualdades sociales, los cambios demográficos y el origen de los movimientos obreros y sociales.</p> <p><i>Contexto:</i> Estudio de fuentes primarias, gráficas demográficas y textos sobre la Revolución Industrial o el movimiento obrero para comprender la transformación de la sociedad estamental a la de clases.</p> <p><i>Evitar:</i> Limitar el análisis a una cronología de gobiernos y leyes, omitiendo el estudio de las condiciones de vida reales de las clases populares y la evolución demográfica.</p>	<p>Rubrica producción</p> <p>Verbo: Analizar</p>
4.3	CE.4	<p>Deducir a través del estudio crítico de noticias y datos estadísticos la evolución del estado social, identificando los logros y retrocesos experimentados y las medidas adoptadas por el estado hasta el presente, la evolución de los niveles de vida y de bienestar, así como los límites y retos de futuro, desde una perspectiva solidaria en favor de los colectivos más vulnerables.</p> <p>Analizar la evolución del Estado del Bienestar en España mediante datos y noticias, identificando logros sociales, retos actuales y la protección de colectivos vulnerables.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un informe o comentario de gráficas estadísticas y noticias que comparan indicadores de bienestar social y medidas legislativas desde la Transición hasta la actualidad.</p> <p><i>Contexto:</i> Estudio comparativo de indicadores socioeconómicos (paro, pensiones, sanidad) y análisis de prensa sobre la sostenibilidad del sistema de protección social actual.</p> <p><i>Evitar:</i> Limitar el análisis a la evolución histórica de las clases sociales decimonónicas sin abordar la configuración y retos actuales del Estado social y democrático de derecho.</p>	<p>Rubrica producción</p> <p>Verbo: Analizar</p>
5.1	CE.5	<p>Referir el papel que han representado las creencias religiosas y las instituciones eclesásticas en la configuración territorial y política de España, considerando críticamente aquellos momentos en los que ha primado la uniformidad y la intolerancia contra las minorías étnicas, religiosas o culturales.</p> <p>Analizar la influencia de la religión y la Iglesia en la política española, evaluando críticamente los periodos de intolerancia y persecución contra las minorías religiosas.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un comentario de fuentes históricas o un ensayo que relaciona la confesionalidad del Estado con la exclusión de minorías étnicas y religiosas.</p> <p><i>Contexto:</i> Análisis comparativo de la uniformidad religiosa en la Edad Moderna frente a los debates sobre libertad de cultos en el constitucionalismo del siglo XIX.</p> <p><i>Evitar:</i> Limitar el análisis a la cronología institucional de la Iglesia Católica omitiendo el impacto político de la represión a minorías como judíos o moriscos.</p>	<p>Examen escrito</p> <p>Verbo: Analizar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
5.2	CE.5	<p>Generar opiniones argumentadas, debatir y transferir ideas y conocimientos sobre la función que han desempeñado las ideologías en la articulación social y política de la España contemporánea, comprendiendo y contextualizando dichos fenómenos a través de la lectura de textos historiográficos e identificando las principales culturas políticas que han ido sucediéndose, sus formas de organización y los diferentes proyectos políticos que representaban, expresando actitudes respetuosas ante ideas diferentes a las propias.</p> <p>Argumentar y debatir sobre la evolución de las ideologías y culturas políticas en la España contemporánea, analizando su impacto social mediante el estudio de textos historiográficos.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un ensayo crítico o un guion de debate donde analiza las culturas políticas españolas y sus proyectos, fundamentándose en la lectura de textos historiográficos.</p> <p><i>Contexto:</i> Debate dirigido sobre la pervivencia de las culturas políticas del siglo XIX y XX en los discursos y proyectos políticos de la España actual.</p> <p><i>Evitar:</i> Confundir la expresión de opiniones personales subjetivas con la generación de juicios críticos fundamentados en el análisis de fuentes y textos historiográficos.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Argumentar</p>
5.3	CE.5	<p>Emplear el rigor metodológico de la historia en el estudio de las grandes reformas estructurales que acometió la II República, identificando sus logros y las reacciones antidemocráticas que se produjeron y que derivaron en el golpe de Estado de 1936, aproximándose a la historiografía sobre la Guerra Civil y al marco conceptual del estudio de los sistemas totalitarios y autoritarios a través de la interpretación de la evolución del Franquismo.</p> <p>Analizar las reformas de la Segunda República, el golpe de Estado de 1936 y la evolución del Franquismo mediante el uso de fuentes y terminología historiográfica precisa.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un comentario de fuentes primarias y textos historiográficos donde identifica las reformas republicanas, las causas del golpe de 1936 y las fases del régimen franquista.</p> <p><i>Contexto:</i> Análisis comparativo de textos legales de la República y leyes fundamentales del Franquismo para debatir sobre la ruptura democrática y la naturaleza del régimen dictatorial.</p> <p><i>Evitar:</i> Omitir el debate historiográfico sobre la naturaleza del Franquismo, limitándose a una descripción cronológica de hechos sin emplear el marco conceptual de sistemas autoritarios.</p>	<p>Examen escrito</p> <p>Verbo: Analizar</p>
6.1	CE.6	<p>Señalar los retos globales y los principales compromisos del Estado español en la esfera internacional, así como los que se derivan de su integración en la Unión Europea, a través de procesos de búsqueda, selección y tratamiento de la información, así como del reconocimiento de los valores de la cooperación, la seguridad nacional e internacional, la sostenibilidad, la solidaridad, el europeísmo y el ejercicio de una ciudadanía ética digital.</p> <p>Analizar los retos y compromisos internacionales de España y su papel en la Unión Europea, fomentando la conciencia ciudadana, la sostenibilidad y la seguridad global.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un dossier documental o una presentación digital que sintetiza los principales compromisos de España en organismos internacionales y su implicación en la seguridad y cooperación.</p> <p><i>Contexto:</i> Debate y búsqueda guiada de información sobre la participación española en misiones de paz, cumbres climáticas o políticas migratorias dentro del marco de la Unión Europea.</p> <p><i>Evitar:</i> Evaluar este criterio exclusivamente mediante contenidos teóricos de historia política del siglo XIX, ignorando la dimensión actual y los compromisos internacionales contemporáneos exigidos.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
6.2	CE.6	<p>Reconocer el valor geoestratégico de la península Ibérica, identificando el rico legado histórico y cultural generado a raíz de su conexión con procesos históricos relevantes, caracterizando las especificidades y singularidades de su evolución con respecto a otros países europeos y los estereotipos asociados a las mismas, así como la influencia de las relaciones internacionales.</p> <p>Analizar la posición geoestratégica de España y su evolución histórica singular en comparación con Europa, identificando legados culturales y desmontando estereotipos sobre su pasado.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un ensayo crítico o comentario de fuentes donde explica la relevancia de la posición peninsular en la historia y compara su trayectoria con otros países.</p> <p><i>Contexto:</i> Debate y análisis de documentos sobre la 'excepcionalidad española' y la importancia de las relaciones internacionales en momentos clave de la historia contemporánea.</p> <p><i>Evitar:</i> Reducir el análisis a la geografía física actual, olvidando vincular la posición estratégica con procesos históricos concretos como el imperio atlántico o la Guerra Fría.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>
7.1	CE.7	<p>Introducir la perspectiva de género en la observación y análisis de la realidad histórica y actual, identificando los mecanismos de dominación que han generado y mantenido la desigualdad entre hombres y mujeres, así como los roles asignados y los espacios de actividad ocupados tradicionalmente por la mujer.</p> <p>Analizar la evolución histórica de la desigualdad de género, identificando los roles tradicionales de las mujeres y los mecanismos sociales y legales que han perpetuado su discriminación.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un comentario de fuentes históricas o un ensayo comparativo donde identifica las limitaciones legales y sociales impuestas a las mujeres en diferentes etapas históricas.</p> <p><i>Contexto:</i> Comparación de textos legales, como la Constitución de 1931 y el Fuero del Trabajo, para observar el cambio en los derechos y roles femeninos.</p> <p><i>Evitar:</i> Limitar el análisis exclusivamente a biografías de mujeres excepcionales sin explicar las estructuras de poder y los mecanismos de exclusión que afectaban a la mayoría.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>
7.2	CE.7	<p>Constatar el papel relegado de la mujer en la historia analizando fuentes literarias y artísticas, valorando las acciones en favor de la emancipación de la mujer y del movimiento feminista y recuperando figuras individuales y colectivas como protagonistas silenciadas y omitidas de la historia.</p> <p>Analizar el papel histórico de la mujer y el movimiento feminista mediante el estudio de fuentes y la recuperación de figuras femeninas silenciadas en la historia de España.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un comentario de fuentes primarias o un trabajo de investigación biográfica que identifique la invisibilización femenina y los hitos del movimiento feminista.</p> <p><i>Contexto:</i> Análisis crítico de textos literarios, obras de arte o documentos históricos para identificar la ausencia o el papel subordinado de la mujer en diferentes épocas.</p> <p><i>Evitar:</i> Limitar la evaluación a una pregunta teórica sobre el sufragismo en un examen, sin exigir el análisis de fuentes o la identificación de figuras históricas concretas.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
8.1	CE.8	<p>Realizar trabajos de indagación e investigación, iniciándose en la metodología histórica y la historiografía, mediante la generación de productos relacionados con la memoria colectiva sobre acontecimientos, personajes o elementos patrimoniales de interés social o cultural del entorno local, considerando el patrimonio histórico como un bien común que se debe proteger.</p> <p>Investigar y elaborar proyectos sobre el patrimonio local y la memoria colectiva, aplicando el método histórico para concienciar sobre su protección como bien común.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un trabajo de investigación o producto digital sobre un elemento patrimonial o personaje local, utilizando fuentes primarias y secundarias para documentar su importancia histórica.</p> <p><i>Contexto:</i> Realización de un proyecto de investigación grupal sobre un lugar de memoria o monumento del entorno cercano, analizando su evolución histórica y estado actual.</p> <p><i>Evitar:</i> Evaluar este criterio mediante preguntas teóricas en un examen convencional en lugar de valorar el proceso de indagación y la creación del producto final.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Investigar</p>

Història de l'Art

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA1.1	CE.1	<p>Valorar i respectar la diversitat de manifestacions artístiques a partir de la recerca i el debat entorn de les diferents concepcions de l'art i l'anàlisi d'obres concretes sobre les quals comprovar la pertinència d'aquestes concepcions. Treballar a partir de totes les estratègies i processos relacionats amb la recerca, selecció, tractament i anàlisi de la informació. Analitzar de manera crítica les fonts, recollint les dades amb precisió i de manera contrastada i rigorosa. Elaborar síntesis, resums, informes, ressenyes o reelaboracions pròpies a través dels quals organitzar, interioritzar i comunicar l'apòs de manera precisa i creativa. Comprendre l'evolució del significat dels conceptes fonamentals de la matèria, començant per la noció d'obra d'art. Reconèixer la diversitat i heterogeneïtat, tant diacrònica com sincrònica dels criteris estètics, identificant aquells que són propis a diferents cultures, societats i artistes, especialment amb les formes d'expressió sorgides en l'àmbit de l'art contemporani, com ara el còmic, l'art urbà, el videoart o l'art digital, entre d'altres.</p>	
CA2.1	CE.2	<p>Elaborar i expressar amb coherència i fluïdesa judicis i emocions propis sobre les obres d'art i mostrar respecte i empatia pels judicis i expressions dels altres, utilitzant la terminologia i el vocabulari específic de la matèria i demostrant el coneixement bàsic dels diversos llenguatges artístics apresos. Reconèixer els diversos llenguatges artístics com una forma de comunicació i expressió estètica, amb regles i pautes pròpies, d'acord amb cada època, cultura, gènere, estil o artista individual. Comprendre que l'experiència artística precisa, del coneixement previ de les característiques representatives que corresponen a cada moviment artístic i, de manera més concreta, a cada artista. Utilitzar amb propietat i correcció la terminologia i el vocabulari propis de la matèria. Realitzar comentaris artístics, treballs de recerca o reflexions personals, amb fluïdesa i rigor, tant en formats digitals com en d'altres més tradicionals.</p>	

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA3.1	CE.3	Distingir i analitzar les funcions i les dimensions religiosa, ideològica, política, social, econòmica, expressiva i pròpiament estètica de les obres d'art, demostrant la comprensió i el judici crític i fonamentat d'elles i de la seva producció i la seva percepció. Identificar i contextualitzar històricament les relacions complexes entre la producció artística i les diferents mentalitats, interessos entre grups de poder i/o les diferents classes i grups socials, especialment avui en dia en una societat impregnada per la cultura audiovisual. Comprendre la producció i percepció artística com un procés històric complex, vinculat a diferents contextos, intencions i funcionalitats que resulten finalment plasmades en la pròpia obra d'art.	
CA4.1	CE.4	Conèixer i explicar les principals manifestacions i moviments artístics, identificant i analitzant el seu context cultural, la vinculació amb les funcions atribuïbles a l'art, les característiques estilístiques fonamentals i el desenvolupament en el temps. Adquirir una visió general sobre les diferents etapes i moviments que conformen la història de l'art. Reconèixer els seus trets essencials, establint relacions entre ells, identificant semblances i diferències, sistematitzant de manera crítica la informació bàsica al voltant de les diferents manifestacions artístiques. Analitzar de manera transversal les funcions, valors i significats atribuïbles a la creació i l'experiència artística.	
CA4.2	CE.4	Reconèixer els mecanismes que regeixen l'evolució de la història de l'art a partir de l'anàlisi comparativa d'obres de diverses èpoques i de l'explicació de les relacions d'influència, préstecs, continuïtat i ruptura que es produeixen entre estils, autors i moviments. Reconèixer les relacions d'influència i els mecanismes de reproducció que fan que un moviment artístic es perllongui en el temps com passa, per exemple, en la relació entre l'art grec i el romà, que perduri en si mateix, com l'art islàmic, o que, una ruptura, pugui donar lloc a un moviment nou, com és el cas del Neoclassicisme i el Romanticisme. Entendre per què a un estil el segueix un altre, moltes vegades contraposat, o per què dos estils conviuen en el temps. Identificar les contínues influències que es donen entre el passat i el present, reprenent-se en ocasions o trencant, en altres casos, amb el passat, per donar lloc, de forma progressiva o més abrupta, a nous moviments artístics.	
CA5.1	CE.5	Elaborar comentaris historicoartístics de diferents obres d'art a partir del coneixement crític i argumentat del seu context històric, les seves funcions i la seva rellevància social, política i cultural, valorant i respectant diferents obres i formes de manifestacions artístiques. Identificar i analitzar les obres més significatives dels diferents artistes i moviments artístics, especialment aquelles que, per la significació i la repercussió al llarg del temps, han marcat una fita en la història de l'art. Fomentar una visió global, lliure de prejudicis de caràcter ideològic, eurocèntric, sexista o, en general, discriminatori, que suposin un biaix injustificat.	
CA5.2	CE.5	Identificar i analitzar la complexitat del procés de creació artística, elaborant ressenyes biogràfiques sobre les figures més destacades i atesos aquells aspectes personals que facilitin la comprensió del significat i valor de l'obra, prenent consciència del paper de l'artista en el procés creador. Entendre les creacions artístiques com a expressió de l'activitat humana i les seves circumstàncies en determinada cultura i moments històrics, tenint en compte el context sociocultural i la biografia de l'autor. Analitzar l'obra d'art com a document per entendre el context històric que la va generar.	

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA6.1	CE.6	Comprendre la importància de la conservació i promoció del patrimoni artístic, investigant sobre els processos d'adquisició, conservació, exhibició i ús sostenible d'obres d'art, com també sobre l'impacte positiu i negatiu de les accions humanes sobre elles. Reconèixer el patrimoni artístic com un element que ens han llegat les generacions passades, com també, la necessitat de conservar-lo, el seu ús sostenible i promocionar-la. Valorar a través de l'anàlisi detallada de casos concrets, el valor simbòlic i la importància social, ambiental i material del patrimoni artístic i cultural. Entendre la complexitat del treball dels professionals encarregats de mantenir-lo, com també les repercussions ecosocials que suposa conservar-lo i posar-lo en valor. Conèixer el patrimoni de les Illes Balears i el seu valor com a document històric.	
CA6.2	CE.6	Analitzar el paper conformador de la identitat individual i col·lectiva que posseeixen l'art i el patrimoni artístic, analitzant les autorepresentacions humanes i l'ús de recursos estètics i iconogràfics en la generació i manteniment dels vincles grupals. Reflexionar de forma crítica i dialogada sobre el paper de l'art en l'expressió de les identitats i dels sentiments de pertinença. Reconèixer la instrumentalització del elements visuals, icònics i simbòlics que defineixen la singularitats i/o les creences col·lectives.	
CA7.1	CE.7	Elaborar arguments propis sobre la noció de bellesa, comparant cànons i obres de diversos tipus, estils, èpoques i llocs, apreciament la diversitat com a font d'enriquiment, superant estereotips i prejudicis i promovent la formació d'una imatge ajustada de si mateix. Reflexionar sobre les diferents formes de representació humana al llarg del temps. Analitzar gèneres com el retrat i altres, entenent la psicologia i la mirada interior dels personatges, com també la diversitat de models. Relacionar el concepte de bellesa i els seus oposats amb l'evolució històrica. Reconèixer com han canviat la idea de bellesa i els cànons de valoració estètica, adquirint una concepció complexa i no dogmàtica de les idees estètiques i promoure el desenvolupament del criteri i del gust propis. Contribuir a la percepció adequada de la pròpia imatge física, reconeixent la diversitat humana i rebutjant tota mena de prejudicis i estereotips discriminatoris.	
CA8.1	CE.8	Conèixer les principals figures femenines de la història de l'art, donant visibilitat a la dona com a artista, analitzant el context polític, social i cultural en el qual van desenvolupar la seva producció artística i reconeixent el seu esforç per fer-s'hi valer. Recuperar i valorar aquelles figures artístiques que han estat injustificadament marginades del cànon de l'art per la seva condició de dona. Relacionar la producció artística amb el context històric i sociocultural en què es va desenvolupar, com també, els motius de l'oblit. Incloure qualque exemple de les Illes Balears.	
CA8.2	CE.8	Conèixer i analitzar críticament la imatge que s'ha donat de la dona en la història de l'art mitjançant l'anàlisi comparativa d'obres de diferents èpoques i cultures en les quals es representin figures, rols, símbols i temes relacionats amb la feminitat. Reconèixer els estereotips i símbols relacionats amb la dona i l'àmbit femení. Comprendre les relacions entre ambdós sexes al llarg de la història a partir d'una anàlisi comparativa de les diferents èpoques. Promoure el rebuig cap al sexisme i la discriminació de la dona. Analitzar de manera crítica les representacions que funcionen com a generadores d'acceptació dels rols femenins.	

Historia de la Filosofía

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA1.1	CE.1	<p>Generar el coneixement rigorós de fonts i documents filosòficament rellevants, amb tècniques de cerca, organització, anàlisi, comparació i interpretació d'aquests i relacionant-los correctament amb contextos històrics, problemes, tesis, autors i autores, així com amb elements que pertanyen a altres àmbits culturals. Identificar i seleccionar fonts primàries i secundàries fiables i rellevants per al tema, contextualitzant-les en el seu marc històric, social i cultural. Analitzar i comparar les fonts per extreure'n idees principals i secundàries, establir relacions entre elles i connectar-les amb problemes filosòfics, autors i tesis. Relacionar els continguts analitzats amb altres àmbits culturals i socials, amb comprensió crítica i interdisciplinària.</p>	
CA1.2	CE.1	<p>Construir judicis propis sobre problemes històrics i filosòfics, a través de l'elaboració i presentació de documents i treballs de recerca sobre ells amb precisió i aplicant els protocols a l'ús, tant de manera individual com grupal i cooperativa. Elaborar treballs de recerca seguint els protocols acadèmics establerts, aplicant tècniques de síntesi i argumentació rigorosa per produir continguts originals. Construir judicis propis argumentats i justificats mitjançant l'anàlisi crítica de fonts i documents filosòfics. Treballar de manera cooperativa en grups, distribuir tasques equitativament i promoure la col·laboració efectiva i eficient. Presentar la informació de manera estructurada, clara i precisa en diferents formats (sigui oral, escrit o visual), utilitzant esquemes, mapes conceptuals o altres eines visuals.</p>	
CA2.1	CE.2	<p>Emprar arguments de manera rigorosa, reconeixent i aplicant normes, tècniques i pautes lògiques, retòriques i argumentatives i evitant maneres dogmàtiques, fal·lacies i esbiaixades de sostenir opinions i hipòtesis. Reconèixer i aplicar les normes de la lògica formal i informal per construir i avaluar arguments amb coherència i rigor. Identificar i evitar fal·làcies lògiques, raonaments esbiaixats i dogmatismes, tant en els arguments propis com en els d'altres. Utilitzar tècniques retòriques i argumentatives per defensar tesis o hipòtesis de manera clara, fonamentada i adaptada al context i a l'interlocutor. Analitzar la coherència interna i la rellevància de les premisses en relació amb les conclusions dels arguments treballats.</p>	
CA2.2	CE.2	<p>Sostenir l'hàbit del diàleg argumentatiu, empàtic, obert i constructivament compromès amb la cerca del coneixement, a través de la participació activa, respectuosa i col·laborativa en quantes activitats es proposin. Participar activament en diàlegs i debats, demostrant capacitat per escoltar, respectar i respondre a les opinions d'altres amb arguments fonamentats. Mostrar actitud oberta i empàtica durant el diàleg, valorar la diversitat d'idees i perspectives i considerar la dissensió com una oportunitat per enriquir la reflexió. Construir intervencions que promoguin el progrés del diàleg i l'enriquiment col·lectiu del coneixement. Integrar les aportacions d'altres en la pròpia reflexió per desenvolupar tesis i argumentacions més riques i ben fonamentades.</p>	

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA3.1	CE.3	<p>Adquirir i expressar el coneixement significatiu de les propostes filosòfiques més importants que s'han succeït al llarg de la història, a través de la indagació i la identificació de les qüestions a les quals responen. Reconèixer les qüestions i problemàtiques filosòfiques fonamentals, contextualitzar cada proposta en el seu marc històric, social, cultural i intel·lectual i identificar-ne els autors principals i les influències mútues. Realitzar una indagació sistemàtica i rigorosa sobre les propostes filosòfiques més significatives i evitar interpretacions simplistes o esbiaixades. Expressar el coneixement adquirit de manera clara i precisa, utilitzar el llenguatge filosòfic adequat i mostrar bona comprensió de les idees treballades. Reconèixer i valorar la pluralitat de tradicions filosòfiques, evitar visions etnocèntriques o discriminatòries i apreciar la diversitat de perspectives.</p>	
CA3.2	CE.3	<p>Identificar, comprendre i debatre sobre els principals problemes, idees, tesis i controvèrsies filosòfiques de la història del pensament, a través de l'anàlisi i comentari crític de textos i documents filosòfics o rellevants per a la filosofia. Identificar els principals problemes, idees i tesis filosòfiques presents en textos o documents rellevants de la història de la filosofia. Analitzar i comentar críticament textos filosòfics, considerant els arguments exposats i el context en què van ser formulats. Debatre les controvèrsies filosòfiques destacades, respectar la diversitat de perspectives i interpretacions i analitzar les possibles influències de prejudicis o biaixos. Relacionar les idees filosòfiques històriques amb qüestions contemporànies, destacant-ne la rellevància per als debats actuals.</p>	
CA4.1	CE.4	<p>Generar una concepció plural, dialèctica, oberta i crítica de la història del pensament, a través de la comprensió, la realització de síntesis comparatives i l'exposició de les relacions d'oposició i complementarietat entre tesis, escoles, filòsofs i filòsofes d'una mateixa època o tradició o d'èpoques i tradicions diferents. Analitzar i relacionar tesis, escoles i autors d'una mateixa època o de tradicions filosòfiques diferents i identificar semblances, diferències i possibles influències mútues. Comparar idees i conceptes per elaborar síntesis que reflecteixin la diversitat i pluralitat del pensament filosòfic i evitar enfocaments dogmàtics o reduccionistes. Promoure la comprensió crítica i oberta de les controvèrsies filosòfiques i destacar el valor del diàleg i la complementarietat com a eines de reflexió. Exposar les relacions establertes de manera clara i argumentada amb llenguatge precís i respecte a la complexitat i riquesa del pensament filosòfic.</p>	
CA5.1	CE.5	<p>Afrontar els grans problemes filosòfics en el doble aspecte històric i universal a través de l'anàlisi i exposició crítica de les condicions culturals que han permès en cada cas l'aparició i evolució d'aquests problemes en diferents moments de la història. Analitzar les condicions culturals, socials i històriques que han influït en l'aparició i evolució dels grans problemes filosòfics i destacar la relació amb el context en què van sorgir. Reflexionar críticament sobre el caràcter històric i universal dels problemes filosòfics, reconeixent-ne la persistència i rellevància al llarg del temps. Elaborar exposicions argumentades sobre l'evolució d'un problema filosòfic específic i mostrar com s'ha tractat en diferents moments de la història. Promoure la comprensió crítica de la interacció entre les idees filosòfiques i la cultura en què s'insereixen, destacant-ne els factors determinants de la formulació i desenvolupament.</p>	

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA5.2	CE.5	<p>Comprendre la dimensió temporal i universal dels problemes filosòfics més importants i comparar mitjançant esquemes o altres productes o activitats el tractament filosòfic que se'n fa en diferents èpoques, escoles, tradicions, autors i autores. Comparar el tractament d'un mateix problema filosòfic en diferents èpoques, escoles o tradicions, destacant-ne les semblances i les diferències en les aproximacions. Elaborar esquemes, taules o altres eines visuals per organitzar i sintetitzar els enfocaments filosòfics sobre un problema en diversos moments de la història. Analitzar com els grans problemes filosòfics reflecteixen tant la universalitat de les preguntes humanes com l'adaptació d'aquestes als contextos històrics i culturals particulars. Reconèixer i valorar la pluralitat d'aproximacions al pensament filosòfic, evitant judicis reduccionistes o etnocèntrics. Desenvolupar el coneixement crític sobre l'evolució dels problemes filosòfics, relacionantlos amb qüestions contemporànies per fomentar la reflexió personal i col·lectiva.</p>	
CA6.1	CE.6	<p>Adquirir una concepció sistèmica i relacional de la història de la cultura occidental i del paper que hi tenen les idees filosòfiques, mitjançant l'anàlisi, comentari i comparació de textos o documents literaris, historiogràfics, periodístics, científics o religiosos, així com de qualsevol manifestació cultural, en els quals s'expressin problemes i concepcions filosòficament rellevants. Analitzar textos i manifestacions culturals de caràcter literari, científic, religiós o historiogràfic per identificar-hi problemes i conceptes filosòficament rellevants. Comparar manifestacions culturals diverses, destacant-ne les relacions amb les idees filosòfiques de la seva època i l'impacte que tenen en el desenvolupament del pensament occidental. Interpretar críticament manifestacions culturals, connectant-les amb corrents filosòfics i problemes històrics i identificant les interaccions entre la filosofia i altres àmbits culturals. Elaborar síntesis que mostrin una concepció sistemàtica i relacional de la història de la cultura, subratllant el paper integrador i transversal de la filosofia.</p>	
CA7.1	CE.7	<p>Desenvolupar l'autonomia de judici i promoure plantejaments, actituds i accions èticament i cívicament conseqüents respecte a problemes fonamentals de l'actualitat, a partir de la comprensió d'idees, teories i controvèrsies històriques i filosòfiques que puguin contribuir a aclarir tals problemes i de l'elaboració de propostes de caràcter crític i personal respecte a ells. Analitzar idees, teories i controvèrsies filosòfiques rellevants per comprendre problemes fonamentals de l'actualitat des d'una perspectiva crítica i informada. Relacionar els grans debats filosòfics històrics amb qüestions actuals, com la desigualtat, els drets humans, la sostenibilitat o la igualtat de gènere i destacar les seves connexions conceptuals i pràctiques. Elaborar propostes èticament i cívicament conseqüents davant reptes contemporanis, argumentar-les amb coherència i basar-les en els coneixements filosòfics adquirits. Exercir un judici autònom sobre temes d'actualitat, integrant les reflexions històriques i filosòfiques en el desenvolupament de la visió crítica i personal. Promoure actituds reflexives i compromeses que contribueixin a afrontar els problemes de manera activa i responsable, reconeixent la importància dels valors cívics i ètics en la pràctica ciutadana.</p>	

Història de la Música i de la Dansa

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
--------	----	---------------------------------	-------------

CA1.1	CE.1	Reconèixer els trets estilístics de la música i de la dansa en les diferents èpoques històriques, a través de l'escolta activa i del visionat de manifestacions artístiques, com també de l'anàlisi de partitures i textos representatius. Reconèixer els trets estilístics de la música en les diferents èpoques històriques mitjançant l'escolta activa de manifestacions musicals i l'anàlisi de partitures i textos representatius. - Identificar els trets estilístics de la dansa en les diferents èpoques històriques a través del visionat de manifestacions de dansa i l'anàlisi de textos representatius.	
CA1.2	CE.1	Determinar la funció de la música i de la dansa en els diferents contextos i establir vincles entre les característiques d'aquestes manifestacions artístiques i els fets històrics i estètics que determinen el període. Determinar la funció de la música i de la dansa en diferents contextos. - Establir vincles entre les característiques de les manifestacions artístiques de música i dansa i el context historicoestètic de cada període.	
CA2.1	CE.2	Explicar la relació entre la música, la dansa i altres manifestacions artístiques, identificar els condicionants històrics i els fonaments estètics que comparteixen i analitzar el seu caràcter interdisciplinari. Explicar la relació entre la música, la dansa i altres manifestacions artístiques. - Identificar els condicionants històrics i els fonaments estètics que comparteixen la música, la dansa i altres manifestacions artístiques. - Analitzar el caràcter interdisciplinari de la música, la dansa i altres manifestacions artístiques.	
CA2.2	CE.2	Analitzar la importància del patrimoni musical, escènic i artístic, amb especial esment al de les Illes Balears, com a expressió d'una època, valorant la responsabilitat sobre la seva conservació i difusió. Analitzar la importància del patrimoni musical, escènic i artístic com a expressió d'una època. - Analitzar la importància específica del patrimoni musical, escènic i artístic de les Illes Balears. - Valorar la responsabilitat sobre la conservació i difusió del patrimoni musical, escènic i artístic.	
CA3.1	CE.3	Experimentar amb les característiques de la música i de la dansa d'un període històric determinat, interpretant o dramatitzant fragments o adaptacions d'obres rellevants amb instruments musicals, la veu o el propi cos. Interpretar o dramatitzar fragments o adaptacions d'obres rellevants, amb instruments musicals, la veu o el cos. - Experimentar, en el marc de la interpretació o dramatització, amb les característiques de la música i la dansa de períodes històrics determinats.	
CA3.2	CE.3	Valorar la riquesa del patrimoni musical i de dansa, amb especial esment al de les Illes Balears, a través del reconeixement de les característiques d'un determinat període en l'adaptació de les interpretacions i el contrast amb les mostres originals. Valorar la riquesa del patrimoni musical i de la dansa, amb especial atenció al de les Illes Balears. - Reconèixer les característiques d'un determinat període en l'adaptació de les interpretacions d'obres o fragments seleccionats del patrimoni musical i de la dansa. - Contrastar les interpretacions adaptades amb les mostres originals.	
CA3.3	CE.3	Participar activament en les interpretacions assumint les diferents funcions que s'assignin i mostrant interès per aproximar-se al coneixement i gaudi del repertori proposat. Participar activament en les interpretacions de música i de dansa de diferents èpoques i estils proposades. - Assumir, durant les interpretacions, les diferents funcions assignades. - Mostrar interès per conèixer i gaudir del repertori proposat.	

CA4.1	CE.4	Analitzar els diferents corrents interpretatius, comparar diverses versions musicals d'una mateixa obra i identificar la vinculació amb l'estètica del període. Analitzar els diferents corrents interpretatius en música. - Comparar diferents versions musicals d'una mateixa obra. - Identificar la vinculació de les versions musicals analitzades amb l'estètica del període corresponent.	
CA4.2	CE.4	Utilitzar fonts d'informació fiables en recerques sobre els principals compositors, intèrprets i obres de la història de la música i de la dansa, aplicant estratègies de cerca, de selecció i de reelaboració de la informació. Realitzar recerques sobre els principals compositors, intèrprets i obres significatives de la història de la música i la dansa, utilitzant fonts d'informació fiables. Aplicar estratègies de cerca i de selecció d'informació en les recerques sobre música i dansa. - Aplicar estratègies de reelaboració de la informació seleccionada.	
CA4.3	CE.4	Reconèixer la identitat cultural pròpia i valorar la riquesa del patrimoni musical a través de les recerques realitzades. Reconèixer la identitat cultural pròpia de les Illes Balears. - Valorar la riquesa del patrimoni musical a través de les recerques realitzades.	
CA5.1	CE.5	Explicar els diferents conceptes teòrics i estètics aplicats a la música i la dansa, usant de manera fiable i responsable les tecnologies digitals i respectant els drets d'autor i la propietat intel·lectual. Explicar diferents conceptes teòrics i estètics aplicats a la música i la dansa. - Utilitzar amb responsabilitat i de forma fiable les tecnologies digitals per fer recerca sobre conceptes teòrics i estètics. - Respectar els drets d'autor i la propietat intel·lectual en l'ús de recursos i en l'explicació dels conceptes.	
CA5.2	CE.5	Expressar opinions i idees pròpies, informades i fonamentades, sobre el patrimoni musical i de dansa, usant un vocabulari específic, formulant arguments de caràcter teòric i estètic i analitzant críticament el context de creació de les obres. Expressar opinions i idees pròpies, informades i fonamentades, sobre el patrimoni musical i de la dansa. - Utilitzar vocabulari específic en l'expressió d'opinions i idees pròpies. - Formular arguments de caràcter teòric i estètic en l'expressió d'opinions i idees pròpies. - Analitzar críticament el context de creació de les obres del patrimoni musical i de la dansa analitzades.	

Historia de la Música y de la Danza

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
1.1	CE.1	<p>Reconèixer els trets estilístics de la música i de la dansa en les diferents èpoques històriques, a través de l'escolta activa i del visionat de manifestacions artístiques, com també de l'anàlisi de partitures i textos representatius.</p> <p>Analizar los rasgos estilísticos de la música y la danza en distintas épocas mediante el análisis activo de audiciones, partituras y textos representativos.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado entrega un comentario analítico escrito donde analiza y justifica los rasgos estilísticos de una obra musical o danza tras su escucha/visionado.</p> <p><i>Contexto:</i> Audición de una obra representativa de cada período histórico, seguida de análisis en parejas y puesta en común.</p> <p><i>Evitar:</i> Los alumnos suelen describir la obra sin mencionar elementos técnicos concretos del estilo (textura, armonía, instrumentación).</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: analizar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
1.2	CE.1	<p>Determinar la funció de la música i de la dansa en els diferents contextos i establir vincles entre les característiques d'aquestes manifestacions artístiques i els fets històrics i estètics que determinen el període.</p> <p>Explicar la funció de la música y la danza vinculando sus características con el contexto histórico-estético.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado redacta un comentario analítico que vincula características musicales o coreográficas con el contexto histórico-estético.</p> <p><i>Contexto:</i> Audición y análisis de una obra musical o coreográfica de un periodo, seguido de debate y redacción.</p> <p><i>Evitar:</i> Describir la función sin contextualizarla históricamente.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: explicar</p>
2.1	CE.2	<p>Explicar la relació entre la música, la dansa i altres manifestacions artístiques, identificar els condicionants històrics i els fonaments estètics que comparteixen i analitzar el seu caràcter interdisciplinari.</p> <p>Explica cómo la música y la danza se relacionan con otras artes, identificando factores históricos y estéticos comunes.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado redacta un texto analítico donde relaciona la música y la danza con otras artes, citando ejemplos históricos y estéticos.</p> <p><i>Contexto:</i> Tras analizar obras de un mismo periodo, los estudiantes escriben una comparativa interdisciplinar.</p> <p><i>Evitar:</i> Describir cada arte por separado sin establecer conexiones explícitas ni fundamentar los lazos estéticos comunes.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: explicar</p>
2.2	CE.2	<p>Analitzar la importància del patrimoni musical, escènic i artístic, amb especial esment al de les Illes Balears, com a expressió d'una època, valorant la responsabilitat sobre la seva conservació i difusió.</p> <p>Analiza cómo la música, danza y arte de una época reflejan el pensamiento humano y valora la conservación del patrimonio.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado produce un análisis escrito que relaciona una obra musical, escénica o artística con su contexto histórico y evalúa medidas de conservación y difusión.</p> <p><i>Contexto:</i> Analizar una obra concreta (ópera, sinfonía, danza) y vincularla con su época, proponiendo acciones de preservación.</p> <p><i>Evitar:</i> Reducir el análisis únicamente a la partitura, ignorando la danza y el contexto escénico.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: analizar</p>
3.1	CE.3	<p>Experimentar amb les característiques de la música i de la dansa d'un període històric determinat, interpretant o dramatitzant fragments o adaptacions d'obres rellevants amb instruments musicals, la veu o el propi cos.</p> <p>Interpretar, mediante la voz, el cuerpo o instrumentos, fragmentos musicales o danzas de un periodo histórico para vivenciar sus características.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza una interpretación vocal, instrumental o corporal, o una dramatización, de fragmentos o adaptaciones de obras representativas de un periodo histórico.</p> <p><i>Contexto:</i> Taller práctico en parejas o grupos; se elige un periodo y se prepara una breve interpretación.</p> <p><i>Evitar:</i> Evaluar mediante un examen teórico sobre las características del periodo en lugar de observar la interpretación práctica.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: interpretar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
3.2	CE.3	<p>Valorar la riqueza del patrimoni musical i de dansa, amb especial esment al de les Illes Balears, a través del reconeixement de les característiques d'un determinat període en l'adaptació de les interpretacions i el contrast amb les mostres originals.</p> <p>Contrastar adaptaciones de obras musicales y dancísticas con originales para valorar su riqueza patrimonial.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado produce un análisis escrito o grabación donde compara una adaptación con la obra original, identificando características del periodo.</p> <p><i>Contexto:</i> Aula con audición de original y adaptación, seguida de análisis guiado.</p> <p><i>Evitar:</i> Confundir valoración personal (gusto) con reconocimiento de rasgos estilísticos del periodo.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Contrastar</p>
3.3	CE.3	<p>Participar activament en les interpretacions assumint les diferents funcions que s'assignin i mostrant interès per aproximar-se al coneixement i gaudi del repertori proposat.</p> <p>Participa activamente en interpretaciones asumiendo roles y mostrando interés por el repertorio.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado interpreta fragmentos musicales o danzas en grupo, asumiendo la función asignada y demostrando interés.</p> <p><i>Contexto:</i> Montaje y ejecución de una obra en grupo, con roles diferenciados (música, danza, dramatización).</p> <p><i>Evitar:</i> Evaluar solo conocimientos teóricos en examen escrito en lugar de la interpretación práctica.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: interpretar</p>
4.1	CE.4	<p>Analitzar els diferents corrents interpretatius, comparar diverses versions musicals d'una mateixa obra i identificar la vinculació amb l'estètica del període.</p> <p>Comparar distintas versiones de una misma obra musical y relacionar las diferencias interpretativas con la estética del periodo.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado entrega un análisis comparativo de dos o más versiones de una misma obra, identificando su vinculación con la estética del periodo.</p> <p><i>Contexto:</i> Audición guiada de dos versiones de una obra barroca, seguida de debate y análisis escrito.</p> <p><i>Evitar:</i> Confundir la comparación interpretativa con un análisis histórico de la obra sin atender a las diferencias de ejecución.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: analizar</p>
4.2	CE.4	<p>Utilitzar fonts d'informació fiables en recerques sobre els principals compositors, intèrprets i obres de la història de la música i de la dansa, aplicant estratègies de cerca, de selecció i de reelaboració de la informació. -</p> <p>Buscar, seleccionar y reelaborar información de fuentes fiables sobre compositores, intérpretes y obras de la historia de la música y la danza.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un trabajo de investigación donde utiliza fuentes fiables, aplica estrategias de búsqueda y selección, y reelabora la información obtenida.</p> <p><i>Contexto:</i> Investigar en grupo o individualmente sobre una figura relevante de la música o danza, usando biblioteca y recursos digitales.</p> <p><i>Evitar:</i> Utilizar solo fuentes digitales sin verificar su autoridad, o confundir fiabilidad con popularidad.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: elaborar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
4.3	CE.4	<p>Reconèixer la identitat cultural pròpia i valorar la riquesa del patrimoni musical a través de les recerques realitzades.</p> <p>Identificar la identidad cultural propia a partir del análisis del patrimonio musical investigado.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado produce una reflexión escrita o exposición oral donde vincula obras estudiadas con su contexto cultural y personal.</p> <p><i>Contexto:</i> Tras investigar compositores y obras, el alumnado relaciona los hallazgos con su propia identidad cultural.</p> <p><i>Evitar:</i> Evaluar solo memoria de datos en lugar de la reflexión sobre identidad cultural.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: identificar</p>
5.1	CE.5	<p>Explicar els diferents conceptes teòrics i estètics aplicats a la música i la dansa, usant de manera fiable i responsable les tecnologies digitals i respectant els drets d'autor i la propietat intel·lectual.</p> <p>Explica conceptos teórico-estéticos de música y danza usando tecnologías digitales de forma fiable y responsable.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza una exposición oral o digital sobre un concepto estético (p. ej., el clasicismo) citando fuentes y respetando derechos de autor.</p> <p><i>Contexto:</i> Los estudiantes preparan y presentan un concepto estético usando herramientas digitales con citas correctas.</p> <p><i>Evitar:</i> Incluir ejemplos musicales sin permiso o sin indicar la fuente.</p>	<p>Exposicion oral</p> <p>Verbo: explicar</p>
5.2	CE.5	<p>Expressar opinions i idees pròpies, informades i fonamentades, sobre el patrimoni musical i de dansa, usant un vocabulari específic, formulant arguments de caràcter teòric i estètic i analitzant críticament el context de creació de les obres. -</p> <p>Expresar opiniones fundamentadas sobre el patrimonio musical y dancístico analizando su contexto de creación.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza una exposición oral en la que expresa opiniones informadas sobre el patrimonio musical y dancístico, usando vocabulario específico y argumentos teórico-estéticos, y analiza críticamente el contexto de creación.</p> <p><i>Contexto:</i> Los alumnos preparan y presentan un análisis crítico de una obra musical o dancística.</p> <p><i>Evitar:</i> El alumnado se limita a describir la obra sin emitir juicio crítico propio.</p>	<p>Exposicion oral</p> <p>Verbo: expresar</p>

Historia del Arte

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
1.1	CE.1	<p>Valorar i respectar la diversitat de manifestacions artístiques a partir de la recerca i el debat entorn de les diferents concepcions de l'art i l'anàlisi d'obres concretes sobre les quals comprovar la pertinència d'aquestes concepcions.</p> <p>Investigar y debatir sobre las distintas definiciones de arte a través del tiempo, analizando obras específicas para comprender la evolución del concepto artístico y su diversidad.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un informe de investigación o participa en un debate estructurado donde justifica la evolución del concepto de arte mediante el análisis de obras representativas.</p> <p><i>Contexto:</i> Análisis comparativo en el aula de obras de distintas épocas, como un busto clásico frente a un ready-made, para discutir qué se considera arte.</p> <p><i>Evitar:</i> Confundir la valoración crítica y conceptual con la expresión de gustos personales subjetivos sin base teórica o histórica.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Investigar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
2.1	CE.2	<p>Elaborar i expressar amb coherència i fluïdesa judicis i emocions propis sobre les obres d'art i mostrar respecte i empatia pels judicis i expressions dels altres, utilitzant la terminologia i el vocabulari específic de la matèria i demostrant el coneixement bàsic dels diversos llenguatges artístics apresos.</p> <p>Expresar juicios personales argumentados sobre obras de arte, empleando terminología técnica con fluidez y respetando las opiniones ajenas en un contexto de comunicación estética.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza comentarios de obras de arte, ya sea de forma oral o escrita, donde integra conceptos técnicos para justificar su valoración estética y emocional.</p> <p><i>Contexto:</i> Análisis y debate grupal sobre el impacto emocional y técnico de una obra arquitectónica, escultórica o pictórica estudiada en la unidad didáctica.</p> <p><i>Evitar:</i> Evaluar la opinión puramente subjetiva o sentimental del alumno sin exigir el uso de la terminología técnica específica (planta, alzado, claroscuro) que el criterio demanda.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Expresar</p>
3.1	CE.3	<p>Distingir i analitzar les funcions i les dimensions religiosa, ideològica, política, social, econòmica, expressiva i pròpiament estètica de les obres d'art, demostrant la comprensió i el judici crític i fonamentat d'elles i de la seva producció i la seva percepció.</p> <p>Identificar y explicar las diversas funciones (política, religiosa, estética, etc.) de una obra de arte, valorando su impacto social y su propósito original.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un comentario crítico de obras seleccionadas donde identifica y justifica documentalmente las funciones sociales, políticas o religiosas que motivaron su creación.</p> <p><i>Contexto:</i> Análisis comparativo de obras de diferentes épocas para debatir cómo el poder o la religión han condicionado la estética y el mensaje artístico.</p> <p><i>Evitar:</i> Centrarse exclusivamente en la descripción formal o iconográfica de la obra, omitiendo el análisis de su utilidad práctica, política o económica original.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>
4.1	CE.4	<p>Conèixer i explicar les principals manifestacions i moviments artístics, identificant i analitzant el seu context cultural, la vinculació amb les funcions atribuïbles a l'art, les característiques estilístiques fonamentals i el desenvolupament en el temps.</p> <p>Explicar las características y el contexto de los movimientos artísticos, analizando su función social y evolución cronológica para comprender su importancia histórica.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza comentarios de obras de arte y esquemas donde vincula los rasgos estilísticos con el contexto histórico y la función de la obra.</p> <p><i>Contexto:</i> Análisis y comentario de láminas proyectadas en clase, identificando elementos visuales y relacionándolos con los acontecimientos históricos y culturales del periodo.</p> <p><i>Evitar:</i> Limitarse a una descripción formal de la obra sin conectar el estilo con el contexto histórico o la función social solicitada en el criterio.</p>	<p>Examen escrito</p> <p>Verbo: Explicar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
4.2	CE.4	<p>Reconèixer els mecanismes que regeixen l'evolució de la història de l'art a partir de l'anàlisi comparativa d'obres de diverses èpoques i de l'explicació de les relacions d'influència, préstecs, continuïtat i ruptura que es produeixen entre estils, autors i moviments.</p> <p>Analizar comparativamente obras de arte de distintos periodos para explicar cómo evolucionan los estilos mediante influencias, continuidades o rupturas estéticas e ideológicas.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un comentario comparativo escrito o visual donde identifica nexos comunes y elementos de ruptura entre obras de diferentes estilos, autores o movimientos.</p> <p><i>Contexto:</i> Sesión de análisis de diapositivas comparadas donde se debate la pervivencia de modelos clásicos en el Renacimiento o la ruptura de las vanguardias.</p> <p><i>Evitar:</i> Limitarse a describir las obras de forma aislada e independiente sin establecer los vínculos de conexión, influencia o rechazo que exige el criterio.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Reconocer</p>
5.1	CE.5	<p>Elaborar comentaris historicoartístics de diferents obres d'art a partir del coneixement crític i argumentat del seu context històric, les seves funcions i la seva rellevància social, política i cultural, valorant i respectant diferents obres i formes de manifestacions artístiques.</p> <p>Realizar comentarios de obras de arte integrando el análisis formal con su contexto histórico, funciones originales y trascendencia social, política y cultural de la época.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza comentarios escritos de láminas artísticas donde justifica la relación entre los elementos de la obra y los acontecimientos históricos y sociales contemporáneos.</p> <p><i>Contexto:</i> Sesiones de análisis iconográfico e histórico de obras clave mediante proyecciones, comparando cómo diferentes contextos influyen en la función y estética del arte.</p> <p><i>Evitar:</i> Limitar el comentario a una descripción técnica o formalista de la obra, omitiendo la vinculación crítica con los procesos históricos y las funciones sociales solicitadas.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Elaborar</p>
5.2	CE.5	<p>Identificar i analitzar la complexitat del procés de creació artística, elaborar ressenyes biogràfiques sobre les figures més destacades i atesos aquells aspectes personals que facilitin la comprensió del significat i valor de l'obra, prenent consciència del paper de l'artista en el procés creador.</p> <p>Analizar la vida y obra de artistas relevantes mediante reseñas biográficas que expliquen cómo sus vivencias influyen en el significado y valor de sus creaciones.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza reseñas biográficas y perfiles críticos donde vincula hitos vitales específicos de los artistas con las características formales y simbólicas de sus obras más representativas.</p> <p><i>Contexto:</i> Investigación guiada sobre figuras clave de la historia del arte para exponer cómo su contexto biográfico determina su lenguaje visual y su papel creador.</p> <p><i>Evitar:</i> Redactar biografías puramente anecdóticas o descriptivas sin establecer una conexión causal clara entre la trayectoria vital del autor y la evolución de su lenguaje artístico.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
6.1	CE.6	<p>Comprendre la importància de la conservació i promoció del patrimoni artístic, investigant sobre els processos d'adquisició, conservació, exhibició i ús sostenible d'obres d'art, com també sobre l'impacte positiu i negatiu de les accions humanes sobre elles.</p> <p>Analizar los procesos de gestión, conservación y difusión del patrimonio artístico, evaluando el impacto de la actividad humana y la importancia de su uso sostenible.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un informe de investigación o estudio de caso sobre la gestión, estado de conservación y medidas de sostenibilidad de un bien patrimonial o museo concreto.</p> <p><i>Contexto:</i> Análisis crítico de una intervención de restauración real o un plan de musealización, debatiendo sobre el impacto del turismo y la sostenibilidad económica.</p> <p><i>Evitar:</i> Evaluar únicamente la descripción histórica o artística del bien patrimonial, omitiendo los aspectos técnicos de conservación, los procesos de adquisición o la gestión museística.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Investigar</p>
6.2	CE.6	<p>Analitzar el paper conformador de la identitat individual i col·lectiva que posseeixen l'art i el patrimoni artístic, analitzant les autorepresentacions humanes i l'ús de recursos estètics i iconogràfics en la generació i manteniment dels vincles grupals. -</p> <p>Analizar cómo las obras de arte y el patrimonio construyen la identidad personal y colectiva mediante el estudio de la autorrepresentación y la simbología grupal.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un análisis iconográfico y formal de obras seleccionadas, identificando los recursos estéticos que definen la pertenencia a un grupo social, político o cultural.</p> <p><i>Contexto:</i> Comparación de retratos de diferentes épocas o análisis de monumentos públicos para debatir cómo proyectan una imagen de poder o identidad comunitaria.</p> <p><i>Evitar:</i> Reducir el análisis a la biografía del artista o a la descripción técnica de la obra, omitiendo su función social en la construcción de identidades.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>
7.1	CE.7	<p>Elaborar arguments propis sobre la noció de bellesa, comparant cànons i obres de diversos tipus, estils, èpoques i llocs, apreciant la diversitat com a font d'enriquiment, superant estereotips i prejudicis i promovent la formació d'una imatge ajustada de si mateix.</p> <p>Analizar y comparar la evolución de los cánones estéticos en la historia del arte para desarrollar una visión crítica sobre la belleza y la diversidad cultural.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un comentario comparativo de obras de arte donde argumenta los cambios en los cánones de belleza, relacionándolos con su contexto histórico y social.</p> <p><i>Contexto:</i> Análisis comparativo en clase entre la estatuaria clásica, el ideal renacentista y las vanguardias, reflexionando sobre la percepción social del cuerpo y la estética.</p> <p><i>Evitar:</i> Reducir el ejercicio a una descripción técnica o formalista de las obras, omitiendo la reflexión crítica sobre el concepto de belleza y su impacto identitario.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Elaborar</p>

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
8.1	CE.8	<p>Conèixer les principals figures femenines de la història de l'art, donant visibilitat a la dona com a artista, analitzant el context polític, social i cultural en el qual van desenvolupar la seva producció artística i reconeixent el seu esforç per fer-s'hi valer.</p> <p>Identificar y analizar la obra de mujeres artistas a lo largo de la historia, vinculando su producción con su contexto histórico y las dificultades de género.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un análisis crítico o una ficha técnica documentada sobre la vida y obra de artistas femeninas representativas, integrándolas en sus respectivos movimientos artísticos.</p> <p><i>Contexto:</i> Investigación y exposición de perfiles de artistas invisibilizadas para completar el estudio de los estilos artísticos, destacando sus aportaciones técnicas y obstáculos sociales.</p> <p><i>Evitar:</i> Evaluar la biografía de la artista de forma anecdótica o aislada, sin exigir el mismo nivel de análisis formal y estilístico que se aplica a los artistas varones.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>
8.2	CE.8	<p>Conèixer i analitzar críticament la imatge que s'ha donat de la dona en la història de l'art mitjançant l'anàlisi comparativa d'obres de diferents èpoques i cultures en les quals es representin figures, rols, símbols i temes relacionats amb la feminitat. -</p> <p>Analizar la evolución de la imagen femenina y sus roles en el arte mediante la comparación crítica de obras de diferentes periodos y contextos culturales.</p> <p><i>Evidencia:</i> El alumnado realiza un comentario comparativo de obras de arte donde identifica y explica la evolución de los roles, símbolos y estereotipos de género representados.</p> <p><i>Contexto:</i> Actividad de análisis iconográfico comparando la representación de la mujer en el arte clásico, el Renacimiento y las vanguardias del siglo XX.</p> <p><i>Evitar:</i> Confundir este criterio con la biografía de mujeres artistas, omitiendo el análisis iconográfico de la imagen femenina y su carga simbólica o social.</p>	<p>Rubrica produccion</p> <p>Verbo: Analizar</p>

Història i Cultura de les Illes Balears

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA1.1	CE.1	<p>Generar materials propis de tipologia diversa que facilitin la transferència dels continguts de la història més propera. - Generar materials didàctics diversos que ajudin a la transmissió de continguts històrics. - Promoure la inclusió de la visió global i local que abasti totes les perspectives històriques.</p>	
CA1.2	CE.1	<p>Aportar, esgrimir i transferir arguments sobre els fets històrics de les Illes Balears, des dels primers pobladors fins al món contemporani, tractant la comprensió crítica i obertament fonamentada de les fonts històriques. - Aportar arguments sòlids i ben fonamentats sobre els esdeveniments històrics de les Illes Balears, basant-se en fonts verificades. Transferir arguments a través de diferents formats comunicatius (oral, escrit, audiovisual) i traduir la comprensió teòrica de les fonts en explicacions clares i coherents. - Incorporar la perspectiva crítica en l'anàlisi dels fets històrics, oferint una interpretació fonamentada i contrastada de les fonts.</p>	
CA2.1	CE.2	<p>Transferir i argumentar de manera objectiva i constructiva les problemàtiques actuals relacionades amb les Illes Balears i els possibles fonaments històrics que hi participin. Transferir de manera objectiva i crítica els reptes actuals de les Illes Balears, argumentar com estan arrelats en processos històrics i proposar-ne solucions. - Explicar les connexions entre passat i present per fonamentar els reptes contemporanis en una base històrica sòlida.</p>	

Código	CE	Criterio + evidencia y contexto	Instrumento
CA2.2	CE.2	Fer ús de la terminologia i dels conceptes propis relacionats amb la cultura, la història, les ciències socials i humanes, mitjançant les produccions orals, escrites o audiovisuals facilitadores de més coneixement i compressió dels fets històrics. Utilitzar la terminologia històrica i social amb precisió i rigor, tant en produccions orals com escrites. Dominar els conceptes propis de la història, les ciències socials i les ciències humanes per facilitar més comprensió dels fets històrics. - Aplicar aquests termes correctament en el context d'anàlisi històrica i cultural, assegurant la comunicació clara i precisa.	
CA2.3	CE.2	Elaboració d'informes, dossiers informatius, fulletons i materials que facilitin la transferència del saber històric i cultural de les Illes Balears. - Elaborar informes, dossiers, fulletons i altres materials que ajudin a transferir el coneixement històric i cultural de les Illes Balears. Desenvolupar habilitats de síntesi i comunicació escrita per difondre aquest coneixement de manera accessible i comprensible per al públic general.	
CA3.1	CE.3	Identificar les principals característiques de les diverses identitats insulars i territorials de la història i la cultura de les Illes Balears i valorar els principals reptes als quals s'enfronta l'arxipèlag. - Identificar les principals característiques històriques i culturals de les diferents illes de les Illes Balears. Valorar els reptes territorials que les comunitats insulars han afrontat, considerant les causes històriques.	
CA3.2	CE.3	Interrelacionar els diferents espais geogràfics i cronològics de la història i la cultura de les Illes Balears, interpretant correctament les aportacions de cada espai històric concret des de les perspectives de curta, mitjana i llarga durada. - Interrelacionar els diferents espais geogràfics i cronològics de la història de les Illes Balears per entendre com cada període històric contribueix a la construcció de la identitat territorial. - Interpretar les aportacions de cada espai històric concret en funció de la durada temporal, valorant els efectes de cada etapa històrica.	
CA3.3	CE.3	Valorar les diferents etapes i processos històrics en relació amb les ruptures, els canvis i les continuïtats existents al llarg de la història. - Valorar les etapes històriques tenint en compte les ruptures, els canvis i les continuïtats al llarg del temps i de l'espai. Analitzar l'efecte dels moments de trencament radical en els diferents períodes de la història, així com també dels elements de continuïtat i evolució. - Distingir entre canvis profunds i superficials i reconèixer les permanències que configuren una societat.	

4. Saberes bàsics

Geografia

Saberes bàsics del decret

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Illes Balears i Espanya: localització i situació geogràfica en el món a través de mapes de relleu, bioclimàtics i polítics. Posició relativa de les Illes Balears i d'Espanya en el món segons diferents indicadors socials i econòmics. Geoposicionament i dispositius mòbils	
2	Localització geogràfica de les Illes Balears i Espanya en mapes de relleu, bioclimàtics i polítics	
3	Anàlisi de la posició relativa de les Illes Balears i Espanya en el món segons diferents indicadors socials i econòmics (PIB, població, etc.)	
4	Geoposicionament a través de dispositius mòbils i l'ús de tecnologies GIS (Sistemes d'Informació Geogràfica)	
5	Localització de les Illes Balears i Espanya en termes de comunicació, transport i comerç.	
6	Les Illes Balears i Espanya en el món. Les Illes Balears i Espanya davant la globalització: amenaces i oportunitats. Context geopolític mundial i participació en organismes internacionals. Cooperació internacional i missions a l'exterior. Diagnòstic dels compromisos amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible.	
7	Amenaces (pèrdua de cultures locals, impacte ambiental) i oportunitats (comerç internacional, turisme)	
8	Context geopolític mundial i la participació d'Espanya en organismes internacionals com l'ONU, l'OTAN i la UE	
9	Cooperació internacional i missions a l'exterior: objectius, impacte i compromisos d'Espanya i de les Illes Balears	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
10	Diagnòstic dels compromisos amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS): exemples d'iniciatives a les Illes Balears i Espanya.	
11	Les Illes Balears i Espanya a Europa: localització de països i aspectes naturals. La Unió Europea en l'actualitat: la seva influència en situacions quotidianes. Anàlisi de desequilibris territorials i polítiques de cohesió a través de l'ús de mapes i d'indicadors socials i econòmics.	
12	Localització dels països europeus i aspectes naturals destacats de cada regió	
13	Anàlisi de la Unió Europea: influència en situacions quotidianes (normatives, ajudes, llibertat de moviment, conflictes, etc.)	
14	Estudi dels desequilibris territorials: utilització de mapes i indicadors socials i econòmics per identificar desigualtats	
15	Polítiques de cohesió de la UE: objectius i resultats, amb exemples d'iniciatives a les Illes Balears i a l'Estat espanyol.	
16	Organització administrativa de l'Estat espanyol. L'estudi dels desequilibris territorials nacionals i autonòmics. Utilitat de l'Atlas Nacional d'Espanya i dels indicadors socials i econòmics oficials. Gestió i ordenació del territori: el debat sobre les polítiques de cohesió i desenvolupament regional. Situació actual i projeccions de l'estat del benestar.	
17	Les comunitats autònomes: polítiques regionals i cohesió interterritorial	
18	Organització territorial: evolució històrica i Constitució de 1978	
19	Estructura de l'Estat espanyol: divisions entre territoris, autonomies i municipis	
20	Estudi dels desequilibris territorials nacionals i autonòmics, amb un focus en les diferències entre comunitats autònomes	
21	Utilització de l'Atlas Nacional d'Espanya i altres indicadors socials i econòmics oficials per a l'anàlisi territorial.	
22	Anàlisi de les polítiques de cohesió i desenvolupament regional: propostes, situació actual i perspectives de futur	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Factors físics i diversitat de paisatges i ecosistemes. Anàlisi dels condicionants geomorfològics, bioclimàtics, edàfics, hídrics relatius a les activitats humanes i prevenció dels riscos associats per a les persones	
2	Paisatges naturals	
3	Patrimoni natural	
4	Influència del medi en les activitats humanes	
5	Anàlisi dels condicionants geomorfològics, bioclimàtics, edàfics i hídrics que influeixen en les activitats humanes	
6	Impacte de les condicions naturals en el desenvolupament econòmic i social de les Illes Balears i de l'Estat espanyol. Prevenció dels riscos associats a factors físics, com inundacions, desprendiments i altres emergències. Diversitat climàtica de les Illes Balears i d'Espanya. Anàlisis comparatives de distribució i representació de climes. Emergència climàtica: canvis en els patrons termo-pluviomètrics; causes, conseqüències i mesures de mitigació i adaptació. Estratègies d'interpretació del temps i alertes meteorològiques; webs i aplicacions mòbils	
7	Elements i factors del clima	
8	El temps atmosfèric. Interpretació	
9	Estudi de la diversitat climàtica: característiques i localització	
10	Emergència climàtica: els canvis en els patrons termo-pluviomètrics, les causes del canvi climàtic i les seves conseqüències en aquests territoris	
11	Estratègies per combatre els efectes del canvi climàtic i mesures preventives	
12	Interpretació de dades meteorològiques i ús d'aplicacions mòbils per a alertes climàtiques	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
13	Anàlisi comparativa de la diversitat climàtica: identificació i comparació dels principals climes d'Espanya i les seves característiques. Biodiversitat, sòls i xarxa hídrica. Característiques per regions naturals. Impacte de les activitats humanes i efectes sobre aquestes: pèrdua de biodiversitat, de sòls i gestió de l'aigua. Interpretació d'imatges, cartografia i dades. Riscs generats per les persones	
14	Desertificació i desertització	
15	Diversitat hidrològica	
16	Vessants hidrogràfics: característiques	
17	Règims fluvials: característiques i localització	
18	Sequeres i torrentades	
19	Aigües subterrànies i aqüífers	
20	Zones humides	
21	Biodiversitat: espècies autòctones i exòtiques. Anàlisi de la pèrdua de biodiversitat i de sòls. Interpretació d'imatges, cartografia i dades sobre la biodiversitat i els ecosistemes locals. Biodiversitat, tipus de sòls i xarxes hídriques segons les diferents regions naturals de les Illes Balears	
22	Impacte de les activitats humanes: anàlisi de la pèrdua de biodiversitat, la degradació dels sòls i la gestió de l'aigua. Riscs ambientals causats per l'activitat humana, com la contaminació i la desertificació. Anàlisi de la gestió inadequada dels recursos naturals i la seva influència en la qualitat de vida. Polítiques ambientals a les Illes Balears, Espanya i la Unió Europea: ús d'eines de diagnòstic. La arxa d'Espais Naturals Protegits i la xarxa Natura 2000. El debat sobre els canvis del model de desenvolupament: el principi de sostenibilitat	
23	Espais Naturals. Localització. Importància i efectivitat	
24	Figures de protecció del medi natural	
25	Polítiques mediambientals. Estatals i autonòmiques	
26	Anàlisi de les polítiques ambientals implementades a les Illes Balears i Espanya	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
27	Ús d'eines de diagnòstic ambiental. Comprendre les polítiques mediambientals aplicades a nivell regional i europeu, com la xarxa Natura 2000 i les zones protegides	
28	Reflexionar sobre els canvis necessaris en el model de desenvolupament actual per complir amb els principis de sostenibilitat	
29	Explorar les propostes de desenvolupament sostenible a les Illes Balears i a Espanya i la seva alineació amb les polítiques europees	
30	Bones pràctiques en sostenibilitat i la seva aplicació en el context regional	
31	Anàlisi dels models de creixement actuals i propostes alternatives que promoguin la conservació i l'ús sostenible dels recursos naturals	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	La població de les Illes Balears i d'Espanya: anàlisi de la seva estructura i desequilibris. Interpretació causal de dades, gràfics i mapes: tendències passades, presents i projeccions. Avantatges i inconvenients dels moviments migratoris: el respecte per la diversitat social i cultural. El repte demogràfic: envelliment i despoblació rural	
2	Fonts demogràfiques	
3	Moviments naturals i la seva distribució espacial (passat, present i futur)	
4	Moviments migratoris i la seva evolució (passat, present i futur)	
5	Descripció de l'estructura demogràfica: piràmides d'edat, distribució per sexe i edat, densitat de població, etc. Perspectives de futur	
6	Interpretació de dades, gràfics i mapes: comprensió de les tendències demogràfiques passades i presents i projeccions sobre el futur de la població balear i espanyola	
7	Anàlisi dels desequilibris demogràfics: distribució desigual de la població entre zones rurals i urbanes, problemes d'envelliment poblacional i despoblació rural	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
8	Avantatges i inconvenients dels moviments migratoris actuals: anàlisi de les migracions interiors i exteriors, la seva contribució al creixement demogràfic, la diversitat social i cultural i els desafiaments d'integració. Perspectives de futur	
9	El repte demogràfic: envelliment de la població i les seves conseqüències econòmiques i socials. Els espais urbans a les Illes Balears i Espanya: les grans concentracions urbanes en un context europeu i mundial. Funcions de la ciutat i relacions d'interdependència amb el territori. Estructura urbana a través dels plans: repercussions sobre les formes de vida i els impactes mediambientals. Models de ciutats sostenibles. L'ús de l'espai públic. La mobilitat segura, saludable i sostenible	
10	Concepte de ciutat	
11	Morfologia urbana	
12	Procés d'urbanització i xarxa urbana	
13	Usos del sol urbà	
14	Àrees d'influència	
15	Descripció de les grans concentracions urbanes: ubicació de les principals ciutats balears i espanyoles dins un context europeu i mundial	
16	Funcions de la ciutat: centres de serveis, comerç, transport, cultura, etc. i la seva relació d'interdependència amb l'entorn rural i periurbà	
17	Estructura urbana: estudi dels plans urbanístics, la seva influència sobre les formes de vida (habitatge, espais públics, zones verdes) i els impactes mediambientals associats	
18	Models de ciutats sostenibles: conceptes com mobilitat segura, saludable i sostenible, ús racional de l'espai públic, millora de la qualitat de vida i reducció de la petjada ecològica	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
19	<p>Anàlisi dels problemes de congestió i contaminació: ús de l'espai públic i propostes de mobilitat sostenible. Els espais rurals. Identificació dels paisatges agraris. Transformacions de les activitats agropecuàries: pràctiques sostenibles i insostenibles. El valor social, ambiental i econòmic dels productes agroalimentaris i forestals de proximitat: indagació de petjades ecològiques i de l'estructura social i laboral. Influència de l'actual Política Agrària Comuna (PAC) en el desenvolupament rural i la sostenibilitat. Estudi de casos: etiquetatges diferenciats, ecològic, etc</p>	
20	Estructura agrària, poblament i habitat rural	
21	Activitat agrícola: transformació, estructura, producció i localització	
22	Activitat ramadera: transformació, estructura, producció i localització	
23	Crisi, problemes i nous usos dels espais rurals	
24	PAC: Política Agrària Comuna	
25	Impacte de la Política Agrària Comuna (PAC): efectes del desenvolupament rural en la sostenibilitat de les explotacions agrícoles	
26	Silvicultura: característiques i desenvolupament	
27	Identificació dels paisatges agraris: tipus d'explotacions (regadiu, secà, cultius permanents, etc.) i transformacions històriques i recents de l'activitat agrícola	
28	Pràctiques sostenibles i insostenibles: contrast de models agrícoles intensius i extensius, analitzant-ne els impactes socials i ambientals	
29	Valor dels productes agroalimentaris i forestals de proximitat: importància de l'agricultura local, la traçabilitat, el valor econòmic i ambiental dels productes de proximitat	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
30	Estudi de casos: etiquetatge ecològic, cultius orgànics i altres pràctiques que fomenten la sostenibilitat. Els recursos marins i la transformació del litoral: pesca, aqüicultura i altres aprofitaments. Sostenibilitat i Política Pesquera Comuna. Estudi de casos: marisqueig, pesca litoral i d'altura, aqüicultura, sobreexplotació de caladors, etc	
31	Política Pesquera Comuna	
32	Activitat pesquera: localització, característiques (espai, producció, població activa, aportació al PIB) i problemàtica (caladors, restriccions, problemes estructurals, reconversió)	
33	Aqüicultura: passat, present i futur	
34	Anàlisi de la pesca, aqüicultura i altres aprofitaments del litoral: coneixement de les pràctiques tradicionals i modernes de pesca litoral i en alta mar	
35	Impacte de la Política Pesquera Comuna (PPC): regulació de la pesca, protecció de les espècies i sostenibilitat dels caladors	
36	Estudi de casos: sobreexplotació de recursos, marisqueig, pesca sostenible i problemes com la degradació del litoral a causa de l'activitat humana. Els espais industrials. Transformacions en les activitats industrials i els paisatges: matèries primeres i fonts d'energia. Avaluació de petjades ecològiques; dependència i transició energètiques; estructura del teixit industrial, social, laboral i ocupació indirecta. Impacte de la deslocalització sobre sectors de la indústria balear i espanyola. Estudi de casos: construcció, automobilístic, agroalimentari, etc. i factors de localització. El debat sobre la influència de les polítiques de la Unió Europea i la globalització	
37	Matèries primeres: ús, localització i producció	
38	Font d'energia renovables i no renovables: característiques, ús, localització i producció	
39	Procés d'industrialització: passat, present i futur	
40	Regions industrials i paisatges industrials	
41	Indústria: localització, estructura, sectors, producció i ocupació	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
42	Influència de la UE	
43	Globalització i deslocalització industrial	
44	Impacte de la deslocalització: conseqüències de la pèrdua de llocs de treball i la desindustrialització en sectors claus com la construcció o automobilístic	
45	Impacte ambiental: avaluació de les petjades ecològiques de les indústries i la seva capacitat d'adaptació a polítiques més sostenibles	
46	Influència de la Unió Europea i la globalització: debat sobre l'impacte de la globalització i les polítiques de la UE en el sector industrial local	
47	Transformacions en les activitats industrials: canvis en la producció industrial a les Illes Balears i Espanya	
48	Dependència energètica i transició: fonts d'energia utilitzades (combustibles fòssils, energies renovables) i el procés de transició energètica. Els espais terciaritzats. El model d'economia circular i els serveis: relacions entre producció, distribució i venda. Anàlisi crítica de petjades ecològiques, estructura sociolaboral, responsabilitat social corporativa i dels consumidors. Estudi de casos: competitivitat i desequilibris en transport, comerç, turisme, serveis essencials, etc. i factors de localització. Models insostenibles de serveis i alternatives. L'economia digital: impacte de l'economia col·laborativa i nous models de negoci en el context global i de la Unió Europea	
49	Terciarització de l'economia	
50	Els serveis: característiques generals	
51	Característiques del sector del comerç	
52	Evolució del turisme	
53	Espais turístics: localització i característiques	
54	Noves formes de turisme	
55	Les infraestructures: carreteres, ferrocarril, ports i aeroports	
56	Els serveis públics essencials	
57	Els serveis dins el PIB	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
58	Model d'economia circular: relació entre producció, distribució i venda en un sistema que promou la reducció de residus i el reciclatge	
59	Anàlisi de la petjada ecològica dels serveis: com les activitats terciàries (comerç, transport, turisme) influeixen en l'ecosistema local	
60	Estudi de casos: impacte del turisme massiu a les Illes Balears, desigualtats en els serveis essencials i alternatives per a un model de serveis més sostenible	
61	Economia digital: efectes de l'economia col·laborativa i dels nous models de negoci en el context global i europeu	

Història d'Espanya

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Roma i el Regne Visigòtic. Els pobles preromans. Situació geogràfica i trets essencials	
2	Primers colonitzadors i cultures ibèriques. La península Ibèrica i les Illes Balears en el context de les guerres púniques	
3	La romanització. Aspectes polítics, econòmics i culturals	
4	El període visigot. La qüestió de la unificació social, cultural, jurídica i religiosa entre els visigots i els hispanoromans	
5	Principals institucions de govern i la seva evolució: Monarquia, Aula Regia, Concilis de Toledo. La importància de Leovigild	
6	Causes de la fi del regne hispanovisigot. Al-Àndalus i els regnes cristians	
7	Etales polítiques d'al-Àndalus i diversitat ètnica i social a al-Àndalus	
8	Localització geogràfica dels primers nuclis cristians	
9	Trets fonamentals de l'expansió cristiana del segle	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
10	El diferent paper de la Corona i les Corts a Castella i a la Corona d'Aragó. El naixement de l'estat modern	
11	La construcció de l'estat modern. La unió dinàstica	
12	Les incorporacions de Granada, Navarra, Canàries i Itàlia	
13	Els Reis Catòlics. Consells i corts en el sistema de govern	
14	Política religiosa dels Reis Catòlics	
15	Uniformitat religiosa. La influència de l'Església. Les minories religioses: moriscos i musulmans	
16	La Inquisició. L'expulsió dels jueus i dels musulmans. Auge i decadència de l'Imperi espanyol	
17	La formació de l'imperi colonial	
18	La monarquia dels Àustries. L'imperi universal de Carles V	
19	Germanies i comunitats: causes i conseqüències de cadascuna	
20	La política europea de Carles V i la seva relació amb la reforma protestant	
21	La monarquia hispànica de Felip II	
22	La política europea de Felip II: l'enfrontament amb els turcs, la revolta dels Països Baixos, les relacions amb Anglaterra; l'annexió amb Portugal	
23	Els primers problemes interns de la Monarquia Hispànica: la revolta de les Alpujarras i la revolta aragonesa contra Felip II	
24	Economia i societat en el segle XVI. Importància del mayorazgo, el concepte de limpieza de sangre, la importància de les decisions de Trento.	
25	El segle i la fi dels Habsburg	
26	XVII. Fets essencials del regnat de Felip III: menys enfrontaments a l'exterior, l'inici dels l'expulsió dels moriscs	
27	El regnat de Felip IV: el projecte polític del Comte-Duc d'Olivares	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
28	La revolta catalana (causes i evolució) i la pèrdua de Portugal	
29	La Monarquia Hispànica a la Guerra dels Trenta Anys i les paus de Westfàlia i els Pirineus	
30	El problema successori a la Monarquia Hispànica de Carles II	
31	L'Espanya i les Illes Balears del segle. La Guerra de Successió espanyola. La Pau d'Utrecht i les seves conseqüències territorials	
32	Els Decrets de Nova Planta i els canvis que suposaren en el sistema de govern existent fins al moment a la Corona d'Aragó i a les Illes Balears	
33	El reformisme o despotisme il·lustrat de Carles III. Els canvis econòmics i socials a l'Espanya i les Illes Balears del segle	
34	El paper de la dona en la societat de l'Antic Règim	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	La crisi de l'Antic Règim (1808-1833)	
2	La crisi de l'Antic Règim i la Il·lustració	
3	La Guerra del Francès (1808-1814)	
4	Les Corts de Cadis. La constitució de 1812	
5	El regnat de Ferran VII (1814-1833). Concepte i etapes (sexenni absolutista, trienni liberal i dècada absolutista)	
6	Independència de les colònies. El regnat d'Isabel II i l'Estat liberal (1833-1868)	
7	L'estat liberal d'Isabel II. Concepte, característiques i etapes	
8	Època de les regències	
9	El carlisme. Ideologia, suports i actuacions principals	
10	Les guerres carlines. Liberalisme i absolutisme	
11	L'Estatut Reial de 1834	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
12	Les reformes agràries liberals. Les desamortitzacions: objectius i resultats	
13	El regnat d'Isabel II des de la seva majoria d'edat (1843-1868). El sufragi restringit i la intervenció de l'exèrcit en la vida política	
14	Els moderats i progressistes a l'època d'Isabel II; diferències entre ells. La Unió Liberal i els demòcrates. La Revolució de 1868 i el Sexenni democràtic	
15	La Revolució de 1868. Causes. Les forces polítiques i socials fora del sistema, la crisi econòmica	
16	El Sexenni democràtic. Concepte, característiques i etapes. Prim i la Constitució de 1869. La diversitat de forces polítiques. El problema carlí i colonial durant tot el Sexenni	
17	La monarquia d'Amadeu de Savoia	
18	El republicanisme. La insurrecció cantonal	
19	La Primera República Espanyola. La divisió dels republicans	
20	La Constitució federal de 1873	
21	La fi de l'experiència del Sexenni. Pavia i Martínez Campos	
22	La Restauració monàrquica (1875-1902). La Restauració monàrquica	
23	El sistema canovista i la seva praxi	
24	El concordat de la Santa Seu 1851	
25	La Constitució de 1876	
26	El naixement dels nacionalismes	
27	El catalanisme i la Lliga Regionalista	
28	Consolidació i escissió del nacionalisme basc	
29	La guerra de Cuba (1895-98) i les seves conseqüències. La crisi de 1898. Transformacions econòmiques i canvis socials al segle	
30	L'agricultura en el segle	
31	Proteccionisme front lliurecanvisme. El triomf del primer	
32	La situació de les dones en el segle	
33	Importància del ferrocarril	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
34	La industrialització espanyola del segle	
35	El moviment obrer	
36	Els corrents migratoris del segle	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	La crisi de la Restauració. El regnat d'Alfons XIII i la crisi del sistema. Maura i Canalejas. Conflictivitat social. La guerra del Marroc. La Setmana Tràgica	
2	El socialisme i l'anarquisme. L'Associació Internacional de Treballadors. CNT i UGT	
3	La crisi de 1917, la conflictivitat social i la descomposició del règim	
4	La dictadura de Primo de Rivera (1923-1930). Concepte, característiques i etapes	
5	La Segona República. El canvi de règim: de la Monarquia a la República	
6	La II República: concepte i principals problemes que va haver d'afrontar (crisi econòmica, conflicte religiós)	
7	El govern provisional i la Constitució de 1931	
8	La reforma de l'Estat centralista de la Constitució de 1931	
9	Els partits republicans durant la II República	
10	Les reformes republicanes: el debat territorial, la qüestió religiosa, la reforma agrària, la modernització de l'exèrcit, l'obra educativa i les reformes laborals	
11	L'inici de l'associacionisme femení i el dret a vot	
12	El Bienni reformista	
13	El Bienni conservador	
14	El govern del Front Popular. Definició i mesures	
15	Les Balears durant la II República	
16	La Guerra Civil Espanyola (1936-1939). El cop d'estat i el conflicte. La internacionalització de la guerra	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
17	Característiques polítiques, socials, econòmiques i culturals de les dues zones durant la Guerra Civil	
18	La dimensió internacional i l'ajuda exterior	
19	La violència política de la Guerra Civil. El cas de les Illes Balears	
20	Les conseqüències de la guerra	
21	El Franquisme (1939-1975). La dictadura franquista. Concepte i característiques	
22	Postguerra i construcció de l'Estat Franquista. Evolució econòmica i política (1939-1959) (Autarquia i recessió econòmica, els exiliats de la Guerra Civil i la dictadura franquista, la construcció religiosa del franquisme i el paper de l'Església, Espanya i la II Guerra Mundial)	
23	Consolidació i final del Franquisme	
24	Evolució econòmica i política (1959-1973) (creixement econòmic i immobilisme polític (1959- 1975), els canvis socials dels anys 60, l'oposició al Franquisme. Exili i resistència, la incorporació de la dona al món del proletariat)	
25	La crisi final del règim. La crisi del 1973 i les seves conseqüències. La transició i la democràcia (des de 1975)	
26	La transició política. Concepte, característiques i problemes	
27	Primer govern de la monarquia	
28	Reforma política i les primeres eleccions democràtiques. El primer govern de Suárez	
29	La Constitució espanyola de 1978 i la construcció de l'Estat de les Autonomies. L'Estatut d'autonomia de les Illes Balears	
30	Els governs posteriors a 1978. Els governs socialistes i populars: de Felipe González a Mariano Rajoy	
31	La reactivació econòmica dels anys	
32	La política exterior: l'OTAN i la CEE. L'impacte de la incorporació a la CEE	
33	Els corrents migratoris del segle	
34	El Tractat de Maastricht i el naixement de l'euro	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
35	Memòria històrica pel reconeixement de les víctimes de la Guerra Civil i del Franquisme	
36	De la crisi financera de 2007-08 a la COVID. Causes i conseqüències a Espanya i a les Illes Balears	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Aplicació de metodologies de recerca que impliquin l'ús de diverses fonts històriques, anàlisi de textos, interpretació i elaboració de mapes, esquemes i síntesi, representació de gràfics i interpretació d'imatges	
2	Anàlisi de la fiabilitat de les fonts tant analògiques com digitals utilitzades i ús correcte de l'autoria i de la citació d'aquestes	
3	Maneig i utilització segura de dispositius, aplicacions informàtiques i plataformes digitals	
4	Elaboració, expressió i presentació d'informació en diferents formats relacionats amb esdeveniments, personatges o elements patrimonials d'interès històric, social o cultural	
5	Utilització de forma correcta i apropiada del lèxic històric	
6	Consciència democràtica: coneixement dels principis i normes constitucionals, exercici dels valors cívics i participació ciutadana	
7	Identitat i sentiments de pertinença: reconeixement de les identitats múltiples i dels símbols i normes comunes de l'Estat espanyol	
8	Comportament ecosocial: compromís amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible	
9	Ciutadania ètica digital: respecte a la propietat intel·lectual. Participació i exercici de la ciutadania global a través de les tecnologies digitals. Prevenció i defensa davant la desinformació i la manipulació	
10	Els valors de l'uropeisme: principis que guien la idea de la Unió Europea i actitud participativa davant els programes i projectes comunitaris	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
11	Solidaritat i cooperació: els grans desafiaments que afecten Espanya, les Illes Balears i el món i conductes tendents al compromís social, l'associacionisme i el voluntariat	
12	La cultura de seguretat nacional i internacional: instruments estatals i internacionals per preservar els drets, les llibertats i el benestar de la ciutadania	
13	Conservació i difusió del patrimoni històric: el valor patrimonial, social i cultural de la memòria col·lectiva. Arxius, museus i centres de divulgació i interpretació històrica	

Historia de España

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Els pobles preromans. Situació geogràfica i trets essencials	
2	Primers colonitzadors i cultures ibèriques. La península Ibèrica i les Illes Balears en el context de les guerres púniques	
3	La romanització. Aspectes polítics, econòmics i culturals	
4	El període visigot. La qüestió de la unificació social, cultural, jurídica i religiosa entre els visigots i els hispanoromans	
5	Principals institucions de govern i la seva evolució: Monarquia, Aula Regia, Concilis de Toledo. La importància de Leovigild	
6	Causes de la fi del regne hispanovisigot. Al-Àndalus i els regnes cristians	
7	Etapas polítiques d'al-Àndalus i diversitat ètnica i social a al-Àndalus	
8	Localització geogràfica dels primers nuclis cristians	
9	Trets fonamentals de l'expansió cristiana del segle. XIII	
10	El diferent paper de la Corona i les Corts a Castella i a la Corona d'Aragó. El naixement de l'estat modern	
11	La construcció de l'estat modern. La unió dinàstica	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
12	Les incorporacions de Granada, Navarra, Canàries i Itàlia	
13	Els Reis Catòlics. Consells i corts en el sistema de govern	
14	Política religiosa dels Reis Catòlics	
15	Uniformitat religiosa. La influència de l'Església. Les minories religioses: moriscos i musulmans	
16	La Inquisició. L'expulsió dels jueus i dels musulmans. Auge i decadència de l'Imperi espanyol	
17	La formació de l'imperi colonial	
18	La monarquia dels Àustries. L'imperi universal de Carles V	
19	Germanies i comunitats: causes i conseqüències de cadascuna	
20	La política europea de Carles V i la seva relació amb la reforma protestant	
21	La monarquia hispànica de Felip II	
22	La política europea de Felip II: l'enfrontament amb els turcs, la revolta dels Països Baixos, les relacions amb Anglaterra; l'annexió amb Portugal	
23	Els primers problemes interns de la Monarquia Hispànica: la revolta de les Alpujarras i la revolta aragonesa contra Felip II	
24	Economia i societat en el segle XVI. Importància del mayorazgo, el concepte de limpieza de sangre, la importància de les decisions de Trento.	
25	El segle i la fi dels Habsburg. XVII	
26	Fets essencials del regnat de Felip III: menys enfrontaments a l'exterior, l'inici dels l'expulsió dels moriscs	
27	El regnat de Felip IV: el projecte polític del Comte-Duc d'Olivares	
28	La revolta catalana (causes i evolució) i la pèrdua de Portugal	
29	La Monarquia Hispànica a la Guerra dels Trenta Anys i les paus de Westfàlia i els Pirineus	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
30	El problema successori a la Monarquia Hispànica de Carles II. L'Espanya i les Illes Balears del segle XVIII	
31	La Guerra de Successió espanyola. La Pau d'Utrecht i les seves conseqüències territorials	
32	Els Decrets de Nova Planta i els canvis que suposaren en el sistema de govern existent fins al moment a la Corona d'Aragó i a les Illes Balears	
33	El reformisme o despotisme il·lustrat de Carles III. Els canvis econòmics i socials a l'Espanya i les Illes Balears del segle. XVIII	
34	El paper de la dona en la societat de l'Antic Règim	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	La crisi de l'Antic Règim i la Il·lustració	
2	La Guerra del Francès (1808-1814)	
3	Les Corts de Cadis. La constitució de 1812	
4	El regnat de Ferran VII (1814-1833). Concepte i etapes (sexenni absolutista, trienni liberal i dècada absolutista)	
5	Independència de les colònies. El regnat d'Isabel II i l'Estat liberal (1833-1868)	
6	L'estat liberal d'Isabel II. Concepte, característiques i etapes	
7	Època de les regències	
8	El carlisme. Ideologia, suports i actuacions principals	
9	Les guerres carlines. Liberalisme i absolutisme	
10	L'Estatut Reial de 1834	
11	Les reformes agràries liberals. Les desamortitzacions: objectius i resultats	
12	El regnat d'Isabel II des de la seva majoria d'edat (1843-1868). El sufragi restringit i la intervenció de l'exèrcit en la vida política	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
13	Els moderats i progressistes a l'època d'Isabel II; diferències entre ells. La Unió Liberal i els demòcrates. La Revolució de 1868 i el Sexenni democràtic	
14	La Revolució de 1868. Causes. Les forces polítiques i socials fora del sistema, la crisi econòmica	
15	El Sexenni democràtic. Concepte, característiques i etapes. Prim i la Constitució de 1869. La diversitat de forces polítiques. El problema carlí i colonial durant tot el Sexenni	
16	La monarquia d'Amadeu de Savoia	
17	El republicanisme. La insurrecció cantonal	
18	La Primera República Espanyola. La divisió dels republicans	
19	La Constitució federal de 1873	
20	La fi de l'experiència del Sexenni. Pavia i Martínez Campos. La Restauració monàrquica (1875-1902)	
21	La Restauració monàrquica	
22	El sistema canovista i la seva praxi	
23	El concordat de la Santa Seu 1851	
24	La Constitució de 1876	
25	El naixement dels nacionalismes	
26	El catalanisme i la Lliga Regionalista	
27	Consolidació i escissió del nacionalisme basc	
28	La guerra de Cuba (1895-98) i les seves conseqüències. La crisi de 1898. Transformacions econòmiques i canvis socials al segle XIX	
29	L'agricultura en el segle. El pes del latifundi. XIX	
30	Proteccionisme front lliurecanvisme. El triomf del primer	
31	La situació de les dones en el segle en l'àmbit social, polític i educatiu. XIX	
32	Importància del ferrocarril	
33	La industrialització espanyola del segle. Característiques. Els casos basc, català i balear. XIX	
34	El moviment obrer	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
35	Els corrents migratoris del segle. XIX	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	El regnat d'Alfons XIII i la crisi del sistema. Maura i Canalejas. Conflictivitat social. La guerra del Marroc. La Setmana Tràgica	
2	El socialisme i l'anarquisme. L'Associació Internacional de Treballadors. CNT i UGT	
3	La crisi de 1917, la conflictivitat social i la descomposició del règim	
4	La dictadura de Primo de Rivera (1923-1930). Concepte, característiques i etapes. La Segona República	
5	El canvi de règim: de la Monarquia a la República	
6	La II República: concepte i principals problemes que va haver d'afrontar (crisi econòmica, conflicte religiós)	
7	El govern provisional i la Constitució de 1931	
8	La reforma de l'Estat centralista de la Constitució de 1931	
9	Els partits republicans durant la II República	
10	Les reformes republicanes: el debat territorial, la qüestió religiosa, la reforma agrària, la modernització de l'exèrcit, l'obra educativa i les reformes laborals	
11	L'inici de l'associacionisme femení i el dret a vot	
12	El Bienni reformista	
13	El Bienni conservador	
14	El govern del Front Popular. Definició i mesures	
15	Les Balears durant la II República. La Guerra Civil Espanyola (1936-1939)	
16	El cop d'estat i el conflicte. La internacionalització de la guerra	
17	Característiques polítiques, socials, econòmiques i culturals de les dues zones durant la Guerra Civil	
18	La dimensió internacional i l'ajuda exterior	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
19	La violència política de la Guerra Civil. El cas de les Illes Balears	
20	Les conseqüències de la guerra. El Franquisme (1939-1975)	
21	La dictadura franquista. Concepte i característiques	
22	Postguerra i construcció de l'Estat Franquista. Evolució econòmica i política (1939-1959) (Autarquia i recessió econòmica, els exiliats de la Guerra Civil i la dictadura franquista, la construcció religiosa del franquisme i el paper de l'Església, Espanya i la II Guerra Mundial)	
23	Consolidació i final del Franquisme	
24	Evolució econòmica i política (1959-1973) (creixement econòmic i immobilisme polític (1959-1975), els canvis socials dels anys 60, l'oposició al Franquisme. Exili i resistència, la incorporació de la dona al món del proletariat)	
25	La crisi final del règim. La crisi del 1973 i les seves conseqüències. La transició i la democràcia (des de 1975)	
26	La transició política. Concepte, característiques i problemes	
27	Primer govern de la monarquia	
28	Reforma política i les primeres eleccions democràtiques. El primer govern de Suárez	
29	La Constitució espanyola de 1978 i la construcció de l'Estat de les Autonomies. L'Estatut d'autonomia de les Illes Balears	
30	Els governs posteriors a 1978. Els governs socialistes i populars: de Felipe González a Mariano Rajoy	
31	La reactivació econòmica dels anys	
32	La política exterior: l'OTAN i la CEE. L'impacte de la incorporació a la CEE	
33	Els corrents migratoris del segle. XX	
34	El Tractat de Maastricht i el naixement de l'euro	
35	Memòria històrica pel reconeixement de les víctimes de la Guerra Civil i del Franquisme	
36	De la crisi financera de 2007-08 a la COVID. Causes i conseqüències a Espanya i a les Illes Balears	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Aplicació de metodologies de recerca que impliquin l'ús de diverses fonts històriques, anàlisi de textos, interpretació i elaboració de mapes, esquemes i síntesi, representació de gràfics i interpretació d'imatges	
2	Anàlisi de la fiabilitat de les fonts tant analògiques com digitals utilitzades i ús correcte de l'autoria i de la citació d'aquestes	
3	Maneig i utilització segura de dispositius, aplicacions informàtiques i plataformes digitals	
4	Elaboració, expressió i presentació d'informació en diferents formats relacionats amb esdeveniments, personatges o elements patrimonials d'interès històric, social o cultural	
5	Utilització de forma correcta i apropiada del lèxic històric	
6	Consciència democràtica: coneixement dels principis i normes constitucionals, exercici dels valors cívics i participació ciutadana	
7	Identitat i sentiments de pertinença: reconeixement de les identitats múltiples i dels símbols i normes comunes de l'Estat espanyol	
8	Comportament ecosocial: compromís amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible	
9	Ciutadania ètica digital: respecte a la propietat intel·lectual. Participació i exercici de la ciutadania global a través de les tecnologies digitals. Prevenció i defensa davant la desinformació i la manipulació	
10	Els valors de l'uropeisme: principis que guien la idea de la Unió Europea i actitud participativa davant els programes i projectes comunitaris	
11	Solidaritat i cooperació: els grans desafiaments que afecten Espanya, les Illes Balears i el món i conductes tendents al compromís social, l'associacionisme i el voluntariat	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
12	La cultura de seguretat nacional i internacional: instruments estatals i internacionals per preservar els drets, les llibertats i el benestar de la ciutadania	
13	Conservació i difusió del patrimoni històric: el valor patrimonial, social i cultural de la memòria col·lectiva. Arxius, museus i centres de divulgació i interpretació històrica	

Història de l'Art

Saberes bàsics del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	El debat sobre la definició d'art. El concepte de l'	
2	Dificultats per definir l'art i diferents maneres de classificar-lo	
3	Canvis en el concepte d'art al llarg de la història	
4	Influències, préstecs, continuïtats i ruptures en la història de l'art. El llenguatge artístic: l'art com a forma de comunicació. La varietat de codis i llenguatges. Símbols i iconografia en l'art. La subjectivitat creadora. La complexitat de la interpretació. El judici estètic	
5	Terminologia i vocabulari específic de l'art en l'arquitectura i les arts plàstiques. Eines per l'anàlisi de l'obra d'art: elements tècnics, formals i estilístics. Estudi iconogràfic i significat, identificació, contextualització i rellevància de l'obra. Anàlisi comparativa	
6	El llenguatge visual: materials, procediments tècnics i elements formals	
7	Iconografia i iconologia: tractament i significat de les tipologies i temes artístics	

Saberes bàsics del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	L'art com a instrument màgic i ritual al llarg de la història	
2	Els orígens prehistòrics de l'art	
3	Patrimoni prehistòric a les Illes Balears	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
4	Poblacions indígenes actuals. L'art com a dispositiu de dominació i control: des de les primeres civilitzacions urbanes fins a la societat contemporània	
5	L'art a Egipte, Mesopotàmia i les polis gregues	
6	L'Acadèmia en el Neoclassicisme	
7	Els primers plantejaments urbanístics. L'art i el seu valor propagandístic: des del Món Antic fins a l'actual societat de consum	
8	L'art a Roma i Bizanci	
9	Pol·lèntia	
10	L'art i la seva relació amb els pensaments totalitaristes	
11	Les arts audiovisuals a l'època contemporània. L'art i la seva funció didàctica i religiosa en les societats teocèntriques	
12	De l'art paleocristià al art medieval cristià	
13	L'art islàmic i hispanomusulmà	
14	L'art romànic i gòtic	
15	El gòtic a les Illes Balears	
16	El barroc a Mallorca	
17	El barroc a les Illes Balears. Art, mecenatge i col·leccionisme com a elements de diferenciació social	
18	L'art renaixentista i manierista a Itàlia i la seva expansió per Europa	
19	El Barroc europeu	
20	El Barroc espanyol: el Segle d'Or. Velázquez	
21	El Barroc a Mallorca. L'art com a mitjà de progrés, crítica i transformació sociocultural des del pensament il·lustrat fins a l'actualitat	
22	El Neoclassicisme	
23	El Romanticisme	
24	El Realisme	
25	Goya. L'art com a idioma de sentiments i emocions	
26	Les avantguardes	
27	La fotografia i el cinema	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
28	Art urbà. L'art com a expressió dels avenços tecnològics: des de la Revolució Industrial fins a l'era digital	
29	L'estil Internacional en arquitectura i els nous models arquitectònics	
30	Les segones avantguardes	
31	El disseny i la publicitat	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Art i identitat individual: la necessitat de representar-nos. La imatge del cos humà. El gènere del retrat. L'evolució en la imatge de l'artista	
2	El procés de creació en el context social, intel·lectual i tècnic de la seva època	
3	El paper de la clientela i el mecenatge. Art i identitat col·lectiva: escoles, regionalismes i cerca d'identitat	
4	L'art i els i les artistes a les Illes Balears	
5	Etnografia i artesanía pròpia de les Illes Balears. La representació de la dona en l'art des d'una perspectiva crítica	
6	Identitats sexuals i de gènere en l'art. Artistes i representacions. La dona com a artista. La lluita per la visibilitat al llarg de la història de l'art	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Art i realitat: imitació i interpretació. La revolució de la fotografia i el cinema	
2	La creació de la fotografia i el seu paper en les arts: Impressionisme	
3	El sorgiment del cinema des de Lumière als nostres dies. Arquitectura i espai: la creació d'espais arquitectònics	
4	L'art a Egipte, Mesopotàmia i les polis gregues	
5	La romanització	
6	Les catedrals	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
7	L'urbanisme i l'arquitectura renaixentista i barroca	
8	Neoclassicisme: reinterpretació del classicisme	
9	Arquitectura del ferro	
10	L'estil Internacional en arquitectura i els nous models arquitectònics. Pintura i perspectiva: la conquesta de la tercera dimensió	
11	El Renaixement, una nova distribució de la realitat a la pintura	
12	La multiperspectiva manierista	
13	Llums i ombres al Barroc	
14	El Neoclassicisme i la tornada a la sobrietat	
15	Les Avantguardes o com sortir del llenç. Art i intervenció en el territori: l'urbanisme com a art	
16	L'urbanisme a Grècia i Roma	
17	La revisió urbana al Renaixement	
18	El Barroc i l'espai urbà com una escenografia	
19	El control de la natura, els jardins francesos i anglesos	
20	L'urbanisme dels gratacels	
21	La desaparició de les murades i l'aparició dels eixamples: el cas de Palma. Art i medi ambient. La naturalesa i la representació de les emocions. Arquitectura, urbanisme i disseny sostenible. La contribució de l'art als objectius de desenvolupament sostenible	
22	La reivindicació social de l'art	
23	La relació dels ODS amb la producció artística actual	
24	La Serra de Tramuntana: Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO. El patrimoni artístic: preservació, conservació i usos sostenibles. Museografia i museologia	
25	Patrimoni a les Illes Balears	
26	Els museus a les Illes Balears	
27	La Serra de Tramuntana: Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO	
28	La Menorca Talaiòtica: Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
29	El Cant de la Sibila: Patrimoni Immaterial de la Humanitat	

Historia de la Filosofía

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Historicitat i universalitat dels problemes i concepcions filosòfiques. Mètodes de treball en Història de la Filosofia. La perspectiva de gènere a l'hora de pensar la història de la filosofia i la revisió de les historiografies dominants	
2	El sorgiment de la filosofia occidental a Grècia. Cosmovisió mítica i teorització filosòfica. La filosofia en altres tradicions culturals	
3	El problema de la realitat en els presocràtics	
4	Filosofia i ciutadania en la Il·lustració grega: els sofistes i Sòcrates. Aspàcia de Milet i el paper de la dona en la cultura i la filosofia grega	
5	Idea i naturalesa: coneixement i realitat en Plató i Aristòtil	
6	L'antropologia en la filosofia clàssica: Sòcrates i el coneixement de si; la Aristòtil	
7	La discussió ètica: l'intel·lectualisme socràtic i platònic; la teoria de les virtuts en Plató i Aristòtil; el concepte d'	
8	El debat polític: les propostes platònica i aristotèlica sobre el millor ordre social	
9	De les polis a l'imperi. Filosofia, ciència i cultura en l'hel·lenisme. Estoïcisme i epicureisme. L'escola cínica. La figura d'Hipàtia d'Alexandria	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Etapas, mètodes i qüestions fonamentals en la filosofia medieval. Agustí d'Hipona, Ramon Llull, Tomàs d'Aquino i Guillem d'Ockham. La personalitat polifacètica d'Hildegard von Bingen. La filosofia àrab i jueva i el diàleg entre cultures de Ramon Llull	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
2	L'assimilació de la filosofia grega per la teologia medieval. El problema de la relació entre fe i raó	
3	El naixement de la modernitat europea. El Renaixement. El protestantisme. La revolució científica	
4	Racionalisme i empirisme: René Descartes i David Hume	
5	El debat metafísic modern. La teoria cartesiana de les substàncies. El materialisme des de Thomas Hobbes a la Il·lustració	
6	La qüestió de l'origen i fonament de la societat i el poder. Del pensament polític medieval a la teoria del contracte social segons Thomas Hobbes, John Locke i Jean-Jacques Rousseau	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	El projecte il·lustrat: potència i límits de la raó. Els Drets de l'Home. La primera ona feminista: Mary Wollstonecraft i Olympe de Gouges	
2	La filosofia crítica d'Immanuel Kant i el problema de la metafísica com a saber	
3	Ètiques de la felicitat i ètiques del deure. L'ètica kantiana enfront de l'utilitarisme	
4	La crítica del capitalisme: el pensament revolucionari de Karl Marx i la dialèctica de la Il·lustració a l'Escola de Frankfurt. L'anàlisi del totalitarisme d'Hannah Arendt	
5	La desconstrucció de la tradició occidental en Friedrich Nietzsche i l'herència postmoderna	
6	Els problemes filosòfics a la llum de l'anàlisi del llenguatge: Ludwig Wittgenstein i la filosofia analítica	
7	L'existencialisme: Martin Heidegger i Jean Paul Sartre. La raó vital i la raó poètica: José Ortega y Gasset i María Zambrano	
8	El desenvolupament contemporani del feminisme: Simone de Beauvoir i altres, com per exemple, Amelia Valcárcel i Martha Nussbaum	

Història de la Música i de la Dansa

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Elements de la música: identificació i anàlisi. Ritme (mètrica, patrons rítmics predominants, etc.). Melodia (línia melòdica, intervals, àmbit, etc.). Harmonia (tonalitat, acords, cadències, etc....). Textura (monodia, heterofonia, polifonia homofonia i contrapunt—, melodia acompanyada). Timbre (veus, instruments, agrupacions). Dinàmica i agògica. Forma i estructura global. Altres	
2	Elements de la dansa: identificació i anàlisi. Moviment corporal (postures, figures, desplaçaments, etc.). Estructures coreogràfiques i patrons de moviment. Relació entre música i moviment. Altres	
3	Trets que defineixen la música i la dansa de diferents períodes històrics a nivell auditiu i visual	
4	Trets de la música i la dansa tradicional, amb especial esment a la de les Illes Balears	
5	Aspectes socioculturals de la recepció artística	
6	La música i la dansa i el seu context històric i social	
7	Evolució de la relació entre la música i la dansa i el públic: de la recepció limitada a la massificació	
8	Impacte de les avantguardes i els moviments contraculturals en la recepció artística	
9	Evolució dels espais de representació de la música i de la dansa: teatres, sales de concert, espais alternatius i multidisciplinaris, etc. Relació amb el context	
10	Evolució dels formats de presentació de la música i de la dansa. Influència del context en el format i en la recepció artística	
11	Desenvolupament del públic. De l'aristocràcia al públic burgès. Democratització de l'accés a la música i la dansa. Impacte de les tecnologies en la difusió i el consum artístic	
12	Escolta i visionat conscient d'interpretacions musicals i de dansa, amb un enfocament crític i reflexiu, i atenció al context i a les característiques estilístiques d'una època o estil	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
13	Lectura i anàlisi de partitures, amb suport o no, de l'audició	
14	Lectura i anàlisi crítica de textos	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Factors culturals, socials, econòmics i polítics que incideixen en la creació musical. Funció social de la música i de la dansa	
2	Característiques i evolució estètica i estilística de la música i de la dansa al llarg de la història, des de l'antiguitat clàssica fins a l'actualitat	
3	Principals corrents, escoles, autors i autores, intèrprets i obres representatives de la música i de la dansa des de l'antiguitat clàssica fins a l'actualitat	
4	El paper de l'intèrpret al llarg de la història. Diferents corrents interpretatius	
5	La música i la dansa i la seva relació amb les altres arts	
6	Interès per conèixer, respectar i difondre el patrimoni musical i de dansa	
7	Sensibilització en relació amb el patrimoni, la seva difusió i la importància de la conservació	
8	Música i dansa tradicional amb especial esment a les Illes Balears	
9	Compositors, compositoras i intèrprets de les Illes Balears	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	La investigació musical: processos de recerca, selecció i tractament d'informació. Difusió de la informació. Fonts de recerca musical: fiabilitat i validesa	
2	Ús de les tecnologies digitals en la difusió de la música i de la dansa. Ressenyes, comentaris i crítiques musicals. Drets d'autor i propietat intel·lectual	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Tècniques senzilles d'interpretació d'obres adaptades o fragments musicals representatius del repertori musical. Selecció del repertori i anàlisi de les obres. Pràctica grupal, execució tècnica específica i expressió musical. L'escolta activa: concentració i atenció	
2	Pràctica de danses senzilles de diferents períodes històrics: danses històriques, tradicionals, rituals, actuals, etc	
3	Estratègies i tècniques bàsiques de dramatització de textos de la música vocal. Identificació i anàlisi dels elements del text vocal: contingut i significat, elements emocionals i expressius. Tècniques vocals bàsiques: respiració diafragmàtica i control de l'aire, articulació i dicció, projecció de la veu i control del volum	
4	Interpretació dramàtica: expressió corporal i gestual adequada, ús de l'espai escènic, sincronització entre el moviment i els elements musicals...	
5	Tècniques d'actuació bàsiques: presència escènica, creació del personatge, interacció amb altres intèrprets en escena	

Historia de la Música y de la Danza

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Elements de la música: identificació i anàlisi. Ritme (mètrica, patrons rítmics predominants, etc.). Melodia (línia melòdica, intervals, àmbit, etc.). Harmonia (tonalitat, acords, cadències, etc....). Textura (monodia, heterofonia, polifonia —homofonia i contrapunt—, melodia acompanyada). Timbre (veus, instruments, agrupacions). Dinàmica i agògica. Forma i estructura global. Altres	
2	Elements de la dansa: identificació i anàlisi. Moviment corporal (postures, figures, desplaçaments, etc.). Estructures coreogràfiques i patrons de moviment. Relació entre música i moviment. Altres	
3	Trets que defineixen la música i la dansa de diferents períodes històrics a nivell auditiu i visual	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
4	Trets de la música i la dansa tradicional, amb especial esment a la de les Illes Balears	
5	Aspectes socioculturals de la recepció artística	
6	La música i la dansa i el seu context històric i social	
7	Evolució de la relació entre la música i la dansa i el públic: de la recepció limitada a la massificació	
8	Impacte de les avantguardes i els moviments contraculturals en la recepció artística	
9	Evolució dels espais de representació de la música i de la dansa: teatres, sales de concert, espais alternatius i multidisciplinaris, etc. Relació amb el context	
10	Evolució dels formats de presentació de la música i de la dansa. Influència del context en el format i en la recepció artística	
11	Desenvolupament del públic. De l'aristocràcia al públic burgès. Democratització de l'accés a la música i la dansa. Impacte de les tecnologies en la difusió i el consum artístic	
12	Escolta i visionat conscient d'interpretacions musicals i de dansa, amb un enfocament crític i reflexiu, i atenció al context i a les característiques estilístiques d'una època joventil	
13	Lectura i anàlisi de partitures, amb suport o no, de l'audició	
14	Lectura i anàlisi crítica de textos	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Factors culturals, socials, econòmics i polítics que incideixen en la creació musical. Funció social de la música i de la dansa	
2	Característiques i evolució estètica i estilística de la música i de la dansa al llarg de la història, des de l'antiguitat clàssica fins a l'actualitat	
3	Principals corrents, escoles, autors i autores, intèrprets i obres representatives de la música i de la dansa des de l'antiguitat clàssica fins a l'actualitat	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
4	El paper de l'intendent al llarg de la història. Diferents corrents interpretatius	
5	La música i la dansa i la seva relació amb les altres arts	
6	Interès per conèixer, respectar i difondre el patrimoni musical i de dansa	
7	Sensibilització en relació amb el patrimoni, la seva difusió i la importància de la conservació	
8	Música i dansa tradicional amb especial esment a les Illes Balears	
9	Compositors, compositoras i intèrprets de les Illes Balears	

Saberes bàsics del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	La investigació musical: processos de recerca, selecció i tractament d'informació. Difusió de la informació. Fonts de recerca musical: fiabilitat i validesa	
2	Ús de les tecnologies digitals en la difusió de la música i de la dansa. Ressenyes, comentaris i crítiques musicals. Drets d'autor i propietat intel·lectual	

Saberes bàsics del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Tècniques senzilles d'interpretació d'obres adaptades o fragments musicals representatius del repertori musical. Selecció del repertori i anàlisi de les obres. Pràctica grupal, execució tècnica específica i expressió musical. L'escolta activa: concentració i atenció	
2	Pràctica de danses senzilles de diferents períodes històrics: danses històriques, tradicionals, rituals, actuals, etc	
3	Estratègies i tècniques bàsiques de dramatització de textos de la música vocal. Identificació i anàlisi dels elements del text vocal: contingut i significat, elements emocionals i expressius. Tècniques vocals bàsiques: respiració diafragmàtica i control de l'aire, articulació i dicció, projecció de la veu i control del volum	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
4	Interpretació dramàtica: expressió corporal i gestual adequada, ús de l'espai escènic, sincronització entre el moviment i els elements musicals...	
5	Tècniques d'actuació bàsiques: presència escènica, creació del personatge, interacció amb altres intèrprets en escena	

Historia del Arte

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	El debat sobre la definició d'art. El concepte de l'art al llarg de la història	
2	Dificultats per definir l'art i diferents maneres de classificar-lo	
3	Canvis en el concepte d'art al llarg de la història	
4	Influències, préstecs, continuïtats i ruptures en la història de l'art	
5	El llenguatge artístic: l'art com a forma de comunicació. La varietat de codis i llenguatges. Símbols i iconografia en l'art. La subjectivitat creadora. La complexitat de la interpretació. El judici estètic	
6	Terminologia i vocabulari específic de l'art en l'arquitectura i les arts plàstiques	
7	Eines per l'anàlisi de l'obra d'art: elements tècnics, formals i estilístics. Estudi iconogràfic i significat, identificació, contextualització i rellevància de l'obra. Anàlisi comparativa	
8	El llenguatge visual: materials, procediments tècnics i elements formals	
9	Iconografia i iconologia: tractament i significat de les tipologies i temes artístics	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	L'art com a instrument màgic i ritual al llarg de la història	
2	Els orígens prehistòrics de l'art	
3	L'art a Egipte, Mesopotàmia i les polis gregues	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
4	Patrimoni prehistòric a les Illes Balears	
5	Poblacions indígenes actuals	
6	L'art com a dispositiu de dominació i control: des de les primeres civilitzacions urbanes fins a la societat contemporània	
7	L'Acadèmia en el Neoclassicisme	
8	Els primers plantejaments urbanístics	
9	L'art i el seu valor propagandístic: des del Món Antic fins a l'actual societat de consum	
10	L'art a Roma i Bizanci	
11	De l'art paleocristià al art medieval cristià	
12	Pol·lèntia	
13	L'art i la seva relació amb els pensaments totalitaristes	
14	Les arts audiovisuals a l'època contemporània	
15	L'art i la seva funció didàctica i religiosa en les societats teocèntriques	
16	L'art islàmic i hispanomusulmà	
17	L'art romànic i gòtic	
18	El gòtic a les Illes Balears	
19	El barroc a Mallorca	
20	El barroc a les Illes Balears	
21	Art, mecenatge i col·leccionisme com a elements de diferenciació social	
22	L'art renaixentista i manierista a Itàlia i la seva expansió per Europa	
23	El Barroc europeu	
24	El Barroc espanyol: el Segle d'Or. Velázquez	
25	L'art com a mitjà de progrés, crítica i transformació sociocultural des del pensament il·lustrat fins a l'actualitat	
26	El Neoclassicisme	
27	El Romanticisme	
28	El Realisme	
29	L'art com a idioma de sentiments i emocions	
30	Les avantguardes	
31	La fotografia i el cinema	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
32	L'art com a expressió dels avenços tecnològics: des de la Revolució Industrial fins a l'era digital	
33	L'estil Internacional en arquitectura i els nous models arquitectònics	
34	Les segones avantguardes	
35	El disseny i la publicitat	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Art i identitat individual: la necessitat de representar-nos. La imatge del cos humà. El gènere del retrat. L'evolució en la imatge de l'artista	
2	El procés de creació en el context social, intel·lectual i tècnic de la seva època	
3	L'art i els i les artistes a les Illes Balears	
4	El paper de la clientela i el mecenatge	
5	Art i identitat col·lectiva: escoles, regionalismes i cerca d'identitat	
6	Etnografia i artesanía pròpia de les Illes Balears	
7	La representació de la dona en l'art des d'una perspectiva crítica	
8	Identitats sexuals i de gènere en l'art. Artistes i representacions	
9	La dona com a artista. La lluita per la visibilitat al llarg de la història de l'art	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Art i realitat: imitació i interpretació. La revolució de la fotografia i el cinema	
2	La creació de la fotografia i el seu paper en les arts: Impressionisme	
3	El sorgiment del cinema des de Lumière als nostres dies	
4	Arquitectura i espai: la creació d'espais arquitectònics	
5	L'art a Egipte, Mesopotàmia i les polis gregues	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
6	El Renaixement, una nova distribució de la realitat a la pintura	
7	L'urbanisme a Grècia i Roma	
8	La reivindicació social de l'art	
9	Patrimoni a les Illes Balears	
10	La romanització	
11	Les catedrals	
12	L'urbanisme i l'arquitectura renaixentista i barroca	
13	Neoclassicisme: reinterpretació del classicisme	
14	Arquitectura del ferro	
15	L'estil Internacional en arquitectura i els nous models arquitectònics	
16	Pintura i perspectiva: la conquesta de la tercera dimensió	
17	La multiperspectiva manierista	
18	Llums i ombres al Barroc	
19	El Neoclassicisme i la tornada a la sobrietat	
20	Les Avantguardes o com sortir del llenç	
21	Art i intervenció en el territori: l'urbanisme com a art	
22	La revisió urbana al Renaixement	
23	El Barroc i l'espai urbà com una escenografia	
24	El control de la natura, els jardins francesos i anglesos	
25	L'urbanisme dels gratacels	
26	La desaparició de les murades i l'aparició dels eixamples: el cas de Palma	
27	Art i medi ambient. La naturalesa i la representació de les emocions. Arquitectura, urbanisme i disseny sostenible. La contribució de l'art als objectius de desenvolupament sostenible	
28	La relació dels ODS amb la producció artística actual	
29	La Serra de Tramuntana: Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
30	El patrimoni artístic: preservació, conservació i usos sostenibles. Museografia i museologia	
31	Els museus a les Illes Balears	
32	La Menorca Talaiòtica: Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO	
33	El Cant de la Sibill·la: Patrimoni Immaterial de la Humanitat	

Història i Cultura de les Illes Balears

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Introducció a la metodologia històrica Tipologia de fonts històriques: escrites, arqueològiques, orals i iconogràfiques	
2	Fonts primàries i secundàries. Ús i interpretació crítica	
3	Concepte de canvi i continuïtat Mètodes de datació i ordenació cronològica dels fets històrics	
4	Els primers pobladors i l'antiguitat a les Illes Balears Les primeres societats humanes: cultura pretalaiòtica i talaiòtica	
5	L'impacte de les colonitzacions mediterrànies (fenicis, grecs i cartaginesos). La romanització de les Illes Balears: societat, economia i cristianització	
6	El llegat artístic i arquitectònic del món antic a l'arxipèlag. L'edat mitjana: al-Àndalus i la conquesta cristiana	
7	La incorporació a al-Àndalus: organització política, social i econòmica	
8	El Regne de Mallorca i la integració a la Corona d'Aragó. Evolució de la societat feudal: estructures de poder, economia i cultura	
9	La Germania i les revoltes populars. L'edat moderna: les Illes Balears en el context de la monarquia hispànica	
10	- Les Illes Balears durant els segles. La Guerra de Successió i les conseqüències del Decret de Nova Planta	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
11	Transformacions econòmiques i socials en l'època moderna. Moviments culturals i intel·lectuals: la Il·lustració i la producció literària	
12	L'edat contemporània: transformacions polítiques, econòmiques i socials La industrialització i les primeres reivindicacions socials a les Illes Balears	
13	L'evolució política i social del segle	
14	La Segona República i la Guerra Civil: impacte en l'arxipèlag	
15	Franquisme i transformació econòmica: de l'autarquia al turisme de masses. L'Estatut d'autonomia i la configuració institucional de la comunitat autònoma	
16	XXI. Creixement urbà i turisme: impacte econòmic, social i ambiental	
17	Fenòmens migratoris i diversitat cultural	
18	Canvi climàtic i reptes de sostenibilitat a les Illes Balears. Relacions de les Illes Balears amb la Unió Europea i l'àmbit mediterrani	

Saberes básicos del decreto

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
1	Patrimoni cultural i identitat	
2	Concepte de patrimoni cultural: patrimoni material i immaterial	
3	Construcció de la identitat cultural balear al llarg de la història	
4	Patrimoni arqueològic: jaciments prehistòrics i restes romanes i islàmiques	
5	Patrimoni arquitectònic: habitatges tradicionals, cases senyoriales, fortificacions i esglésies. Manifestacions culturals immaterials: festes populars, folklore i tradicions	
6	Cultura gastronòmica: plats tradicionals, productes autòctons i influències històriques. Llengua i cultura popular Evolució històrica de la llengua catalana a les Illes Balears	

#	Saber oficial	Resumen claro y actividad de aula
7	La literatura medieval i la seva influència en la cultura balears (Ramon Llull, cròniques medievals). La literatura popular: rondalles, cançoner i gloses	
8	Autors i obres destacades de la literatura balear moderna i contemporània. L'impacte dels mitjans digitals en la difusió i preservació de la llengua i la literatura balear	
9	Expressió artística i cultural	
10	Evolució de l'art balear: pintura, escultura i arquitectura. Estils arquitectònics predominants a les Illes Balears i la seva evolució històrica	
11	La importància del paisatge en l'art balear. Música tradicional i dansa: el ball de bot, glossadors i instruments tradicionals	
12	El cinema, el teatre i les arts escèniques a les Illes Balears	
13	Cultura popular i fenòmens contemporanis Transformacions culturals amb l'arribada del turisme i la globalització	
14	L'impacte de les migracions en la diversitat cultural de l'arxipèlag. L'auge de la cultura digital i el seu paper en la difusió de la identitat balear	
15	Influència de la música i l'art contemporani en la cultura balear actual	
16	La cultura urbana i les noves formes d'expressió artística (grafits, festivals, moviments artístics alternatius). La gestió i protecció del patrimoni	
17	Polítiques de conservació del patrimoni històric i cultural. El paper de les institucions i organitzacions en la protecció del patrimoni	
18	La relació entre turisme i preservació natural	
19	Projectes de recuperació i restauració del patrimoni històric	
20	L'educació patrimonial i la sensibilització ciutadana. Amenaces i desafiaments en la conservació del patrimoni: urbanització massiva, canvi climàtic i massificació turística	

5. Rúbricas IA por competencia específica

Cada rúbrica está calibrada para esta materia y curso con descriptores observables y un ejemplo de evidencia en cada nivel. Edita los porcentajes según tu programación didáctica.

CE.1 · 25 % Rubrica generica

reconeixer els reptes ecosocials actuals i futurs de les illes balears i d'espanya, debatre'n des de la perspectiva geogràfica sobre els missatges rebuts a través de canals oficials i extraoficials, f...

Nivel	Etiqueta	Rango	Descriptor + ejemplo de evidencia
1	No conseguido	0-49%	<p>Identifica de forma superficial algún reto ecosocial de España, pero no logra analizar críticamente las fuentes ni argumentar posturas. Reconoce información sin contrastar y no conecta con patrones de consumo o estilos de vida.</p> <p><i>Ejemplo: En un debate sobre sequía, menciona el dato de que hay poca agua pero no analiza causas ni propone cambios. Cita una noticia sin evaluar su fiabilidad.</i></p>
2	En proceso	50-69%	<p>Analiza algún reto ecosocial español con ayuda de fuentes básicas, distingue entre información oficial y extraoficial, pero su argumentación es incompleta o poco estructurada. Propone cambios de consumo genéricos sin evidencias.</p> <p><i>Ejemplo: Compara dos artículos sobre pérdida de biodiversidad, identifica una fuente sesgada, pero no integra datos geográficos. Sugiere 'consumir menos plástico' sin relación con el análisis.</i></p>
3	Adquirido	70-89%	<p>Interpreta retos ecosociales actuales y futuros de España mediante el análisis crítico de diversas fuentes, oficiales y extraoficiales. Debate con argumentos geográficos sólidos y muestra capacidad para evaluar la fiabilidad de la información. Propone transformaciones de patrones de consumo y estilos de vida saludables coherentes con el análisis.</p> <p><i>Ejemplo: Elabora un informe sobre la huella hídrica en España contrastando datos del INE con un documental. En el debate, defiende el consumo de proximidad basándose en mapas de recursos. Sugiere cambios viables como reducir el desperdicio alimentario.</i></p>
4	Avanzado	90-100%	<p>Valora críticamente los retos ecosociales de España integrando perspectivas geográficas, históricas y económicas. Transfiere el análisis a contextos locales y globales, evaluando implicaciones éticas. Genera propuestas originales y fundamentadas para transformar patrones de consumo y estilos de vida, y defiende posiciones con empatía y respeto, promoviendo el cambio en su entorno.</p> <p><i>Ejemplo: Diseña una campaña escolar para reducir el consumo energético basándose en el análisis de la huella de carbono de la comunidad. En un debate, argumenta usando modelos predictivos y cita experiencias de otras regiones. Propone un plan de acción detallado con indicadores de seguimiento.</i></p>

CE.2 · 20 %**Rubrica generica**

comprende la complexitat de l'espai geografic, mitjancant la interpretacio de fonts d'informació visuals, per apreciar la riquesa dels paisatges naturals i humanitzats i valorar la sostenibilitat com...

Nivel	Etiqueta	Rango	Descriptor + ejemplo de evidencia
1	No conseguido	0-49%	Identifica elementos básicos en un paisaje (natural/humanizado) pero no establece relaciones entre ellos ni reconoce impactos ambientales o principios de sostenibilidad. <i>Ejemplo: Al observar una fotografía de un polígono industrial junto a un río, solo enumera fábricas y cauce, sin mencionar contaminación o cambio en el ecosistema.</i>
2	En proceso	50-69%	Describe interacciones simples entre la acción humana y el medio natural, menciona algún impacto ambiental, pero no integra la complejidad sistémica ni valora críticamente la sostenibilidad. <i>Ejemplo: Explica que la deforestación de una ladera para cultivos reduce la vegetación, pero no analiza cómo afecta a la erosión del suelo ni propone medidas correctoras.</i>
3	Adquirido	70-89%	Interpreta fuentes visuales (fotografías, mapas, satélite) analizando las relaciones entre elementos geográficos, evalúa impactos desde la sostenibilidad y reconoce la complejidad sistémica de los paisajes. <i>Ejemplo: Analiza una ortofoto de una zona costera urbanizada, identifica la pérdida de dunas y humedales, explica cómo afecta a la dinámica litoral y propone actuaciones sostenibles (restauración, limitación urbanística).</i>
4	Avanzado	90-100%	Integra múltiples fuentes visuales de distintas escalas y momentos, realiza un análisis crítico de la sostenibilidad, anticipa escenarios futuros y propone soluciones innovadoras basadas en la comprensión sistémica. <i>Ejemplo: Compara fotografías históricas y actuales de un delta agrícola, modela mediante un diagrama las interacciones entre regadío, acuífero y biodiversidad, y diseña una propuesta de gestión integrada que equilibre producción agraria y conservación ecológica.</i>

CE.3 · 20 %**Rubrica generica**

analitzar la diversitat natural de les illes balears i d'espanya i la seva singularitat geogràfica dins d'Europa, a través de la comparació de característiques comunes i específiques del relleu, el cl...

Nivel	Etiqueta	Rango	Descriptor + ejemplo de evidencia
1	No conseguido	0-49%	<p>Identifica de manera aislada algún elemento del relieve, clima o hidrografía de España, sin establecer comparaciones ni relacionar con la diversidad europea. No reflexiona sobre la percepción del espacio.</p> <p><i>Ejemplo: En un mapa físico de España, señala las cordilleras principales pero no las compara con otras regiones europeas ni describe los contrastes climáticos.</i></p>
2	En proceso	50-69%	<p>Describe la diversidad natural de España enumerando algunas características del relieve, clima, hidrografía y biodiversidad, y realiza comparaciones sencillas con Europa, pero de forma incompleta o con errores. Reflexiona de manera superficial sobre la percepción del espacio.</p> <p><i>Ejemplo: Elabora una tabla que compara el clima mediterráneo y el atlántico, pero omite la hidrografía o la biodiversidad, y su reflexión sobre la percepción se limita a afirmar que 'España tiene paisajes variados'.</i></p>
3	Adquirido	70-89%	<p>Analiza la diversidad natural de España identificando y comparando adecuadamente las características comunes y específicas del relieve, clima, hidrografía y biodiversidad en el contexto europeo. Reflexiona de forma coherente sobre cómo esta diversidad influye en la percepción personal del espacio.</p> <p><i>Ejemplo: Realiza un informe que compara dos espacios naturales (uno peninsular y otro insular) destacando similitudes y diferencias en relieve, clima y vegetación, y concluye con una reflexión personal argumentada sobre cómo su experiencia del espacio varía según la región.</i></p>
4	Avanzado	90-100%	<p>Integra y evalúa críticamente la diversidad natural de España dentro del marco europeo, estableciendo relaciones complejas entre los elementos geográficos y la percepción del espacio. Propone interpretaciones personales fundamentadas y detecta singularidades o excepciones.</p> <p><i>Ejemplo: Desarrolla un ensayo en el que analiza cómo la interacción entre relieve, clima y usos humanos genera paisajes singulares en España frente a Europa, y argumenta cómo esa singularidad condiciona su propia percepción del territorio, citando ejemplos concretos de contrastes espaciales.</i></p>

CE.4 · 25 %**Rubrica generica**

aplicar les tecnologies de la informacio geografica (tig), metodes i tecniques propis o de ciències afins, localitzant fenòmens naturals i humans i argumentant amb rigor els seus límits o categories, ...

Nivel	Etiqueta	Rango	Descriptor + ejemplo de evidencia
1	No conseguido	0-49%	<p>Intenta localizar fenómenos naturales o humanos con apoyo de las TIG, pero emplea escalas inadecuadas o no justifica la elección. No logra argumentar los límites o categorías del fenómeno.</p> <p><i>Ejemplo: Mapa de densidad de población de España con escala provincial, cuando el fenómeno analizado requiere escala municipal. Sin comentario sobre la elección de escala.</i></p>
2	En proceso	50-69%	<p>Localiza fenómenos usando TIG con una escala aproximada, pero comete errores parciales en la justificación de límites o categorías. La argumentación es incompleta o poco rigurosa.</p> <p><i>Ejemplo: Mapa de temperaturas medias anuales con escala autonómica, aunque el análisis requiere escala local. Breve explicación genérica sin contrastar fuentes.</i></p>
3	Adquirido	70-89%	<p>Aplica correctamente la escala apropiada y las TIG para localizar fenómenos naturales o humanos. Argumenta con rigor los límites o categorías, resolviendo el problema de escala con eficacia.</p> <p><i>Ejemplo: Mapa coroplético de precipitaciones en Andalucía con escala municipal, acompañado de un informe que justifica la elección de intervalos y fuentes, y explica la distribución espacial.</i></p>
4	Avanzado	90-100%	<p>Integra escalas múltiples y diversas TIG para analizar fenómenos complejos. Crea productos propios (mapas, infografías, informes) con fines explicativos, comunicando diagnósticos y proponiendo hipótesis innovadoras.</p> <p><i>Ejemplo: Análisis multiescalar del cambio de usos del suelo en una comarca: mapas de detalle (parcelas) y síntesis (comarca), con informe que diagnostica causas, propone hipótesis de evolución futura y sugiere medidas de ordenación.</i></p>

CE.5 · 20 % Rubrica generica

assumir la globalització com a context que emmarca l'evolució dels sistemes econòmics i els comportaments socials recents, investigant les seves relacions de causa i efecte i creant productes propis q...

Nivel	Etiqueta	Rango	Descriptor + ejemplo de evidencia
1	No conseguido	0-49%	<p>Identifica la globalización como un concepto general, pero no establece relaciones causa-efecto ni genera productos que demuestren interconexión a distintas escalas. Su análisis es superficial y no incorpora la dimensión ética (dignidad humana o medio ambiente).</p> <p><i>Ejemplo: Enumera tres características de la globalización (ej. libre comercio, flujos financieros, difusión cultural) sin vincularlas entre sí ni con impactos concretos.</i></p>
2	En proceso	50-69%	<p>Describe relaciones causa-efecto simples entre la globalización y algún aspecto económico o social, pero con limitada profundidad analítica. El producto creado (presentación, esquema) muestra algunas conexiones, pero no integra suficientemente la reflexión ética ni la interdependencia a múltiples escalas.</p> <p><i>Ejemplo: Explica cómo la deslocalización industrial afecta al empleo en un país desarrollado, mencionando brevemente las condiciones laborales en el país de destino, sin profundizar en las consecuencias ambientales o proponer alternativas.</i></p>
3	Adquirido	70-89%	<p>Analiza críticamente las relaciones de causa y efecto de la globalización en los sistemas económicos y comportamientos sociales, considerando escalas local, nacional y global. Crea un producto propio (informe, infografía, vídeo) que evidencia la interconexión y la interdependencia, e incorpora propuestas fundamentadas para promover el respeto a la dignidad humana y al medio ambiente.</p> <p><i>Ejemplo: Elabora un informe de investigación sobre el impacto de una multinacional textil en tres países (producción, consumo, residuos) que incluye: análisis de las condiciones laborales, huella ecológica, y propuestas de mejora (comercio justo, consumo responsable) basadas en datos y fuentes contrastadas.</i></p>
4	Avanzado	90-100%	<p>Evalúa la globalización desde una perspectiva sistémica, transfiriendo su análisis a contextos nuevos (ej. crisis pandémica, cadenas de valor tecnológicas) y generando productos innovadores que integran soluciones viables. Su trabajo demuestra una reflexión ética profunda y una capacidad para diseñar propuestas transformadoras que vinculen la acción individual con la ciudadanía global.</p> <p><i>Ejemplo: Diseña una campaña de sensibilización (web, pódcast o intervención en el centro) que conecta el consumo local de alimentos con problemáticas globales (cambio climático, desigualdad) e incluye un plan de evaluación con indicadores de impacto (reducción de huella de carbono, adherencia a criterios de comercio justo).</i></p>

CE.6 · 20 % Rubrica generica

explicar de manera crítica els desequilibris territorials de l'estat espanyol i de la seva estructura social, laboral i demogràfica, reconeixent els processos i les decisions que han contribuït a les ...

Nivel	Etiqueta	Rango	Descriptor + ejemplo de evidencia
1	No conseguido	0-49%	<p>Enumera desequilibrios territoriales, sociolaborales o demográficos de España sin ofrecer explicación crítica, ni identificar factores que los originan. No justifica mecanismos de compensación ni muestra conciencia de solidaridad.</p> <p><i>Ejemplo: En un comentario de mapa, cita desequilibrios como 'España vaciada' pero no relaciona con decisiones políticas ni ofrece razones.</i></p>
2	En proceso	50-69%	<p>Identifica algunos factores que originan desequilibrios y reconoce la existencia de mecanismos de compensación, pero la argumentación es parcial, con escasa crítica y sin integrar datos demográficos o sociolaborales de forma completa.</p> <p><i>Ejemplo: En un informe, menciona la concentración económica en Madrid como causa de desequilibrio, pero no analiza el papel de las políticas europeas ni ofrece una valoración personal.</i></p>
3	Adquirido	70-89%	<p>Explica de forma crítica los desequilibrios territoriales y sociolaborales, analizando factores de localización y decisiones históricas/políticas. Justifica la necesidad de mecanismos de cooperación y cohesión, demostrando conciencia de solidaridad.</p> <p><i>Ejemplo: En un ensayo, argumenta con datos que la desigualdad regional en España se debe a la industrialización selectiva y al modelo de desarrollo; valora positivamente los fondos FEDER y propone mejoras.</i></p>
4	Avanzado	90-100%	<p>Integra diferentes escalas (local, nacional, europea) para explicar desequilibrios, realiza conexiones entre estructura sociolaboral y demográfica, y transfiere el análisis a otros contextos. Evalúa críticamente la efectividad de los mecanismos de cohesión y propone alternativas innovadoras.</p> <p><i>Ejemplo: En un debate o trabajo de investigación, compara los desequilibrios de España con los de otros países de la UE, critica la eficacia de la PAC en cohesión rural y diseña una propuesta de plan de desarrollo regional.</i></p>

CE.7 · 25 % Rubrica generica

mobilitzar coneixements previs, nous i d'altres camps del saber en abordar situacions del passat, del present o del futur, reorientant eficaçment decisions i estratègies de treball individual o en equ...

Nivel	Etiqueta	Rango	Descriptor + ejemplo de evidencia
1	No conseguido	0-49%	<p>Repite de manera literal ideas o datos aislados extraídos de fuentes dadas, sin relacionarlos con el contexto geográfico o histórico. No logra reelaborar saberes ni aplicarlos a situaciones nuevas.</p> <p><i>Ejemplo: Enumera tres causas de la desertificación en España pero no conecta con el uso del suelo actual ni propone medidas.</i></p>
2	En proceso	50-69%	<p>Aplica algunos saberes previos a contextos conocidos, pero de forma parcial o con poca adaptación. Reconoce la necesidad de reelaborar información, aunque las conexiones son simples y poco rigurosas.</p> <p><i>Ejemplo: Explica el cambio climático en el pasado usando datos de temperatura, pero al referirse al presente solo menciona consecuencias genéricas sin escalar a nivel local.</i></p>
3	Adquirido	70-89%	<p>Reelabora saberes de geografía física y humana para analizar fenómenos actuales a diferentes escalas, integrando información nueva de manera coherente. Propone soluciones fundamentadas en contextos concretos de transformación.</p> <p><i>Ejemplo: Analiza la relación entre el turismo masivo y la pérdida de biodiversidad en el litoral mediterráneo; propone un plan de turismo sostenible basado en datos demográficos y ecológicos.</i></p>
4	Avanzado	90-100%	<p>Integra conocimientos geográficos con otros campos (economía, sociología, tecnología) para diseñar soluciones innovadoras y viables a problemas pasados, presentes o futuros. Muestra capacidad de transferencia a contextos cambiantes y promueve el aprendizaje autónomo.</p> <p><i>Ejemplo: Diseña un modelo de agricultura de precisión en la España rural que combina datos climáticos históricos, previsiones meteorológicas y tendencias de mercado, argumentando su viabilidad social y económica.</i></p>

Sugerencias DUA por competencia específica

Diseño Universal del Aprendizaje aplicado a cada CE en sus tres ejes: representación (cómo presento el contenido), acción y expresión (cómo demuestran lo aprendido) e implicación (cómo motivar).

CE.1

Eje DUA	Principio	Sugerencias
Representación	Proporcionar múltiples formas de representación	<ul style="list-style-type: none"> • Ofrecer mapas interactivos (GIS) que muestren la evolución de indicadores ecosociales (huella hídrica, emisiones) junto con noticias de fuentes oficiales (INE, MITECO) y extraoficiales (blogs, RRSS) para contrastar narrativas. • Utilizar infografías dinámicas que comparen discursos formales (informes gubernamentales) e informales (vídeos virales) sobre un mismo reto (ej. sequía), destacando sesgos y datos objetivos. • Proporcionar esquemas visuales de pensamiento crítico (como el modelo de análisis de argumentos) para desglosar los mensajes recibidos, distinguiendo hechos, opiniones y falacias.
Acción y expresión	Proporcionar múltiples formas de expresión	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborar un análisis multimodal: los estudiantes eligen entre redactar un informe crítico, grabar un podcast o diseñar una infografía en la que contrasten dos fuentes (una oficial y otra extraoficial) sobre un mismo desafío ecosocial. • Crear un debate simulado en el aula donde cada alumno represente un sector (administración, ONG, empresa, ciudadano) y deba argumentar con datos de diferentes canales, seguido de una reflexión individual por escrito. • Diseñar un plan de acción personal para transformar un patrón de consumo insostenible (ej. movilidad, alimentación) que incluya un diario de seguimiento, justificación geográfica y propuesta de cambio realista.
Implicación / motivación	Proporcionar múltiples formas de motivación	<ul style="list-style-type: none"> • Conectar los retos ecosociales con el entorno local del alumnado: analizar datos de su municipio (calidad del aire, consumo de agua) y compararlos con discursos oficiales y vecinales, promoviendo la relevancia personal. • Ofrecer libertad para seleccionar el reto ecosocial (cambio climático, pérdida de biodiversidad, despoblación rural) y el canal de información a investigar, fomentando la autonomía y la elección significativa. • Plantear un juego de roles donde el alumnado adopte el perfil de un 'detective de discursos' que debe evaluar la credibilidad de mensajes reales (tuits, titulares, informes) mediante rúbricas co-diseñadas.

CE.2

Eje DUA	Principio	Sugerencias
---------	-----------	-------------

Representación	Proporcionar múltiples medios de representación	<ul style="list-style-type: none"> • Ofrecer mapas en diferentes proyecciones y escalas para que comparen deformaciones y elijan la más adecuada según el análisis • Proporcionar infografías interactivas sobre balances hídricos y erosión del suelo que permitan variar parámetros y observar efectos • Incluir un banco de imágenes multitemporales del mismo lugar (orofoto, satélite, histórica) para detectar cambios en el paisaje
Acción y expresión	Proporcionar múltiples medios de expresión	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborar un videoclip de 3 minutos analizando un paisaje local y argumentando su grado de sostenibilidad • Diseñar un mapa conceptual dinámico con herramientas digitales que conecte factores naturales y antrópicos de un espacio concreto • Participar en un debate estructurado donde defiendan una postura sobre un conflicto territorial (ej. regadío vs. humedal) usando pruebas visuales
Implicación / motivación	Proporcionar múltiples medios de motivación	<ul style="list-style-type: none"> • Dejar elegir entre tres casos de estudio (litoral mediterráneo, dehesa extremeña, área metropolitana) para aplicar el análisis de sostenibilidad • Plantear un reto cronometrado: identificar el impacto humano en cinco imágenes satelitales de distintas épocas y justificar las transformaciones • Conectar con el entorno cercano: usar Google Earth para visitar virtualmente un paisaje próximo y proponer tres medidas de mejora sostenible

CE.3

Eje DUA	Principio	Sugerencias
Representación	Proporcionar múltiples medios de representación	<ul style="list-style-type: none"> • Ofrecer mapas físicos, climáticos y biogeográficos de España en formato interactivo (GIS) y en papel, con leyendas simplificadas y ampliables. • Facilitar una selección de audios descriptivos de paisajes geográficos (sonidos de distintos climas, hidrografía) y lecturas de textos cortos sobre la diversidad territorial. • Proporcionar diagramas climáticos (termopluviométricos) ya elaborados de diferentes regiones, con opción de visualizarlos en 3D y con etiquetas en varios niveles de detalle.
Acción y expresión	Proporcionar múltiples medios de expresión	<ul style="list-style-type: none"> • Permitir al alumnado elaborar un informe escrito, una infografía digital o una presentación oral comparando dos paisajes peninsulares seleccionados. • Ofrecer la posibilidad de grabar un podcast o vídeo corto reflexionando sobre cómo la diversidad natural influye en su percepción personal del espacio vivido. • Plantear la creación de un mapa conceptual colaborativo en línea que relacione relieve, clima, hidrografía y biodiversidad de una comunidad autónoma concreta.

Eje DUA	Principio	Sugerencias
Implicación / motivación	Proporcionar múltiples medios de motivación	<ul style="list-style-type: none"> • Dejar que el alumnado elija la zona geográfica de España que más le interese (costa, interior, montaña) para realizar el análisis comparativo. • Incorporar noticias actuales sobre riesgos geográficos (sequías, inundaciones, incendios) y proponer un debate guiado sobre la relación entre diversidad natural y percepción del riesgo. • Ofrecer niveles de profundización: nivel básico (descripción de elementos), nivel medio (análisis de relaciones) y nivel avanzado (predicción de cambios futuros en la biodiversidad).

CE.4

Eje DUA	Principio	Sugerencias
Representación	Proporcionar múltiples formas de representación	<ul style="list-style-type: none"> • Ofrecer tutoriales interactivos (vídeos cortos, simulaciones) sobre el manejo de Sistemas de Información Geográfica (SIG) para ajustar escalas. • Mostrar ejemplos contrastados de representaciones cartográficas a distintas escalas (1:10.000 vs 1:1.000.000) y discutir sus usos adecuados. • Proporcionar material textual con glosario visual de términos técnicos (escala numérica, gráfica, error de generalización).
Acción y expresión	Proporcionar múltiples formas de acción y expresión	<ul style="list-style-type: none"> • Solicitar la elaboración de un mapa temático (p.ej., densidad de población) utilizando una escala adecuada y justificando la elección. • Pedir un breve informe escrito que argumente cómo la elección de escala afecta la interpretación de un fenómeno (p.ej., distribución de industrias). • Permitir la creación de una presentación oral con apoyo de un SIG en línea (p.ej., ArcGIS Online) para exponer el análisis de un problema de escala.
Implicación / motivación	Proporcionar múltiples formas de implicación	<ul style="list-style-type: none"> • Conectar el concepto de escala con problemas reales (p.ej., planificación de evacuación por riadas, donde la escala determina las rutas de escape). • Ofrecer la opción de elegir entre analizar un ámbito local (barrio, municipio) o global (cambio climático) para trabajar la competencia. • Incorporar un elemento de juego: reto de identificar a qué escala está un mapa y qué información se pierde al cambiar de escala.

CE.5

Eje DUA	Principio	Sugerencias
---------	-----------	-------------

Representación	Proporcionar múltiples formas de representación	<ul style="list-style-type: none"> • Ofrecer un mapa interactivo en línea que muestre flujos comerciales globales y permita filtrar por producto o región, acompañado de una infografía con datos clave de interdependencia económica. • Proporcionar un podcast o vídeo corto que narre un caso real de cadena de suministro (por ejemplo, el teléfono móvil) desde la extracción hasta el consumo, destacando impactos sociales y ambientales. • Facilitar un artículo académico adaptado con glosario visual y esquemas de causa-efecto sobre la globalización y la crisis climática.
Acción y expresión	Proporcionar múltiples formas de expresión	<ul style="list-style-type: none"> • Permitir que el alumnado elabore un producto propio (vídeo, mapa conceptual interactivo, informe escrito, presentación oral) que demuestre la interconexión global a través de un estudio de caso elegido. • Pedir la creación de un diagrama de flujo causal (físico o digital) que relacione un fenómeno local (ejemplo: cierre de una fábrica) con factores globales (comercio, políticas, consumo). • Proponer un debate simulado donde los estudiantes representen distintos actores globales (ONG, empresa transnacional, consumidor, gobierno) y defiendan posturas sobre un acuerdo comercial.
Implicación / motivación	Proporcionar múltiples formas de motivación	<ul style="list-style-type: none"> • Ofrecer opciones de temas de investigación dentro de la globalización (comercio justo, migraciones, moda rápida, tecnología) para que cada estudiante elija el que más le interese. • Plantear un reto de diseño: '¿Cómo harías visible la huella global de un objeto cotidiano?' y permitir libertad de formato (físico, digital, performativo). • Incorporar una autoevaluación con rúbrica negociada donde los estudiantes definan sus propios criterios de éxito para el producto final, aumentando la autonomía.

CE.6

Eje DUA	Principio	Sugerencias
Representación	Proporcionar múltiples formas de representación	<ul style="list-style-type: none"> • Ofrecer mapas interactivos de coropletas que muestren la evolución del PIB per cápita provincial en las últimas décadas, con posibilidad de activar capas de datos sociolaborales y demográficos. • Presentar animaciones cronológicas de la densidad de población y de la tasa de paro por comunidades autónomas desde 1980 hasta la actualidad. • Facilitar un podcast o videomensaje de un geógrafo que explique el origen histórico de los fondos de cohesión europeos y su impacto en regiones españolas.

Eje DUA	Principio	Sugerencias
Acción y expresión	Proporcionar múltiples formas de expresión	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborar un informe crítico que proponga medidas concretas para reducir un desequilibrio territorial concreto (ej. brecha digital rural-urbano), incluyendo datos cuantitativos y fuentes. • Grabar un videomensaje de 3 minutos simulando una intervención en un foro europeo, defendiendo la necesidad de reforzar un mecanismo de cohesión (FEDER, FSE) en una comunidad autónoma. • Diseñar un mapa conceptual interactivo (con herramientas como Genially o Miro) que relacione procesos históricos, decisiones políticas y desigualdades actuales en la estructura sociolaboral.
Implicación / motivación	Proporcionar múltiples formas de motivación	<ul style="list-style-type: none"> • Plantear la pregunta: '¿Cómo afectan los desequilibrios territoriales a tu entorno cercano?' y pedir que aporten un caso real de su provincia o comarca, vinculándolo a datos nacionales. • Ofrecer la posibilidad de elegir entre analizar un desequilibrio demográfico, sociolaboral o territorial, permitiendo que cada alumno profundice en el aspecto que más le interese. • Utilizar una plataforma colaborativa (Padlet, Flinga) para que el alumnado publique en tiempo real sus reflexiones sobre noticias actuales relacionadas con la cohesión territorial, fomentando la participación.

CE.7

Eje DUA	Principio	Sugerencias
Representación	Proporcionar múltiples formas de representación	<ul style="list-style-type: none"> • Ofrecer mapas interactivos con capas superpuestas (físico, político, económico) para explorar relaciones espaciales a diferentes escalas. • Proporcionar textos geográficos digitales con enlaces a glosarios, gráficos animados y explicaciones en audio para apoyar la comprensión de conceptos complejos como la transición demográfica. • Utilizar simulaciones geográficas (ej. modelos de crecimiento urbano o evolución de un delta) que permitan modificar variables y observar resultados, conectando teoría con dinámicas reales.
Acción y expresión	Proporcionar múltiples formas de expresión	<ul style="list-style-type: none"> • Permitir que el alumnado elabore un informe geográfico en formato escrito, audiovisual (documental corto) o infográfico, analizando un problema territorial actual y proponiendo soluciones innovadoras. • Organizar debates simulados sobre casos geopolíticos (ej. gestión del agua transfronteriza) donde los estudiantes asuman roles (científico, político, ecologista) y defiendan posturas basadas en datos. • Crear un portafolio digital con reflexiones periódicas sobre cómo aplican conceptos geográficos a situaciones de su entorno, integrando evidencias como fotos, noticias y mapas.

Eje DUA	Principio	Sugerencias
Implicación / motivación	Proporcionar múltiples formas de motivación	<ul style="list-style-type: none"> • Ofrecer opciones de temas de investigación (ej. turismo sostenible, energías renovables en la región, impacto de infraestructuras) para que cada estudiante elija un ámbito de interés, fomentando la autonomía. • Plantear un reto de diseño de una solución geográfica innovadora (ej. plan de movilidad urbana para reducir emisiones) donde el alumnado colabore en equipos con roles flexibles y reciba retroalimentación continua. • Conectar las actividades con salidas de campo virtuales o presenciales (ej. visita a un parque natural o zona afectada por especulación urbanística) para aumentar la relevancia y el vínculo con el territorio.

Cómo programar paso a paso

Hoja de ruta de 7 pasos para construir tu programación didáctica desde el decreto hasta la rúbrica final.

Paso 1 · Leer el decreto vigente 1.5 horas

Localiza el decreto de currículo de tu CCAA para Bachillerato. Identifica los 4 bloques de saberes y cómo se conectan con las 7 competencias específicas. Es vital entender que en 2.º de Bachillerato, el currículo está legalmente condicionado por la estructura de la PAU/EBAU regional.

Tip: No te limites al texto del decreto; busca la 'Guía de Orientación' de la universidad de tu CCAA, ya que suele restringir o ampliar los saberes del decreto oficial para el examen de acceso.

Paso 2 · Listar las CE y criterios 1 hora

Mapea los 13 criterios de evaluación contra las 7 Competencias Específicas (CE). Asegúrate de que cada criterio tenga asignado al menos un saber básico de los 15 disponibles. En Geografía, los criterios suelen estar muy vinculados al análisis multiescalar (local a global).

Tip: Crea una tabla cruzada donde veas qué criterios se repiten más; normalmente los de 'análisis de fuentes gráficas y cartográficas' son transversales a todos los bloques.

Paso 3 · Priorizar criterios e instrumentos 2 horas

Define cómo medirás los 13 criterios. Dado que es un curso terminal, los instrumentos deben ser variados: comentarios de paisajes, análisis de climogramas, pirámides de población y mapas de coropletas, además de pruebas objetivas.

Tip: Asocia siempre un criterio de 'pensamiento crítico' (CE6 o CE7) a las prácticas de comentario de paisajes para evitar que el alumno solo memorice la descripción técnica.

Paso 4 · Distribuir saberes por trimestre 1.5 horas

Reparte los 15 saberes en los tres trimestres. Teniendo 3 horas semanales, el tiempo es oro. Bloque 1 (Medio físico) suele ocupar el primer trimestre; Bloques 2 y 3 (Población, Urbano y Actividades Económicas) el segundo; y Bloque 4 (Organización territorial y España en el mundo) el tercero.

Tip: Reserva las últimas 3 semanas de mayo exclusivamente para simulacros de examen y repaso de técnicas cartográficas; el temario debe 'terminar' de facto en abril.

Paso 5 · Diseñar una SDA tipo por trimestre 3 horas

Crea una Situación de Aprendizaje (SDA) potente por trimestre que integre varios saberes. Ejemplo: 'Informe sobre la vulnerabilidad climática local' para el primer trimestre, usando datos reales del entorno del centro.

Tip: Para que la SDA sea útil en 2.º de Bachillerato, el 'producto final' debe ser un dossier de prácticas resueltas que sigan el formato exacto de las preguntas de la EBAU.

Paso 6 · Establecer ponderaciones del departamento 1 hora

Decide el peso de cada criterio en la nota final. Al ser 13 criterios, no todos valen lo mismo. Los criterios relacionados con la interpretación de información geográfica suelen tener más peso que los puramente descriptivos.

Tip: Asegúrate de que la suma de los criterios evaluados en las pruebas escritas no supere el 70% de la nota, dejando un 30% para el desempeño en las SDA y prácticas de aula para cumplir con el espíritu LOMLOE.

Paso 7 · Documentar atención a la diversidad y recuperación 1 hora

Redacta las adaptaciones no significativas (DUA). En Geografía, esto implica ofrecer alternativas visuales (mapas con mayor contraste) o glosarios terminológicos para alumnos con dificultades de comprensión lectora.

Tip: Para la recuperación, no repitas el examen; pide la entrega de las prácticas cartográficas fallidas corregidas y una breve defensa oral de un paisaje geográfico.